

SFÂNTUL IGNATIE BRIANCANINOV

De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu

Scrisori către mireni

SFÂNTUL IGNATIE BRIANCIANINOV

SFÂNTUL
IGNATIE BRIANCIANINOV

De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu

Scrisori către mireni

Traducere din limba rusă de
Adrian Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

editura
Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
București

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Coperta: Mihaela Voicu

Traducere după originalul în limba rusă: Sviatitel' Ignatii Briancianinov, *Sobranie pisem*, ed. Pravilo Verî, Moskva, 2009.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IGNATIE BRIANCIANINOV, sfânt

De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu:
scrisori către mireni / Sfântul Ignatie Briancianinov: trad. din
limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas. – București:
Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2012
ISBN 978-973-136-281-6; ISBN 978-606-529-185-0

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

1.

Despre dragostea de aproapele și
despre talantul prieteniei

În lină însingurare, pe malul Volgăi mărețe, îmi amintesc deseori de voi, minunată, binecuvântată pereche! Și voi vă aflați pe un țărm de ape largi, pe țărmul unei mări ce din când în când este liniștită, este limpede ca oglinda, însă uneori, răscolită de vifor, se acoperă de valuri tulburi, de spumă căruntă. Așa este viața noastră! În ea avem parte când de liniște, când de vifor, iar timpul trece, trece, cufundându-se năvalnic în hăul veșniciei. Fericit e acel corăbier de pe marea lumii care-și îndreaptă privirile des spre cer! El se călăuzește după luminătorii cerești, nu se descurajează în furtuni și în liniștea mării nu se încrede, știind-o înșelătoare! Privirea cu care se vede cerul este credința; prin ea zărim cerul duhovnicesc: învățătura lui Hristos. Pe acest cer strălucesc Evanghelia ca soare, Vechiul Testament ca lună, scrierile Sfinților Părinți ca stele.

Vă scriu din inimă, vă scriu ceea ce i s-a insuflat acesteia să vă scrie. Inima mea nutrește față de voi aceeași dulce simplitate ca a voastră fa-

ță de mine. Asemenea legături sunt o adevărată comoară. Dragostea de aproapele este cea mai mare plăcere, și în aceste legături ale mele prietenești mă mângâie cu deosebire faptul că pricina lor este Dumnezeu. După cuvântul Scripturii, El este Cel ce luminează și sfințește toate, El este izvorul a tot binele adevărat, a toată desfătarea adevărată, curată. El mă păstrează în amintirea voastră și pe voi într-a mea. El ne va da să înmulțim talantul prieteniei, pe care tot de la El l-am primit. Iată ce vă doresc: vă doresc ca la intrarea în veșnicie să ne învrednicim a ne înfățișa Domnului în ceata slugilor bune și credincioase, zicându-I: „Tu ne-ai dăruit minunatul talant al prieteniei: Îți aducem prinos alt talant, pe care l-am dobândit cu ajutorul acestuia: talantul de mult preț al mântuirii.”

2.

Despre adevărul evanghelic, care ne poruncește să lăsăm toate ca să moștenim toate. Evanghelia îl lipsește pe om de tot ce acesta stăpânește în chip nedrept.

Să nu ne lăsăm duși de valul lumii.

Prietenii sunt o binecuvântare dumnezeiască

Vă scriu din pustia însingurată unde, în sfârșit, după drumuri îndelungate, am ajuns și încep să mă tratez. Am încheiat călătoria cu mare trudă; de două ori s-a întors la mine boala mea din Sankt-Petersburg, adică mi s-au tăiat picioarele. Acum transpiră puternic și simt o anumită ușurare. Despre Mănăstirea Babaevskii vă voi spune că îmi place nespus, în toate privințele. Ce aer! Ce ape, ce ape cristaline de izvor! Ce crânguri cu stejari, cu stejari seculari! Ce poieni! Ce Volgă! Ce liniște! Ce simplitate! Deschid cartea unui autor ascetic, o citesc și văd că aici pot îndeplini sfaturile ei cu fapta, în timp ce în Petersburg le pot îndeplini doar cu închipuirea și cu dorința. Pe scurt, pentru pribegia mea pământească, în această clipă, nu mi-aș dori un adăpost mai bun.

Cu desfătare în inimă îmi amintesc de prietenii mei din Sankt-Petersburg; îmi amintesc de ei cu recunoștință, chemând asupra lor binecuvântarea dumnezeiască. Prietenii mi i-a dat Dumnezeu: am primit această răsplată de la dreapta Lui atotsfântă pentru gândul lepădării de sine, căruia i-am urmat din zilele tinereții mele. Deja experiența însăși mă încredințează de adevărul evanghelic, ce poruncește să părăsim toate, ca să moștenim toate. Evanghelia îl lipsește pe om de ceea ce el stăpânește în chip nedrept. Din limanul lin, din pustia îndepărtată repet același lucru pe care îl spuneam din pustia apropiată: „Nu vă lăsați furați de curgerea zgomotoasă, furtunoasă, a lumii!” Fie urechile inimilor voastre luând aminte glasul rugăciunii mele!..

Hristos să fie cu voi!

Binecuvântare pentru cei nou-căsătoriți.

După necazuri vin mângâieri, iar după
mângâieri vin necazuri, lucru care naște
credința în Dumnezeu și moartea față de lume.
Viața pământească este o călătorie spre veșnicie.

Din însingurarea mea, de pe pitoreștile
maluri ale Volgăi mărețe și splendide, vă
felicit cu prilejul izbutitei săvârșiri a lucrului în-
ceput în familia voastră, lucru care pentru o ini-
mă părintească este atât de îmbucurător și atât
de greu în același timp.

Binecuvântarea lui Dumnezeu să adumbreas-
că nou-căsătorita pereche – binecuvântare atât
de îmbelșugată, încât să o vedeți limpede, să
vă mângâiați și să dați pentru ea mulțumită lui
Dumnezeu. El le trimite necazuri celor pe care îi
iubește, iar în urma necazurilor trimite mângâ-
ieri. Faptul că mângâierile iau locul necazurilor
și necazurile – locul mângâierilor dă naștere cre-
dinței în Dumnezeu și morții față de lume. Lu-
ându-l pe om de mână, credința îl așază în fa-
ța lui Dumnezeu. Un astfel de om se înalță mai
presus de lume: sub picioarele lui este întuneca-

tul haos al îndoielii, al necredinței, al rătăcirilor, al filosofărilor îngâmfate și totodată deșarte, la fel cum sub picioarele celui ce s-a urcat pe vârful unui munte înalt se află nori, stânci, prăpăstii, cascade care vuiesc și saltă din stâncă în stâncă.

Viața pământească e o călătorie ce nu se întrerupe nici măcar o clipă. Mergem, mergem, și dintr-o dată se deschid porțile veșniciei, și ne pierdem în întinderea ei neînchipuită, așa cum minunat grăiește Sfântul David: *Străin sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de la mine poruncile Tale* (Ps. 118, 19). Chiar așa: legea lui Hristos este ca un fir pe care, urmându-l, ieșim din labirintul întunecat al vieții pământești în veșnicia cea fericită.

Să fiți sănătoși și să propășiți!

**Despre răbdarea în necazuri și
despre faptul că nici o virtute nu poate
să se alcătuiască fără răbdare**

În mijlocul nopții adânci și întunecate răsună trist și tărăgănat strigătele caraulelor, rupând sfințita ei tăcere¹. Caraula este mângâiat și îmbărbătat de glasul tovarășului său; sufletul său e înrăurit binefăcător de gândul, de simțământul că cineva îi împărtășește soarta.

Mângâietor, îmbucurător e pentru creștin glasul fratelui său în acest întuneric și această umbră a morții în care săvârșim pribegia noastră pământească mergând spre cer. Ce vă voi spune din îndepărtata mea strajă? Ce gând mângâietor vor purta spre dumneavoastră sunetele mele? Veți auzi ceea ce și mie îmi aduce un deosebit folos, veți auzi cuvintele Mântuitorului, cu care El îmbie spre cunoștința, spre zidirea, spre întărirea tuturor pribegilor Pământului: *întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre* (Lc. 21, 19).

Ah! Trebuie să ne amintim această povață a Mântuitorului, trebuie să ne ținem de ea fără înc-

¹ Este vorba de paznicii care pe atunci patrolau străzile noaptea, strigând la intervale regulate (*n. tr.*).

tare, așa cum se ține orbul de călăuză, fiindcă necazurile ne dau unul altuia în primire ca din val în val, ne vând unul altuia așa cum un stăpân crud vinde un rob altui stăpân, la fel de crud sau și mai rău – iar când sufletul și trupul sunt deja subțiate de suferințe, când devin slabe, nimicnice ca pânda de păianjen, ne ia în primire mormântul!..

Pentru a birui unele necazuri este nevoie de bărbăție, pentru a ieși din altele trebuie înțelepciune, pentru a scăpa din altele se cuvine să ai smerenie – dar în toate necazurile, orice alte virtuți ai avea, trebuie neapărat răbdare. Nici o virtute nu poate să se alcătuiască fără răbdare; ca să rămână virtute, virtutea are nevoie de răbdare. Cine se clatină în virtute, cine nu va răbda în ea până la sfârșit, și-o pierde. Domnul a zis despre cei ce caută să fie pe placul Lui că ei fac roadă întru răbdare (v. Lc. 8, 15), a poruncit să ne dobândim sufletul întru răbdare (v. Lc. 21, 19), a vestit că se va mântui doar cel ce va răbda până la sfârșit (v. Mt. 24, 13).

Iată răspunsul pe care îl dau din însingurarea mea la chemarea dumneavoastră! Fie ca el să pătrundă în cămara lăuntrică a inimii voastre, să răsune în ea, să reverse în ea mângâiere lină – mângâierea pe care o dau cuvântul ceresc și nădejdea cerească. Acesta este glasul celui ce strigă în pustie, celui ce tace în pustie!.. Și iarăși mă confund în tăcerea-mi, în depărtarea-mi, în obscuritatea-mi întunecată, inspirată ca noaptea adâncă. Așa tace caraula după ce și-a tăragănat la soroc strigătul melancolic! Hristos să fie cu voi!

5.

**Despre aceea că în Împărăția lui Dumnezeu ne
duce făclia credinței și despre răbdare**

Scrisoarea dumneavoastră mi-a plăcut mult; faptele dumneavoastră, pe care le-a insuflat dragostea de aproapele, mi-au plăcut mult; sfatul dumneavoastră mi-a plăcut mult și-l îndeplinesc. În fine, dumneavoastră înșivă mi-ați plăcut mult; în scrisoarea pe care mi-ați trimis-o sunteți atât de împăcat, atât de liniștit! Nu-mi place ca cei ce pribegesc pe acest pământ să fie nechibzuit de veseli: lucrul acesta nu li se potrivește pribegilor, surghiuniților, pe care îi așteaptă moartea, judecata, veșnicia de două feluri – fericită sau amarnică. Îmi place ca ei să fie liniștiți: liniștea e un semn că pribeagul are nădejdea cea binecuvântată în inimă.

Trăiesc în însingurare și mă tratez; efectul medicamentelor este salvator, dar totodată puternic, așa încât zac la pat zile întregi. De la fereastră mea am o vedere minunată spre Volga, pe care o laud, dar la care mă uit rar, rar, în treacăt. După cum mă știu din copilărie, simțurile mele trupești nu erau receptive, lumea materială

nu mă înrâurea decât slab prin ele. Nu am fost curios, am fost rece față de toate, dar niciodată n-am putut să privesc cu nepăsare un om! Sunt făcut să iubesc sufletele omenești, să admir sufletele omenești! De aceea și ele – ca niște îngeri minunați – se înfățișează privirilor inimii mele atât de încântător, atât de mângâietor! Iată o priveliște, iată un tablou la care mă tot uit și nu mă pot sătura. Și ce ciudat! Fața, silueta, trăsăturile le uit îndată, de suflet îmi amintesc. Multe suflete, suflete minunate, sunt în tabloul meu, pe care l-a zugrăvit dragostea, pe care aducerea-aminte credincioasă îl păstrează întreg și în culori vii. Însingurarea face și mai limpezi, și mai vii aceste culori. În tabloul meu vă aflați și dumneavoastră. Vă privesc deseori, și sufletul meu vă dorește tot binele.

Ce însemnătate are dacă suntem îmbrăcați în haine luxoase sau într-un strai simplu? Să ne săvârșim pribegia pământească purtând făclia credinței drepte, credinței vii. Această făclie ne va aduce în veșnica Împărăție a lui Dumnezeu, în fața intrării căreia sunt lepădate deopotrivă și zdrențele, și îmbrăcămintea luxoasă. Față de luminoasa haină duhovnicească, nici cea mai luxoasă îmbrăcămintă nu este altceva decât o zdreanță disprețuită.

Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre (Lc. 21, 19), li s-a spus celor ce pribegesc pe acest pământ, deoarece calea noastră e strâmtă

și necăjită, iar noi suntem slabi. *Puterea lui Dumnezeu întru neputință se desăvârșește* (II Cor. 12, 9), ne învață iarăși, dându-ne mângâiere, Scriptura. Îi mulțumesc fratelui dumneavoastră pentru rândurile pe care le-a adăugat! Dacă scrisoarea mea ar avea ochi, le-aș fi poruncit să-l privească țință, vreme îndelungată și cu atâta prietenie, încât acest pătimitor neconținut, fără să vrea, ar fi zâmbit.

Hristos să fie cu dumneavoastră!

6.

Despre păzirea de întuneric și de păcat.

Despre Înfricoșătoarea Judecată

Sunteți la Paris! Valurile mării vieții ne-au despărțit. Eu hălăduiesc pe malul însinurat al Volgăi, dumneavoastră ați fost aruncat în Paris, capitala modei, capitala lumii civilizate și, s-ar putea spune, capitala întunericului și a păcatului. În capitala întunericului și a păcatului să vă păziți de întunecare, să vă păziți de păcat! Unde este mai mare primejdia, acolo este nevoie de mai multă băgare de seamă. Dacă împrejurările vă silesc să vă aflați într-un oraș unde bântuie ciuma sau altă boală molipsitoare, trebuie să vă străduiți să vă terminați cât mai repede treburile de acolo și să plecați cât mai repede. Cu atât mai mult trebuie să procedați astfel într-un oraș care este capitala păcatului. Cine știe dacă păcatul cel prearău nu vă va face vreo rană? Cine știe ce rană vă va face? El poate pricinui și o rană de moarte, cu neputință de vindecat.

Întoarceți-vă mai repede, încheindu-vă treaba de acolo! Aici vă așteaptă o sarcină însemnată. Sunteți dator să vă ocupați cu atenție de sufletul

dumneavoastră. Nu-l irosiți, fiindcă lucrul acesta e cu puțință, și cât de mulți sunt cei ce îl fac! Să vă amintiți că și dumneavoastră aveți a ieși din această viață pe ușa mormântului, a vă înfățișa înaintea Domnului spre judecată – spre o judecată care este înfricoșătoare și pentru sfinții Lui, și pentru cei ce și-au petrecut întreaga viață făcându-I placul. Acolo vor fi judecate nu doar păcatele, ci și dreptățile oamenilor; acolo multe dreptăți ale lor vor fi osândite de Dreptatea cea întru totul desăvârșită. Despre lucrul aceasta a dat mărturie Însuși Mântuitorul. *De nu va prisosi dreptatea voastră, a zis El, mai mult decât dreptatea cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în Împărăția cerurilor* (Mt. 5, 20).

O, dacă Milostivul Domn mi-ar da să mă bucur de mântuirea dumneavoastră și a mea în veacul acesta și în cea ce va să fie!

7.

De ce ne scapă gândul la moarte și veșnicie.
Despre ispita din minte și din inimă și despre
privegherea duhovnicească

Cu bine vă săvârșiți pribegia pământească? În vremea acestei pribegii, omului i se întâmplă să se uite cu nesaț la lucrurile care se înfățișează privirilor, și atunci i se pare că mersul lui către veșnicie s-a oprit. Aceasta este o iluzie a ochilor sufletului. Mergem tot timpul și nu ne oprim nici măcar o clipă. Pentru ca cel pribeg pe acest pământ să nu se rătăcească în calea-i grea i se cântă o cântare duhovnicească. Iată cuprinsul ei: voia lui Dumnezeu, preasfintele Lui porunci. *Cântate erau de mine îndreptările Tale în locul pribegiei mele* (Ps. 118, 54), a zis de Dumnezeu insuflatul David.

Pe aici, când cineva se rătăcește în pădure, în satele vecine se trage clopotul la biserică, și cel rătăcit iese din pădurea întunecoasă luându-se după sunetul clopotului. Or, un oraș mare, cu locuitori mulți, are o anumită asemănare cu un codru: în el, la fel ca în codru, poți să te rătăcești... Fie ca glasul meu, ieșit din însingurarea mea,

să se asemene binefăcătorului sunet al clopotului bisericesc! Întotdeauna a răsunat în sufletul dumneavoastră, întotdeauna a găsit în el adăpost. Și acum să-l audă sufletul dumneavoastră, iar auzindu-l să se umple de mângâiere adevărată! Cred că omul nu poate afla mângâiere adevărată decât în aducerea-aminte de Dumnezeu. *Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Sfântul David, și m-am veselit* (Ps. 76, 3).

Cât de sigur este faptul că toți trebuie să murim! Ce este viața aceasta față de veșnicie? O clipă care nu înseamnă nimic! Nici unul dintre oameni nu a rămas nemuritor pe pământ, dar noi trăim de parcă am fi fără moarte; gândul la moarte și veșnicie ne scapă, ne devine cu desăvârșire străin. Aceasta este o mărturie limpede a faptului că neamul omenesc se află în starea de cădere; sufletele noastre sunt ținute în legăturile unui anumit întuneric, unor lanțuri nedezlegate ale amăgirii de sine, prin care lumea și timpul ne țin în robie și în subjugare. Este nevoie de eforturi, de eforturi neîncetate, de luptă cu noi înșine, ca să scăpăm din prăpastia cea cumplită și întunecată; este nevoie de răbdare pentru a îndura cu mărire de suflet toate nevăzutele furtuni sufletești. Ispita din minte și din inimă este mai de temut decât toate ispitele din afară. Nimeni nu este atât de primejdios pentru noi ca noi înșine. *Privegheați și vă rugați, a zis Domnul, ca să nu intrați în ispită* (Mt. 26, 41). Omul poa-

te priveghea asupra sa numai în lumina Noului Testament. Lumina în care se săvârșește privegherea duhovnicească se revarsă și din scrierile Sfinților Părinți. Dumnezeiasca Scriptură și Părinții ne amintesc fără încetare de Dumnezeu, de binefacerile Lui, de menirea noastră, de viitorul cel veșnic fericit și de cel veșnic nefericit, dau în vileag viclenia lumii, cursele ei, arată mijloacele prin care putem scăpa de aceste curse și intra în limanul mântuirii.

Rămâneți slujitor al lui Dumnezeu în această scurtă vreme a vieții pământești, și veți moșteni o veșnicie plină de bucurii și de necurmată desfătare duhovnicească!.. Nu vă descurajați din pricina poticnirilor: nepăcătuirea desăvârșită este un vis cu neputință de împlinit! Poticnirile sunt firești pentru toți oamenii, căroră, tocmai din pricina acestei înclinări a lor spre căderi, li s-a poruncit: *întru răbdarea voastră vă veți dobândi sufletele voastre; cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui.*

Binecuvântarea lui Dumnezeu să odihnească asupra dumneavoastră!

8.

Cea mai înaltă fericire de pe pământ este a-L cunoaște pe Dumnezeu. Despre unirea prin rugăciune și înnoirea duhovnicească

Anul trecut, în ziua de 14 octombrie, eram în casa dumneavoastră și slujeam dumnezeiasca Liturghie împreună cu frații mei în paraclis. Luați parte la slujbă, împreună cu binecuvântatele dumneavoastră fiice, cu binecuvântatele dumneavoastră urmașe. În rugăciune eram uniți cu toții. Această unire este mai presus de senzațiile pământești; în ea e ceva ceresc; în ea e o pregustare a vieții ce va să fie, în care pe oameni îi va uni duhul. Aici, pe pământ, îi unește cel mai mult pământul – „pământ” numesc trupul și sângele nostru, căci așa le-a numit Dumnezeu: *pământ ești*, i-a zis El omului căzut, *și în pământ vei merge* (Fac. 3, 19).

După Liturghie am avut adevărata plăcere, venită din inimă, de a vă felicita cu prilejul zilei dumneavoastră de nume, de a vă ura toate bunătățile cu care Milostivul Domn îl înzestrează în timp și în veșnicie pe omul plăcut Lui și iubit de El. Acum, din pustia mea îndepărta-

tă, vin la dumneavoastră cu gândul, cu amintirea, cu inima – în fine, cu rândurile acestea. Vă felicit cu prilejul zilei dumneavoastră de nume, vă felicit cu aceeași plăcere duhovnicească, plin de aceleași dorințe sincere și bune față de dumneavoastră. Domnul să vă binecuvânteze! *Înnoiască-se ca ale vulturului tinerețile tale!* Iar omul se înnoiește, întinerește de pe urma bunei credințe. Dacă e să facem o comparație între viața omenească și veșnicie, toți suntem la fel de tineri și toți suntem la fel de bătrâni. Mie îmi apare în floarea și frumusețea tinereții, cu adevărat viu, numai cel binecredincios. Acesta răspândește mireasma duhovnicească a nemuririi; se simte că în el trăiește Dumnezeu, dând viață sufletului. Astfel, pentru toți sufletul se simte limpede în lucrurile trupului, pe care el îl folosește ca pe o unealtă; se simte și lipsa sufletului, pe care o văd toți în nemișcarea și în putoarea trupului fără viață.

Cu adevărată, adâncă, duhovnicească mângâiere am fost martor al felului cum inima dumneavoastră a înviat pentru Dumnezeu; am fost martor al acestei preaplace privesc și am dat mulțumită lui Dumnezeu. Nu este pe pământ fericire mai presus decât a-L cunoaște pe Dumnezeu și a te lipi de El din tot sufletul. Această uniune e de acum și până în veac! Această uniune este condiția fericirii adevărate, fericirii veșnice, a cărei pregustare începe deja aici, pe pământ.

Oricum mi-aş aminti despre dumneavoastră, totdeauna îmi vine în minte stihul Psalmistului: *înnoi-se-vor ca ale vulturului tinereţile tale* (Ps. 102, 5), şi inima mea îl trimite spre dumneavoastră pe aripile urării calde!

După cum vedeţi, scrisoarea mea nu este deloc ceremonioasă; tot ce am scris porneşte din inimă. Nu vă osteniţi să răspundeţi la ea: am de la dumneavoastră o scrisoare pe care o citesc şi recitesc mereu cu înnoită desfătare duhovnicească, dându-I mulţumită lui Dumnezeu. Această scrisoare este sufletul dumneavoastră; a plăcut înaintea lui Dumnezeu ca el să fie deschis pentru mine spre folosul obştesc: al meu şi al dumneavoastră. Cel ce rosteşte cuvântul lui Dumnezeu şi cel ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu se folosesc împreună, şi folosul îl aduce Dumnezeu. Aici, pe pământ, în valea necazurilor şi a plângerii, El îi uneşte pe oameni într-o unire de cuget cu atotsfântul, atotputernicul Său cuvânt. După încheierea pribegiei pământeşti, El îi sălăşluieşte pe cei ce au unire de cuget în casa cea veşnică, unde nu amuţeşte niciodată prăznuirea duhovnicească. Fie ca El să ne dăruiască aici unirea de cuget şi de suflet cea plăcută Lui, ca pe o chezăşie, iar dincolo – în cer, în veşnicie – să ne dăruiască fericirea cea negrăită, ca împlinire a chezăşiei...! Ce gând mi-a venit acum! Nu îl voi ascunde! Dar-ar Milostivul Domn să vă văd împreună cu toţi copiii şi nepoţii dumneavoastră într-un

locaș veșnic, plin de lumină și bucurie, plin de slavoslovire a lui Dumnezeu, așa cum v-am văzut pe toți anul trecut, pe 14 octombrie, adunați în sfânta Lui biserică. Ați făcut în casă adăpost pentru Dumnezeu: faceți și în sufletul dumneavoastră; El vă va întocmi casă, locaș de mare cuviință în sfânta Sa cetate, în Ierusalimul ceresc: o va face, întrucât a făgăduit că va răsplăti fiecăruia după faptele sale.

Despre chemarea dumnezeiască.

Despre pocăința cuvenită mirenilor.

Despre amăgirea de sine și despre lucrarea în
noi a lumii duhurilor și a lumii materiale

Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspund la scrisoarea dumneavoastră. Zis-a Domnul: *Nimeni nu poate să vină la Mine de nu-l va trage Tatăl, Care M-a trimis* (In 6, 44). Așadar, cu toate că unealta chemării este un om, însă chemarea este dumnezeiască; Dumnezeu este Cel ce cheamă. Simțind această chemare, care vi s-a făcut auzită după ce ați străbătut deja o cale îndelungată în pribegia pământească, să nu vă învârtosiți inima – iar aceasta se învârtosează prin înșelăciunea păcatului, precum a spus Sfântul Apostol Pavel. *Luați seama, fraților, zice el, să nu fie cumva în vreunul din voi o inimă vicleană a necredinței, ca să vă depărteze de la Dumnezeul Cel viu* (Evr. 3, 13, 12).

Nu v-aș sfătui să intrați în cercetarea amănunțită și de subțirime a păcatelor și însușirilor dumneavoastră păcătoase. Adunați-le pe toate în vasul cel unul al pocăinței și aruncați-le în

adâncul milostivirii lui Dumnezeu. Cercetarea de subțirime a păcatelor proprii nu i se potrivește omului care duce viață mirenească: ea nu va face decât să-l arunce în descurajare, nedumerire și tulburare. Dumnezeu ne știe păcatele, și, dacă vom alerga la El mereu pocăindu-ne, va tămădui treptat însăși păcătoșenia noastră, adică deprinderile, însușirile păcătoase ale inimii. Păcatele săvârșite prin cuvânt, prin faptă, prin învoirea gândurilor, trebuie spuse la spovedanie părintelui duhovnicesc, însă de cercetarea în subțirime a însușirilor păcătoase, repet, mireanul nu trebuie să se apuce: aceasta este o capcană întinsă de cel ce ne vânează sufletele. Ea poate fi recunoscută după tulburarea și descurajarea pe care le naște în noi, chiar dacă pe din afară este îmbrăcată cu chipul plăcut al binelui. De acest vâl negru este nevoie pentru monahi, ca să ascundă de ei razele harului care le luminează mințile și inimile; de acest vâl negru este nevoie pentru monahii deja sporiți, pe care vederea propriei păcătoșenii nu poate să nu îi ducă la deznădăjduire, ci îi duce doar la smerenie. Așa purta oarecând un vâl pe fața sa strălucitoare de Dumnezeu văzătorul Moisi.

Trebuie să recunoaștem – și această recunoaștere va fi cu totul îndreptățită – că noi toți, oamenii, ne găsim mai mult sau mai puțin în amăgire de sine, suntem cu toții înșelați, purtăm cu toții înșelarea în noi. Aceasta este o urmare a căderii

noastre, care s-a săvârșit prin primirea minciunii drept adevăr; așa cădem întotdeauna și acum. De asta suntem atât de schimbători! Dimineața sunt într-un fel, la prânz – altfel, după-amiaza și mai altfel, și așa mai departe. Lumea duhurilor lucrează prin gânduri și prin simțămintele inimii; lumea materială lucrează prin simțurile trupești. Amândouă ne momesc să gustăm din fructul oprit. Simțurilor trupești – văzului, auzului, pipăitului – acest fruct le pare minunat; gândul – cuvântul unei ființe nevăzute – îndeamnă mereu: „Gustă, cunoaște!” El momește prin curiozitate, ațâță prin slava deșartă. În sufletul nostru răsună glasul amăgitorului, glasul pe care l-au auzit pentru prima dată protopărinții noștri în Rai; răsună glasul: *veți fi ca niște dumnezei!* Răsună și smintește; smintește și ucide. Tocmai de aceea li s-a dat oamenilor o virtute nouă – smerenia; le-a fost dată o nouă lucrare lăuntrică – pocăința. Atât lucrarea, cât și virtutea sunt cu adevărat neobișnuite! Ele sunt cu totul potrivnice lucrurilor prin care am căzut. Prin pocăință e omorâtă pierzătoarea înrâurire a simțurilor trupești, iar prin smerenie e nimicită semeața cugtare, slava deșartă, trufia vieții: pe scurt, tot ce îl scoate din minți pe om.

Ce este de făcut? – veți întreba. Nu trebuie să vă tulburați de schimbările care se întâmplă ca de ceva neobișnuit; nu trebuie să vă apucați de cercetarea în subțirime a păcatelor, ci să vă du-

ceți viața în pocăință statornică, socotindu-vă păcătos în toate privințele și crezând că Milostivul Domn îl va primi în brațele milostivirii Sale, în sânul mântuirii, pe oricine își recunoaște păcătoșenia. Nu am în vedere aici păcatele de moarte: pocăința pentru acestea este primită de Dumnezeu doar atunci când omul se lasă de ele. Îndeletnicirile de pe lângă casă și gospodărie sunt foarte folositoare: îndepărtează statul degeaba și-i ușurează minții războiul ei nevăzut. Când omul stă degeaba, războiul ajunge o luptă crâncenă, care este îngăduită doar celui silit de împrejurări sau adus de Dumnezeu la ea. Buna chibzuință cere să nu ieșim la o luptă mai presus de puterile noastre, ci, dimpotrivă, să ne-o ușurăm pe cât ne stă în puteri. Credeți în Atotputernicul Dumnezeu, nădărduiți în El trăiți cu răbdare și cu statornicie, trăiți în simplitate, în pocăință și în smerenie, încredințați-vă voii lui Dumnezeu; când se va întâmpla să vă abateți de la calea dreaptă întoarceți-vă din nou pe ea, și vă veți mântui.

10.

Despre nestatornicia fericirii pământești.

Despre plutirea pe marea vieții.

Despre pregătirea pentru veșnicie și despre
menirea omului

În aducerea mea aminte e încă vie ultima oară când ați venit în Pustia Sfântului Serghie¹. V-am văzut acolo într-o vreme când slava pământească, atât de nestatornică și de schimbătoare, vă zâmbea. Acum mi-ați părut mult mai măreț; mi-ați făcut o impresie adâncă. Respect toate virtuțile, însă nici una nu-mi stârnește atât respect ca îndurarea cu mărimă de suflet a nestatorniciei fericirii pământești. Pe câmpul de luptă, omul ajunge deseori erou pentru că fierbe în el sângele; în răsturnările neașteptate ale vieții poți fi erou doar dacă ai măreție în suflet. Părăsind arena gloriei militare, bărbatul viteaz făurește plug din sabia sa de oțel, spaima vrăjmașilor patriei, și orice cetățean adevărat – iar în urma acestuia istoria și urmașii – privește cu respect la plugul acela: el intră în numărul și în

¹ Este vorba de mănăstirea de lângă Sankt-Petersburg unde Sfântul Ignatie a fost o vreme întâi-stătător (*n. tr.*).

rândul monumentelor mărețe. Dispreț și nemulțumire își atrag distincțiile care acoperă pieptul unui nemernic: pe el, fiecare distincție este un monument al intrigii, al josniciei, al lenei. Spuneți-mi, ce dacă Grișka Otrepiev a avut pe cap coroana Monomahului¹? Ce renume are acesta? Renumele de om rău, nerușinat, lipsit de conștiință, care nu s-a dat în lături de la nici un fel de fărădelegi, renume nedespărțit de blesteme. Să ne izbăvească Dumnezeu pe toți de acest renume! Și câți uzurpatori nu sunt pe lumea asta...

După ce mi-am luat rămas bun de la dumneavoastră, m-am îmbolnăvit și mai tare. Văzând că nu mai am puteri nici să mă lupt cu boala, care se întetise peste măsură, nici să mă lupt cu împrejurările, am vrut să părăsesc pentru totdeauna Petersburgul și îndatoririle agitate. Nu tuturor le este dat să fie frunze, flori, fructe în pomul statului; trebuie să fie cineva care, ca o rădăcină, să-i aducă acestuia viață și putere prin îndeletniciri neștiute, line, de un folos vital, de o necesitate vitală. Socot că una dintre aceste îndeletniciri este întărirea aproapelui în credința și moralitatea creștină. Această îndeletnicire pașnică și modestă prin viul grai și prin condei mi-a luat întotdeauna o parte însemnată a timpului, iar la cât

¹ Pentru conștiința rusă, Grigorie (Grișka) Otrepiev este unul din prototipurile uzurpatorului. Coroana atribuită de tradiție lui Vladimir Monomah, marele cneaz al Kievului, era purtată de țarii ruși în ziua încoronării (*n. tr.*).

sunt de bolnav acum, mi l-ar lua pe tot. Nu s-a împlinit precum am dorit, n-a ieșit cum am presupus; presupuneam că o să fiu scos la pensie, pentru că mulți îmi sprijineau cererea. Mi s-a dat însă un concediu temporar, pe care să-l petrec în Mănăstirea Babaevskii ca să mă odihnesc și să mă tratez. Acolo mă aflu acum. Închis în chilia mea fără a ieși nicăieri, mă lupt cu boala care a pătruns adânc în mădularele mele și dă naștere în ele unei epuizări nervoase, care mă ține în cea mai mare parte la pat. Viitorul meu e necunoscut... Și am renunțat să mă mai frământ pentru el! I-am zis Atotputernicului Dumnezeu: „Fă ce vrei cu zidirea Ta. Cred în cuvântul Tău că nici un fir de păr din capul meu nu va cădea fără încuviințarea Ta!”

„Suflete al meu! Plutește fără cutremur pe valurile mării vieții, fără să ai încredere în senin și fără să te sperii de vifor. Nu te gândești la ziua de mâine, nu te obosi cu nici un fel de presupuneri, cu nici un fel de închipuiri, nu-ți irosi cu ele timpul și puterile. *Ajunge zilei răutatea ei* (Mt. 6, 34), a zis Dumnezeuul tău. Să crezi!.. Să plutești, să gonești pe valuri!.. Viața pământească e amăgire. Nici nu îți vei da seama când a apărut înaintea ta limanul mormântului. Acolo unde este credință nu e nici întristare, nici temere; acolo este bărbăție și tărie de nimic biruită.”

Iată cugetările celui istovit, cugetări de pe patul bolii, cugetări din pustie!

În anii tinereții sale, omul se îndeletnicește cu dobândirea cunoștințelor care îi trebuie pentru a-și lărgi pe cât este cu putință sfera de acțiune în lumea materială, în care el joacă un rol activ. Dintre acestea fac parte feluritele limbi străine, artele frumoase, științele matematice, istorice – toate, și filosofia. Când începe să se apropie însă de bătrânețe, când se apropie vremea când trebuie să cadă coaja și să rămână fructul pe care aceasta îl acoperea („coajă” numesc trupul, iar „fruct” – sufletul), când se pregătește să intre pe tărâmul nemăsurat al veșniciei, al duhului, obiect al cercetării lui devine nu materia schimbătoare, sortită sfârșitului și distrugerii, ci duhul dăinuiitor, nesfârșit. Ce contează că sună așa sau altfel cuvântul, de vreme ce toate sunetele vor pieri! Ce însemnătate are care este măsura, de vreme ce avem a ne întâlni cu nemăsuratul! Ce însemnătate are un gând meschin sau altul, de vreme ce mintea se pregătește să părăsească mulțimea gândurilor, să treacă la vederea și tăcerea mai presus de gânduri, cărora le dă naștere nemărginirea lui Dumnezeu în ființele mărginite de pe lângă El! Studiarea duhului îi dă omului un caracter statornic, corespunzător veșniciei. Oriizontul lui se lărgeste, privirile lui bat dincolo de hotarele materiei și ale timpului, de unde aduc tărie nepământească. Primiți sfatul meu sincer: îndeletniciți-vă cu citirea în adâncime a tuturor lucrărilor Sfântului Ioan Gură de Aur. Atâta timp

cât soarta nu v-a scos iarăși în arena slujirii patriei, îndeletniciți-vă în voie cu educarea duhului dumneavoastră în sensul limpezirii concepțiilor lui. Vi-l propun pe acel scriitor bisericesc care, prin neobișnuita curăție, limpezime, putere a învățaturii creștine îl înalță pe cititor mai presus de tot ce e pământesc; acest vultur duhovnicesc zboară mai sus de nori, și de acolo îi arată ucenicului său pământul. Cred că pentru un om de stat este un foarte mare câștig a privi pământul de la o asemenea înălțime; nu mai zic ce câștig este acesta pentru creștin, pentru omul ce are a moșteni veșnicia. Limpezimea în concepțiile religioase și morale este neobișnuit de prețioasă; lipsa de limpezime este un mare neajuns, care se răsfrânge asupra tuturor acțiunilor omului printr-o lipsă de temeinicie. Soarta v-a cercetat cu loviturile sale; ea a zis: „Pe cine iubesc, îl bat și îl pedepsesc.” Căliți-vă sub loviturile acestea, prefăcându-vă în oțel tare; deveniți o comoară neprețuită pentru cei care vă înconjoară și care vă vor înconjura de acum înainte. Cine știe menirea omului? Ea este scrisă în cărțile pecetluite ale Proniei. Cincinații păraseau sabia pentru plug, apoi lăsau plugul pentru sabie... Vă spune asta un om care și-a petrecut în necazuri toată viața, care e plin de răni, și se bucură de ele, și mulțumește pentru ele lui Dumnezeu. Stindardul crucii se desfășoară deasupra scrisorii mele: cuvântul meu iese întotdeauna de sub acest stindard!

Cuvântul meu este și vestire de pace, și proclamație de război; el cheamă la vitejie, la biruință, la cucerirea lumii oastea Israelului de taină: gândurile și simțămintele creștinului.

Găsesc de prisos să vă rog să mă păstrați în amintire: ați dovedit că am adăpost și în amintirea, și în inima dumneavoastră. Chem binecuvântarea lui Dumnezeu asupra dumneavoastră și asupra întregii dumneavoastră case.

Cum să deosebim cu inima sfântul adevăr de minciună. Starea de amăgire a inimii.

Critica Urmării lui Hristos

S fântul adevăr e vestit în inimă de tihnă, de liniște, de limpezime, de pace, de aplecarea spre pocăință, spre adâncirea în sine, spre nenădăjduirea în sine, spre mângâietoarea nădejde în Dumnezeu. Minciuna, chiar dacă-și pune masca binelui, se cunoaște după tulburarea, întunecarea, nehotărârea, nestatornicia, împrăștierea, visarea căroră le dă naștere, sau nu face decât să amăgească inima, aducându-i lingușitor o mulțumire, o îmbătare de sine, o plăcere tulbure, lipsită de limpezime – și această plăcere a inimii amăgite seamănă cu liniștea prefăcută, care acoperă oglinda unor bulboane adânci și întunecate, unde sălășluiesc monștri. Printre alte „zefire” amăgitoare și stricătoare care insuflă inimii această cumplită liniște, această plăcere nenorocită și pierzătoare, se numără și citirea cunoscutei cărți *Urmarea lui Hristos* a lui Toma de Kempis, monah apusean, aflat în înșelare drăcească. Desfătarea amăgitoare se hrăneș-

te din părerea de sine, care se naște din lucrarea subțire a slavei deșarte, ce orbește mintea și inima; ei îi place să se pronunțe, ea își îngăduie să se abată de la supunerea cu de-amănuntul față de Sfânta Biserică, crezându-se mai deștept ca ea; la fel ca toate înșelările și cursele diavolului, la fel ca însuși diavolul și ca odrasla acestuia, păcatul, nu suferă buna mireasmă, ucigătoare pentru ele, pe care o răspândesc pocăința și roada acesteia – smerenia. Mântuitorul lumii a zis: *Fericiți cei săraci cu duhul, fericiți cei ce flămânzesc acum, fericiți cei ce plâng acum, și: vai vouă, celor ce sunteți sătui acum!* (Lc. 6, 20-21, 25).

Mintea omenească nu-i în stare să deosebească binele de rău; răul, travestindu-se, poate cu ușurință, aproape întotdeauna, s-o amăgească. Și lucrul acesta este foarte firesc: mintea omenească e tânără, iar gândurile rele care îl luptă au peste șapte mii de ani de experiență în luptă, în viclenie, în vânarea sufletelor omenești. A deosebi binele de rău este treaba inimii. Și aici este nevoie însă de vreme, este nevoie de împlinirea îndelungată a poruncilor evanghelice pentru ca inima să dobândească gustul subțire de care este nevoie pentru a deosebi vinul adevărat de vinul măsluit. Cât privește faptul că este treaba inimii să deosebească binele de rău și că ea nu dobândește îndată puțința de a-și îndeplini această treabă, dă mărturie apostolul: *hrana tare este pentru cei desăvârșiți, care au prin obișnuință*

simțurile învățate să deosebească binele și răul (Evr. 5, 14). De aceea, până când inima nu va dobândi deprinderea deosebirii binelui de rău, foarte de folos este sfatul unui aproape crescut în sânul Bisericii Răsăritului, singurei sfinte, singurei adevărate, care caută și care a aflat în supunerea față de ea libertatea cea fericită. „Din ascultare, a zis Sfântul Ioan Scărarul, se naște smerenia adevărată, iar din smerenie – adevărata dreaptă socotință sau înțelegere duhovnicească.” Așadar, în afara neascultării neabătute față de Biserică nu este nici smerenie adevărată, nici înțelegere duhovnicească adevărată: acolo este tărâmul întins, împărăția întunecată a minciunii și a amăgirii de sine căreia aceasta îi dă naștere. Binele se deosebește de rău printr-o mulțime de semne, pe care omul le recunoaște pe măsura sporirii sale duhovnicești. La începutul scrisorii am numit semnele care sunt mai aproape de starea dumneavoastră sufletească, și aceste semne vă sunt de ajuns! Învățați-vă, puțin câte puțin, să deosebiți, folosindu-vă de ele, binele de răul travestit.

Hristos să fie cu dumneavoastră!

Despre nevăzuta luptă duhovnicească.

Despre sporirea duhovnicească și despre ispită

Fii viteaz, luptă-te cu bărbăție, cu dârzenie, cu îndărătnicie. Nu-i lăsa vrăjmașului, din lenevie, biruința. După înfrângere nu te descuraja; apucă-te iar de sabie, și la luptă! Răni-le primite în luptă vindecă-le prin pocăință. Iată regula nevăzutei lupte duhovnicești!

Când Domnul vrea să-i dăruiască cuiva sporire duhovnicească, îngăduie să vină asupra lui luptă. Ispita sufletească îl înmoaie pe om, îl îmblânzește cum e îmblânzit calul gonit în manej la coardă. Celui ce biruie i se îngăduie să intre la cina harului: și intră, și gustă, și se îndulcește la cina Domnului său cum se îndulcește la ospățul împărătesc ostașul care și-a dovedit credința prin statornicie, prin bărbăție, prin răni, prin biruință.

Hristos să fie cu tine! El să te întărească!

Cum trebuie să fie cei ce doresc să intre în Împărăția cerurilor

Ce să vă spun?.. Celor ce vor în Împărăția cerurilor Mântuitorul lumii le-a poruncit să fie precum copiii: simpli, fără de răutate, fără duh de iscodire, credincioși, iubitori să primească învățătură, căindu-se grabnic pentru greșeli. Urmați acestui sfat al Domnului: la vremea potrivită veți simți o fericită înnoire, întărire a sufletului dumneavoastră. Aceasta se va săvârși treptat, pe neabagate de seamă... Omul se vede schimbat deodată, și-L preaslăvește pe Atotbunul și Atotputernicul Dumnezeu.

Să nu vă plângeți de scurtimea scrisorii mele, să nu o măsurați după numărul rândurilor. Cercetați-vă inima: dacă ea este mângâiată, îndestulată, măsura este deplină.

14.

Cel osândit de conștiința sa nu-și poate osândi aproapele. Legea lui Hristos cere răstignire. Despre smerenie și despre încredințarea în voia lui Dumnezeu

De ce spuneți că nu sunteți vrednic de bunăvoința și nici măcar de îngăduința mea? Eu nu sunt altceva decât un păcătos netrebnic, ce are foarte mare nevoie de milostivirea lui Dumnezeu, fără de care sunt negreșit sortit iadului. Dumnezeuul meu îmi spune: *cu măsura cu care măsurați vi se va măsura și cu judecata cu care judecați veți fi judecați* (Mt. 7, 2). Având nevoie de milostivirea Dumnezeuului meu, având nevoie de ea în deplină măsură, am pentru aproapele meu numai milostivire. Luând aminte la propria conștiință atunci când ea cântărește și prețuiește vrednicia mea, doresc ca ea să mă pună mai prejos decât toți călcătorii de lege. Osândit fiind de conștiința mea, nu pot să-mi judec aproapele și cu atât mai puțin să osândesc pe cineva. Bine este să fii la picioarele aproapelui prin felul tău de a gândi: atunci devine accesibilă Evanghelia lui Hristos!

Iată cum sunt simțămintele mele față de dumneavoastră! Scrisoarea dumneavoastră m-a mișcat, și aceasta este pricina pentru care vin la dumneavoastră, în ținuturi străine, prin acest răspuns, și poate că am ajuns deja. Sunteți necăjit fiindcă sunteți în luptă, sunteți în luptă fiindcă legea lui Hristos e duhovnicească, cere răstignire. Veți afla mângâiere în aceea că omenirea nu s-a putut apropia niciodată de răstignire fără luptă. Dovada este Însuși Dumnezeu-Omul. El S-a rugat în grădina Ghetsimani ca să treacă de la El paharul, și sudoarea Lui cădea pe pământ ca picăturile de sânge (v. Mt. 26, 39; Lc. 22, 44). Dacă vedeți că neputința vă biruie, să știți că Domnul este puternic să dea tărie poporului Său, după cum spune Sfântul David (v. Ps. 28, 11). Ai lui Dumnezeu sunt și primesc de la El tărie cei ce Îi rămân credincioși cu voia atunci când neputința lor îi face să încalce această credincioșie cu fapta. Aduceți-vă aminte că Hristos a venit să îi cheme la pocăință nu pe drepti, ci pe păcătoși. Recunoașteți că faceți parte din rândurile acestora, cădeți cu smerenie la picioarele lui Hristos, încredințându-vă voii Lui, încredințându-vă voii Lui prezentul și viitorul, iar El va revărsa pace și liniște în sufletul dumneavoastră, lucru prin care va arăta că este aproape, că Pronia Lui veghează asupra dumneavoastră. Un oarecare Sfânt Părinte a zis: „Fericit omul care a cunoscut neputința sa, pentru că dreptul care

nu a cunoscut neputința sa este pe o cale foarte primejdioasă!" Altul spune: „Dacă Hristos a venit nu pentru drepti, mă lepăd de dreptatea mea ca de un păcat care mă desparte de Hristos și găsesc dreptatea mea – dreptate cerească, ce îmi dă mijlocul de a mă apropia de Hristos și de a fi cu El – în recunoașterea păcătoșeniei mele.” Vă scriu toate acestea spre mângâiere, ca văzând că vă aflați dator înaintea lui Hristos să ajungeți nu la deznădăjduire și la mâhnire, ci la smerenie, să fiți senini ca urmare a nădejzii în Hristos, care nu rușinează, căci El e Atotputernic.

15.

Despre vederea duhovnicească.

**Suflete, izbăvește-te de fălcile fiarei
care este această lume!**

Cu plăcere în inimă îmi amintesc cum în luna noiembrie a anului care a trecut ați vizitat Pustia Sfântului Serghie. Acolo, în biserică, în rugăciunile și cântările sfintei slujbe, ați întâmpinat ziua dumneavoastră de nume, l-ați mulțumit lui Dumnezeu pentru trecut, L-ați rugat pentru viitor, i-ați mulțumit îngerului dumneavoastră păzitor pentru ocrotirea de până acum, l-ați rugat să vă păzească în vremea viitoare a vieții dumneavoastră pământești, până la sfârșitul acestei vieți, până la intrarea în veșnica fericire, înaintea feței lui Dumnezeu. După dumnezeiasca Liturghie, ați poftit la chilia mea; acolo ne-am mângâiat cu iubirea noastră frățească în Domnul, cu împreună-vorbirea în Domnul. Mângâiere e să vezi pe pământ un om care se teme de Dumnezeu, care Îi aduce jertfă viața și puterile pe care le-a primit de la El. Din nefericire, cei mai mulți procedează altfel: aduc jertfă sata-nei darurile lui Dumnezeu.

Mulțumesc Milostivului nostru Domn, Care m-a adus să mă odihnesc în însingurare de agitația capitalei! Deja nu îmi mai sunt necunoscute simțămintele care îl cercetează pe om în însingurare. Tocmai de aceea pustia însingurată m-a momit atât de ușor din zgomotoasa Pustie a Sfântului Serghie. Însingurarea întărește sufletul, îi insuflă o anumită bărbăție, un anumit dispreț față de lume, pe care nu le poți simți atunci când vii în atingere cu lumea. Când sufletul calcă stricăciunea prin lepădarea de stricăciune, vede în lumina adevărată tot ce e stricăcios, și în cumpăna inimii, care nu se poate mulțumi cu nimic altceva, se pogoară vederea duhovnicească. Aceasta îl face pe viețuitorul chiliei liniștite locuitor, se poate spune, al Raiului, îl aduce în altă lume, în fața căreia lumea de aici este foarte strâmtă, nimicnică. În tihna liniștirii sufletul plutește ca într-o întindere necuprinsă, privește cele trecute, cele de față, pământul, cerul, timpul, veșnicia. Așa privește pe vreme limpede vulturul în înălțimea de neatins, în adâncul străveziu de azur.

Cu cât este mai întins spațiul pe care îl ocupă peisajul, cu atât este mai măreață priveliștea. Bune sunt frumusețile pe care omul le poate exprima, descrie prin cuvânt, însă neasemuit mai înalte sunt cele mai presus de cuvânt, care aduc inima în starea de răpire și fac mintea să nu mai poată lucra. Se spune că în Elveția, de pe o anu-

mită înălțime neobișnuită, stâncoasă, se înfățișează privirilor un peisaj foarte pitoresc, cu totul încântător; unii călători, suindu-se la acea înălțime înfricoșătoare, au fost atât de uluiți de măreția priveliștii, încât de uimire nu s-au mai ținut pe picioare, au căzut de sus, s-au zdrobit. La fel lucrează și vederea duhovnicească! Cel căruia i se descoperă pe neașteptate se aruncă, de uimire, în această prăpastie și moare pentru lume! Călătorii sus-pomeniți nu au înviat: la poalele stâncilor elvețiene, cruci negre din lemn străjuiesc rămășițele pământești ale acelor fii ai Britaniei; eu aș spune că cel pe care vederea duhovnicească l-a omorât față de lume nu mai învie față de lume. Vai! N-aș avea dreptate să spun aceasta, și ca atare nu pot s-o spun! Vai! Omul învie și pentru moarte! Solomon a înviat pentru moarte! Iuda a înviat pentru moarte! Pentru moarte au înviat mulți!.. Vai! Cât suntem de slabi, cât de schimbători!.. Privesc neputința noastră, o privesc cu lacrimi!.. Ochii mei caută mângâiere, și dintr-o dată se întorc spre pustie, spre însingurare!.. Acolo, acolo e cel mai sigur! Într-acolo, suflete al meu, grăbește! Fugi!.. Dacă picioarele nu sunt îndeajuns pentru a alerga repede, ia aripi! Gonește!.. Zboară!.. Izbăvește-te de fălcile fiarei numite „lume”! Fii asemenea fericitei femei care a fugit, care a zburat în pustie, femeii pe care a văzut-o văzătorul tainelor duhovnicești – Ioan. Picioarele sunt înțelegerea sănătoasă în Dom-

nul; aripile sunt credința: bate din ele, din aceste aripi puternice, trece peste codri, ape, câmpii și munți cel căruia i le-a dat Hristos. De la El să cerem credință; pildă ne-au dat apostolii, care ziceau și se rugau: *Doamne, adaugă-ne nouă credință!* (Lc. 17, 5).

Domnul să ne dăruiască a străbate în zbor marea vieții pe aripile credinței și a intra în limanul cel fericit, care este cerul.

Despre însingurare și despre veșnicie.
 Omul nu e menit pământului, ci cerului.
 Cum trebuie să fie locuitorii acestuia

Mie nu-mi trebuie nimic. Ceea ce-mi trebuie – ceea ce-i trebuie sărmanului meu suflet – am cerut deja: am cerut să fiu scos la pensie ca să trăiesc în retragere, în însingurare.

Și o să vă dau un mic răspuns despre însingurare. Aceasta este o moarte lină și pașnică înaintea de acea moarte care este destinul de neocolit al tuturor oamenilor și care pentru păcătoși, pentru robii lumii, este cumplită. În însingurare se șterg treptat din mintea omenească impresiile întipărite în ea de lucrurile lumii, și mintea își pierde treptat împărțășirea cu lumea. Ea o privește ca din tărâmul de dincolo de mormânt, ca de pe lumea cealaltă. Ca să înțelegeți mai bine, gândiți-vă la China, apoi uitați-vă la dumneavoastră, uitați-vă cum privesc mintea și inima dumneavoastră această țară. Veți vedea în sufletul dumneavoastră numai concepții tulburi, din auzite, concepții străine de viață – ele capătă viață atunci când vezi lucrurile, când ai de-a face cu

ele, când ai față de toate o înțelegere îndeaproape. Veți vedea că inima dumneavoastră este față de această țară tot atât de moartă ca față de o țară ce nu există sau există doar în povești. Așa pare și lumea pentru sihastru, pentru locuitorul pustiei depărtate și adânci. Toți cei ce trăiesc în lume îi par a fi nu locuitori statornici, ci doar niște călători. Chiar așa și este! Trăim – călătorim. Unii merg, modest, pe jos, alții galopează pe cai, alții gonesc în care repezi; sfârșitul e același pentru toți... Cel ce viețuiește în însingurare se uită însă puțin, chiar și cu asemenea ochi, la lume, la fel de puțin cum se gândește la China și se preocupă de ea locuitorul Sankt-Petersburgului. O preocupare mai mare, preocupare de căpătâi, singură preocupare, este pentru el lumea unde s-a mutat: această lume e veșnicia. Porțile acesteia s-au deschis larg înaintea privirilor uluite ale sufletului, și privirile sufletului au ațintit cu lăcomie aceste întinderi nemărginite, se cufundă în ele, sorb priveliștea nou descoperită, până atunci necunoscută, cu totul neștiută până atunci, sunt pironite, nu se pot desprinde... Veșnicia!.. Într-acolo s-au scurs toate vremurile dinaintea noastră; în acest hău s-au ascuns toate milioanele de oameni care au trăit, unul după altul, pe fața pământului; în fața ei, sub privirile ei s-a născut lumea, s-a înmulțit omenirea, s-au format semințiile, popoarele, împărățiile; sub privirile ei, multe împărății cândva înfloritoare

s-au prefăcut deja în pustie, multe orașe mari au ajuns una cu pământul, au intrat în pământ, au fost acoperite de el; sub privirile ei, ale pustiei nelocuite, codri nepătrunși, mlaștini nestrăbătute au ajuns sălașuri înfloritoare ale unei societăți omenești numeroase, cultivate, agitate... La toate acestea a privit și privește cu nepăsare, cu rece severitate, veșnicia. Nimic n-o satură și nimic n-o va satura. Totul trebuie să piară în ea, totul îi este jertfă, ea privește toate cum privește soarele fierbinte al primăverii la zăpada plăpândă, firavă... Iar la veșnicie privește, o soarbe din priviri, liniștindu-se în tăcerea însingurării sale, sihastrul. Învățat de această priveliște, el socotește tot ce este vremelnic, așa cum îl învață Sfânta Scriptură, „deșertăciune”; el se îndreptărează că omul nu este menit pământului, ci cerului – și cerul ne-a descoperit, în Evanghelie, cum trebuie să fie viețuitorii săi. Această lege a Dumnezeuului Preaînalt se străduie ceas de ceas să o împlinească adevăratul Lui slujitor, cercetând după îndreptarul ei dacă nu cumva mintea și inima lui s-au abătut de la calea dreaptă, dacă nu împlinesc cumva vreo altă voie – voie întunecată, voie răutăcioasă, voie stricăta... Când omul trăiește astfel, cerul se pogoară pe pământ, iar odată cu el se pogoară în această vale a întunericii, a plângerii și necazurilor, mângâierea, fericirea cerească.

17.

Despre pocăința adevărată și
despre cea închipuită.

Din ce este alcătuită pocăința mireanului

Am primit scrisoarea dumneavoastră, și păcătoasa mea inimă a primit vestire să răspundă la ea fără întârziere.

...Ce „pieptănată” e scrisoarea dumneavoastră de acum, parcă e căpățâna moicului după baie, ce cumintică!

De scrisoarea dumneavoastră dinainte m-am speriat. Ce sofisticată! Ce pretențioasă, ce pompoasă! Parcă tot corpul de gardă ar fi ieșit la paradă pe Câmpul lui Marte! Nici nu am îndrăznit să răspund. Cum citesc, mă apucă groaza, și nu pot să răspund. Stepan m-a tot împins, cum împinge țăranul mârtoaga să tragă de plug când ară: „De ce nu-i răspundeți lui N.?” Păi dacă nu-mi vine să răspund, nu-mi vine! Și mârtoagele, după cât se vede, au îndărătnicia lor.

Despre ceea ce urmează n-aș fi vrut să vă scriu, dar de vreme ce am început, o să scriu, ce să fac... Pocăința de care – descriați în scrisoarea trecută – v-ați învrednicit să vă atingeți nu a

fost decât o închipuire a amăgirii de sine. V-ați gândit și v-ați tot gândit, ați tot auzit de una și de alta, și deșteaptă sunteți, și smerită nu sunteți: ei, și vi s-a năzărit ceva în căpșor, s-a clădit în el un castel vrăjit. Iar pricina întregului necaz eu sunt: v-am citit ceva ce nu vă stă în puteri, și prin asta v-am zăpăcit. *După roada lor îi veți cunoaște* (Mt. 7, 16), a zis Domnul. Care a fost roada stării acesteia, pe care sufletul și-a alcătuit-o singur, cu care s-a lingușit singur? Singura roadă au fost ifosele deșarte, ifose deșarte în deplinul înțeles al cuvântului, care v-au scos din starea dumneavoastră obișnuită! I-ați scris marelui stareț, și acela, ca om trăitor în cer, nu a priceput că dumneavoastră îi scrieți despre bolovan, drept care v-a răspuns despre Ivan, v-a dat apă la moară să rămâneți în pocăința dumneavoastră închipuită, presupunând că în dumneavoastră lucrează vederea pocăinței la fel ca în el – acea vedere care este un har minunat al lui Dumnezeu, dăruit călugărilor care au sporit deja în liniștire. Creștinii care trăiesc în lume nu trebuie să se atingă de lucrările călugărești înalte, mai ales de cele isihaste. Și Domnul a poruncit să nu turnăm vin nou în burdufuri vechi (v. Mt. 9, 17). Vinul nou sparge burdufurile vechi; și el se varsă, și burdufurile le strică: lucrările călugărești, atunci când se apucă de ele mirenii, și ele se strică, și celor ce le lucrează le aduc vătămare sufletească.

Din zgomotosul și luminatul Sankt-Petersburg a ajuns în locurile noastre îndepărtate și liniștite zvonul cum că o oarecare damă foarte deșteaptă și foarte ilustră i-a scris unui oarecare monah o scrisoare foarte elocventă, scrisoare în care arăta cum a văzut ea în sine un număr necuprins de păcate, iar monahul cu pricina – care, după cât se vede, nu era academician – i-a răspuns: „Măicuță! Să privești atât de subțire la păcatele tale nu e de nasul tău...” Acesta este, repet, un zvon; dacă s-a întâmplat cu adevărat sau nu, nici a discuta nu îndrăznesc, și de știut nu știu dacă în Petersburg, capitala culturii și educației, sunt îngăduite atare grosolănii. Dacă aș fi însă întrebat ce părere am despre sfatul dat de monah damei din capitală, aș răspunde cu toată sinceritatea provincialului: „Sfatul e grobian, dar bun, și dama cu pricina ar trebui să și-l cresteze pe perete și să se țină strâns de el.” Pocăința care se potrivește creștinului evlavios care trăiește în lume este a te socoti în fiecare seară cu conștiința ta. Și este preadestul! Dacă creștinul se va strădui să trăiască după poruncile lui Dumnezeu și să se verifice zilnic pe sine însuși, puțin câte puțin va dobândi umilința duhului, care este încă departe de pocăința-vedere. Dumneavoastră v-a venit (scuzați-mă pentru expresiile țărănești, dar sunt bune, nimeresc drept la țintă!) doar o prosteală, o prosteală tru-fașă! Aceasta îmi este cunoscută, fiindcă eu în-

sumi mă găsesc în ea fără încetare, și de aceea vă și previn.

Când este vorba de dat sfaturi nu ar trebui să vă avântați, ci mai bine să refuzați cu smerenie. Dacă sunteți silită s-o faceți, spuneți ceva, acolo, ușor, lăsând lucrul în seama Domnului. Foarte sfântă sunteți: imediat cu omul la răstignire! Și nici măcar nu vă pricepeți să-l răstigniți, ci doar îl chinuiți în zadar. Vreți să izbândiți totul prin rațiune și prin puterile proprii, când ar trebui s-o faceți prin credință și prin Dumnezeu.

Despre viața pământească a creștinului.

Despre îndrumarea duhovnicească.

Despre citirea Sfintilor Părinți.

Despre împărășiere

Liniștiți-vă! Viața pământească a creștinului este amestecată cu mângâieri și cu ispite. Așa a rânduit Purtarea de grijă dumnezeiască! Mângâierile ne sprijină în calea lui Dumnezeu, iar ispitele ne înțeleptesc.

Tovărășia oamenilor binecredincioși și discuțiile cu aceștia aduc un folos vital. Pentru a da sfat, pentru a îndruma nu este însă de ajuns să fii binecredincios; trebuie să ai experiență duhovnicească, și în primul rând ungere duhovnicească. Așa învață despre aceasta Scriptura și Părinții. Sfătuitorul binecredincios, însă lipsit de experiență, mai degrabă poate să tulbure decât să aducă folos. Nu numai printre mireni, ci și printre monahi este foarte greu de găsit un sfătuitor în stare, ca să zic așa, să măsoare și cântărească sufletul care se sfătuiește cu el și să-i dea sfat potrivit măsurii acestui suflet, potrivit „avuției” lui. Acum, sfătuitorii și îndrumătorii dau sfat

mai mult după propria lor măsură și din cărți. Ei bine, tocmai sfatul de primul fel este deosebit de folositor și de lucrător; el este foarte apropiat sufletului, și sufletul simte asta. Sfântul Isaac a zis: „Nimic nu este mai de folos pentru fiecare decât sfatul lui” – pe când sfatul străin, chiar dacă pare a fi alcătuit din cuvinte bune și chibzuite, aduce sufletului numai chin și neorânduială. Sufletul simte că sfatul este nepotrivit, simte că e străin de el. *Sunt unii care grăind rănesc ca cu sabia*, spune Scriptura, *iar limbile înțelepților vindecă* (Pilde 12, 18).

Folosiți-vă mai mult de citirea Sfinților Părinți; fie ca aceștia să vă călăuzească, să vă amintească de virtute, să vă îndrume în calea lui Dumnezeu! Felul acesta de viață este al vremurilor noastre: el ne-a fost poruncit, predanisit de către Sfinții Părinți ai ultimelor veacuri. Plângându-se de marea puținătate a îndrumătorilor și sfătuito-rilor de Dumnezeu luminați, aceștia îi poruncesc râvnitorului bune credințe să se călăuzească în viața sa după scrierile Părintești. *Sfatul sfinților este priceperea* (Pilde 9, 10).

Străduiți-vă să nu vă fure împrăștierea, iar dacă se va întâmpla să fiți furat de ea din neputința pe care o au în fire toți oamenii, nu vă descurajați. A nu fi biruit deloc este un lucru nefiresc pentru omul trăitor pe pământ, nici măcar pentru cel care trăiește în cea mai adâncă pustie și însingurare. Nestatornicia și alunecările lucrea-

ză neapărat în fiecare om, chiar și în sihastrul care se nevoiește cu cea mai mare asprime – cu atât mai mult e cu neputință să nu fie furat cel ce trăiește în lume, în mijlocul tuturor smintelilor. Să nu doriți de la dumneavoastră ceea ce este cu neputință, să nu pretindeți sufletului dumneavoastră ceea ce el nu-i în stare să dea. Vindecați-vă alunecările prin pocăință, iar ceea ce lipsește din lucrarea dumneavoastră acoperiți cu umilința duhului.

☩ Dumnezău să vă binecuvânteze!

Despre pregătirea pentru veșnicie.

Despre Sfânta Scriptură și tâlcuirea ei.

Despre vederea de sine

Vremea degrab zburătoare s-a apropiat deja de hotarul anului 1847, în scurtă vreme va trece acest hotar, și anul pe care îl încheiem de trăit acum va intra în rândul anilor trecuți, care nu se vor mai întoarce. Dintre nenumăratele lui întâmplări, unele vor fi înscrise pe tablele istoriei spre pomenire îndelungată omnirii, unele se păstrează în amintire pentru o sută de ani, cincizeci de ani, unele se păstrează și mai puțină vreme; cea mai mare parte se cufundă în adâncul uitării: în acesta se vor îneca, se vor îngropa, vor pieri.

În goană a trecut anul '47; la fel de repede va trece și '48; în goană vor trece mulți ani, înghițindu-se cu lăcomie unul pe altul, înlocuindu-se unul pe altul. Și noi trecem în zbor pe aripile timpului, fără să băgăm de seamă, întinderea vieții, ajungem în zbor, fără să băgăm de seamă, la înseși porțile veșniciei!.. Îmbătrânesc și mi se pare că vremea a devenit mai grăbită! Ea zorește,

zorește!.. Oprește-te! Lasă-ne să ne uităm în noi înșine și să cunoaștem mai amănunțit voia lui Dumnezeu, să ne pregătim pentru veșnicie cum se cuvine! Însă neîndurata nu ia aminte, nu-i învrednicește nici măcar de o privire pe cei ce o roagă! Ea zboară!.. Oamenilor! Dumnezeu v-a poruncit: *privegheați!* Dumnezeu v-a spus despre timp: *zilele rele sunt!*

Înainte de a intra în arena anului '48, vă urez cât se poate de sincer, din toată inima, toate bunătățile cu putință, mai ales bunătățile cele duhovnicești și adevărate pe care le aduce credința lui Hristos, pe care Dumnezeu ne-a povățuit să le căutăm. Agonișiți-le, agonișiți-le prin toate mijloacele bunei credințe! Iar la temelia tuturor faptelor trebuie să stea adevărul, după cum la temelia zidirii trebuie să stea piatra cea trainică din capul unghiului! Sfântul adevăr cel de Dumnezeu dăruit, de Dumnezeu descoperit oamenilor, este păstrat în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Dacă nu este zidită pe temelia aceasta, clădirea virtuților este cu totul lipsită de trăinicie, bună de nimic.

Sunt foarte bucuros că vă place atât de mult la Moscova, mai ales din pricina lucrurilor sfinte în care este bogat acest vechi oraș creștinesc – dar și într-un asemenea loc minunat trebuie să luăm aminte la inima noastră în lumina pe care o răspândesc Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, iar nicidecum în propria noastră lumină,

care e vătămată de cădere, molipsită de înșelare, sau în vreo altă lumină mincinoasă. Scrieți: „Nu puteți ști ce se petrece în sufletul meu. Mi se pare că omul însuși, dacă vrea să cerceteze sufletul său și să pătrundă cu sinceritate în mișcările lui, poate să se cunoască pe sine însuși mai bine decât oricine.” În ce privește primul lucru pe care-l spuneți, sunt de aceeași părere cu dumneavoastră: în păcătoșenia mea și în orbirea mea, ce vine din păcătoșenie, nu mă văd nici pe mine însumi, și cu atât mai mult nu îi văd pe alții. Ca atare, mă strădui să pătrund – și să pătrund în învățătura Sfintei Scripturi, primind-o așa cum o explică Sfinții Părinți, așa cum o primește Biserica, nu în înțelesul pe care i-l dau dracii și următorii acestora. Și dracii tâlcuiesc Scriptura, spre pierzarea și înșelarea celor ce iau aminte la ei! Poate că în lumina, în lumina adevărată, pe care o răspândesc Evanghelia și Sfânta Biserică, mă voi vedea cât de cât pe mine însumi, îmi voi vedea întunericul, îmi voi vedea orbirea! *Duhul meu rătăcește și fărădelegea mea mă afundă, sufletul meu e cuprins de frică* (Is. 21, 4), spune Sfântul Proroc Isaia, care se văzuse pe sine însuși. Vederea de sine se arată prin sărăcia duhului, nu prin mulțumirea de sine și nădăjduirea în sine.

Cea de-a doua jumătate a vorbelor dumneavoastră m-a speriat! În ea este ceva primejdios! Nu mă opresc a vă scrie cuvintele Cuviosului Dorotei, ce mi-au venit acum în minte: „Urăște

vrăjmașul glasul îndreptării, pentru că pururea voiește pierzarea noastră. Vezi de ce iubește pe cei ce au încredere în înțelegerea lor? Pentru că aceștia ajută diavolului, făcându-și bântuieli singuri. Eu altă cădere nu știu la călugăr din altceva, fără numai din a crede inimii sale. Unii zic că omul cade din cutare sau din cutare pricină – dar eu, precum am zis, altă cădere nu știu să fie la cineva, fără numai din aceasta. Văzut-ai pe cineva că a căzut? Să știi că a urmat sieși. Nu este alt lucru mai greu decât acesta, nici mai pierzător”, și așa mai departe. Vreți să citiți până la capăt? Uitați-vă în cartea Avei Dorotei, la capitoul „Despre aceea că nu trebuie să se încreadă cineva în înțelegerea sa”.

Domnul să vă păzească de toate cursele nevăzute ale stăpânitorului lumii acesteia, și să vă mântuiască, spre slava numelui Său!

Mângâiere pentru moartea unui tânăr.

Viața pământească este o pregătire pentru cea veșnică. Soarta noastră în veșnicie se află în mâinile noastre

Împărtășesc din inimă durerea ce v-a lovit! Însuși Milostivul Dumnezeu să vă mângâie! Să vă mângâie gândul că tânărul nevino-vat, curat ca un înger, neapucând să se întine-ze cu nici un fel de necurății pământești, a ple-cat, a zburat la limanul cel neprimejduit – la cer. Acolo, nimic și nimeni nu va unelti împotriva bunăstării lui! Veșnicia ce curge lin și fericit, ca-re nu trece niciodată, care nu se împuținează, s-a prefăcut pentru moștenitorii ei într-o singu-ră zi. Acolo este bucurie neschimbată, acolo este praznic ce nu amuțește, acolo este ospăț gătit din veac și pe veci de către Împăratul împăraților – Dumnezeu. Într-acolo și-a luat zborul cu grabă tânărul, chemat de Marele Rânduitor al ospățu-lui, Ziditorul oamenilor. Cine se poate împotrivi atotputernicei chemări a Celui Atotputernic? În-dată ce făptura va auzi porunca Făcătorului său, va grăbi într-o clipă s-o împlinească, ascultând

ca o slugă. Să privim cu ochii credinței la tânărul drag ce merge pe întinderile văzduhului către cer! Să privim cu ochii credinței la tânărul curat, ce s-a sălășluit în cer și de bucurie a uitat tot ce e pământesc! Să-l petrecem cu rugăciune fierbinte și cu lacrimi fierbinți! Să aducem spre pomenirea lui prinos de rugăciune și lacrimi! Pământul este tărâmul plângerii; cerul este tărâmul veseliei. Veselia cerească crește din semințele semănate pe pământ. Semințele acestea sunt rugăciunea și lacrimile.

Primiți lacrimile mele ca părtașe ale lacrimilor dumneavoastră și împărtășiți-vă de mângâierea duhovnicească pe care v-o trimit în aceste rânduri. Cu toții suntem călători pe pământ pentru scurtă vreme. Cu toții avem a pleca de aici, și nu se știe ceasul în care Dumnezeu ne va chema din hanul nostru. Să ne folosim viața pământească spre a ne pregăti pentru veșnicie; să ne pregătim veșnicia cea fericită! Destinul nostru veșnic se află în mâinile noastre, fiindcă Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele lui.

Fiți încredințat de dragostea și devotamentul pe care le-ați sădit în inima nevrednicului dumneavoastră rugător către Dumnezeu.

Despre viața pământească.

În ce virtuți trebuie să ne nevoim cu precădere

Primiți felicitarea mea caldă cu prilejul apropierii Anului Nou și totodată a zilei dumneavoastră de nume. Domnul să vă binecuvânteze toată viața, să vestească inimii dumneavoastră voia Sa cea sfântă, bună și desăvârșită. Sporiți, sporiți în faptele milostivirii! Viața de aici este, fără doar și poate, ca un câmp semănat cu tot felul de grâne și de legume, sădit cu o mulțime de pomi și de arbuști de tot felul; oamenii sunt lucrătorii; unul e în stare să îngrijească vița de vie, altul – legumele, altul – să semene grâne, altul – să are pământul, altul – numai să smulgă mărăcinii. Fiecare să se ostenească în țarina virtuților de care este în stare, la care a fost chemat de Dumnezeu, Care arată chemarea Sa făpturii înțelegătoare prin acele puteri sufletești, prin acele mijloace pe care le-a dăruit acestei făpturi. Minunată este țarina, ogorul milostivirii materiale; lucrătorul lui se nevoiește și se îndulcește în același timp. *Cel ce miluiește pe sărac, ne învață Scriptura dându-ne mângâiere, dă împrumut lui*

*Dumnezeu, și după darea lui se va răsplăti lui (Pil-
de 19, 17). Să sporiți în țarina dumneavoastră: să
semănați milostenie, să secerați mângâiere, să vă
curățați de neghine grâul, să pregătiți jertfă cu-
rată, așa încât Împăratul împăraților, privind la
ea cu ochiul Său cercetător și atotvăzător, s-o re-
cunoască vrednică pe de-a-ntregul de hambarul
ceresc. Bate argintul nelămurit, ne învață cel de
Dumnezeu înțelept, și se va curăți tot curat: ucide
pe cei necredincioși înaintea împăratului, și se va în-
drepta întru dreptate tronul lui (Pilde 25, 4-5). Tro-
nul Împăratului Dumnezeu este sufletul ome-
nesc, iar necredincioșii pe care ni se poruncește
aici să îi omorâm sunt gândurile și simțăminte-
le slavei deșarte, dorinței de a plăcea oameni-
lor, care se străduie, ca niște vrăjmași și furi, să-i
răpească omului plata cerească prin amăgirea,
prin nălucirea plății pământești. Acești vrăjmași
nevăzuți, acești uneltitori împotriva mântuirii
noastre, sunt dați în vileag înaintea feței Împă-
ratului de către legea descoperită nouă de Dum-
nezeu, de către Evanghelie, și adevărata slugă a
Împăratului poate să-i omoare pe necredincioși,
fiind luminat și îmbărbătat de fața cea luminoa-
să a Cerescului Împărat...*

Despre cuvenita pregătire pentru veșnicie.

Despre corecta citire a Sfinților Părinți.

**Despre necazuri: fără ispite este cu neputință
să ne apropiem de Dumnezeu**

Primiți caldele mele felicitări cu prilejul sărbătorilor și Anului Nou. Domnul să vă dăruiască a petrece anul care vine și ceilalți ani ai vieții dumneavoastră plăcând înaintea lui Dumnezeu, cugetând la veșnicie, făptuind pentru veșnicie. Umbrele pământești trec deja! Este timpul să încetăm a mai alerga după ele așa cum aleargă băiețelul după fluturele cu aripi aurii, gonind pe pajiștea smălțuită cu flori! Este timpul să ne gândim, să ne gândim temeinic la ceea ce este esențial, veșnic! Și se îndeletnicește cum se cuvine cu veșnicia cel ce exersează statornic în citirea Noului Testament și a scrierilor Sfinților Părinți, care ne învață să înțelegem corect Evanghelia lui Hristos, cel ce, cunoscând în felul acesta voia lui Dumnezeu cea bună și desăvârșită, își îndreaptă potrivit ei felul de a gândi, mișcările sufletești, iar păcătoșenia și alunecările și le vindecă prin pocăință. Creștinul care trăiește în lu-

me nu trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris pentru monahi. Ce folos să citești despre virtuțile pe care nu le poți împlini în practică? Nu poate fi nici un folos, însă poate fi vătămare, care stă în aceea că în om se va stârni închipuirea unei stări duhovnicești care nu i se potrivește deloc. Această închipuire uneori va desfăta lingușitor cu nălucirea unor virtuți înalte, alteori va aduce asupra sufletului trândăvire și deznădejde, când vedem că nu putem împlini virtuțile cu pricina; întotdeauna și în chip statornic ne abate de la faptele cele bune ce ni se potrivesc nemijlocit și astfel face viața noastră deșartă, neroditoare. Creștinul a cărui soartă este să-și petreacă și să-și încheie viața în lume trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris pentru toți creștinii. Asemenea scriitori sunt Sfântul Ioan Gură de Aur, Dimitrie al Rostovului, Tihon din Zadonsk, Nichifor al Astrahanului, Gheorghe Zăvorâtul. Ce arenă bogată pentru citit! Ce bogată pășune duhovnicească, pe care se pot hrăni până la saț și îngrășare cuvântătoarele oi ale lui Hristos!

Mă bucur, și mă bucur împreună cu dumneavoastră, văzând din ultima dumneavoastră scrisoare că sănătatea fiului dumneavoastră merge spre bine. Pe cine iubește, pe cine primește, Domnul îl bate și-l pedepsește, iar după aceea îl izbăvește din necaz. Fără ispită nu ne putem apropia de Dumnezeu. Virtutea nepusă la încercare, au zis Sfinții Părinți, nu este virtute! Dacă vedeți

pe cineva că îi merge faima de virtuos între ortodocși, dar trăiește fără ispite și sporește lumește, să știți că virtutea lui, ortodoxia lui nu sunt primite de Dumnezeu. În ei, Dumnezeu vede necurăția, pe care o urăște! El privește cu îngăduință necurăția omenească, tămăduind-o prin tot felul de mijloace, dar de la cel în care vede necurăția drăcească Își întoarce fața. Iubindu-vă pe dumneavoastră și pe fiul dumneavoastră, apropiindu-vă de El, a îngăduit să vă vină necaz. De aceasta vă veți încredința din faptul că după ce necazul a trecut „calea lui Dumnezeu a devenit mai limpede, mai apropiată” atât pentru el, cât și pentru dumneavoastră. Asta văd și din mine însumi: înainte vă vorbeam mult mai superficial, lucruri mult mai ușoare, pe când acum ceva mă silește să vă vorbesc mai adânc, să vă propun hrană duhovnicească mai tare, care să vă dea mai multe puteri și mai multă vioiciune. Iar dumneavoastră, văzând cât de mult vă miluiește Dumnezeu, străduiți-vă să primiți și să păstrați această milă cum se cuvine.

Cum trebuie vorbit despre credință și
cum trebuie date sfaturile

Vă felicit pe dumneavoastră și toată familia dumneavoastră iubitoare de Dumnezeu cu prilejul sărbătorilor și Anului Nou, vă doresc adevăratele bunătăți, a căror căutare Domnul a insuflat-o inimilor voastre. *Fericiți cei pe care i-ai ales și i-ai primit, Doamne!*

Slavă lui Dumnezeu, Care a dăruit sfârșit bun bătrânei dumneavoastră! Fie ca El să ne dăruiască tuturor ieșire bună din această viață plină de necazuri, să ne primească în luminatele și veselele locașuri veșnice, care au fost gătite pentru robii Lui cei adevărați! Iar până atunci trebuie să răbdăm feluritele necazuri cele din felurite pricini și în primul rând din pricina păcatului care trăiește în noi, din pricina vătămării prin cădere, care trăiește în noi. Față de necazurile acestea din urmă, celelalte necazuri sunt de puțină însemnătate.

În scrisoarea dumneavoastră mă clevețiți. Grozavi sunteți voi, petersburghezii! Până și la „viețuitorul din pustia fără nume” vă străduiți

să ajungeți cu cleветirea. Scrieți: „Sunt foarte bucuroasă că mi-ați poruncit să nu vorbesc cu nimeni despre religie”, și așa mai departe. Nu este adevărat! Iată ce v-am scris, cuvânt cu cuvânt: „Când este vorba de dat sfaturi nu ar trebui să vă avântați, ci mai bine să refuzați cu smerenie. Dacă sunteți silită s-o faceți, spuneți ceva, acolo, ușor, lăsând lucrul în seama Domnului”, și așa mai departe. Între a vorbi despre religie și a da sfaturi este o mare deosebire, înțelegeți! Nici măcar să dați sfaturi nu v-am interzis, ci doar v-am zis să faceți asta cu frică de Dumnezeu, cu foarte multă grijă și măsură. Dacă-l împovărezi prea puțin pe aproapele, nu e nici o nenorocire; dacă-l împovărezi prea tare, poate cu ușurință să sufere o vătămare care să nu se mai vindece, să devină bun de nimic pentru toată viața. Vă spun asta cu lacrimi din inimă, ca om care a văzut și a trecut prin multe experiențe amare! Ferească-mă Dumnezeu să vă sfătuiesc, în vremea sărăcăcioasă de acum, să ascundeți de aproapele acea puțină, dar mai presus de comorile întregii lumi, cunoaștere de Dumnezeu pe care ați primit-o nu fără nevoință și suferință, dintr-o deosebită milă dumnezeiască! Acum sunt multe cunoștințe de tot felul, singură cunoașterea adevărului a plecat de la oameni. Foarte bună este vorba rusească: „Dacă nu-i destulă sare, mai adaugi în mâncare; dacă ai sărat prea tare, capeți bețe la spinare.” Așadar, nu te mânia, sufleteleule, că în scrisoarea

mea dinainte spinăruşa ta a primit câteva lovituri de la toiagul-cuvânt. Asta a fost pentru sărătura cea peste măsură! Pe toţi, uite-aşa, vă sărut, vă îmbrăţişez, vă strâng la inima mea. Hristos să fie cu voi! Binecuvântarea lui Dumnezeu să fie asupra voastră!

Despre Sfânta Treime. Despre cunoștințele
în capul cărora nu stă Adevărul.

Necazurile sunt partea vremurilor noastre.
Trebuie să mulțumim lui Dumnezeu în boală.

În cântările sale harice, de Dumnezeu insuflate, Sfânta Biserică Îl numește pe Duhul Sfânt „Mângâietor”, „Mângâietor” Îl numește și pe Fiul lui Dumnezeu; Mângâietor este și Tatăl, Care în chip de nepătruns cu mintea Îl naște pe Fiul și în chip de nepătruns cu mintea Îl purcede pe Duhul Sfânt. Mângâietor este Duhul, Mângâietor este Fiul, Mângâietor este Tatăl. Dacă razele sunt lumină și foc, și soarele din care vin ele este lumină și foc.

Treime Sfântă, Dumnezeule, slavă Ție! Slavă Ție, Dumnezeule, Care ne-ai dăruit ființare, Care ne-ai dăruit mântuire, Care ne-ai dăruit nouă, celor din întunericul și din umbra morții, cunoașterea adevărului și mângâierea ce vine din suflarea asupra noastră a Duhului Tău Sfânt, Care împreună-lucrează cu Sfântul Tău Adevăr, Care este Cuvântul Tău! Cei ce au cunoscut și au primit Sfântul Adevăr au intrat sub înrâurirea,

sub călăuzirea Sfântului Duh, sunt partea Domnului. În capul tuturor cunoștințelor și impresiilor care nu au drept cap Adevărul se află satana. Și urmează satanei îngerii lui; aceștia sunt partea lui; sorțul lor este împreună cu el. Țărână să mănânce în toate zilele vieții lor și pe pânțele lor să se târască (v. Fac. 3, 14): această hotărâre s-a pogorât asupra lor de la Judecătorul tuturor – Dumnezeu. Partea lor este înțelegerea trupească; îmbrăcămintea lor este învechirea lui Adam.

Sfântul Adevăr, Cuvântul lui Dumnezeu spune: *prin multe necazuri se cuvine nouă a intra în Împărăția lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Necazurile sunt cu precădere partea vremurilor noastre, căreia nu i-a fost lăsată nici nevoița muceniciei, nici nevoița călugăriei. Partea noastră, a creștinilor vremurilor din urmă, este partea unor necazuri ce par neînsemnate, nimicnice. Cumpăna este la Dumnezeu! Înaintea Lui, în cumpăna Lui, orice necaz este nimicnic, orice necaz este de mică însemnătate, oricât de mare ar fi el, pentru că adumbrirea puterii și harului Său poate prefăce în cea mai mare desfătare cel mai mare necaz. Astfel, și un necaz mic are înaintea Lui însemnătate deplină, cu nimic mai prejos decât cea a unui necaz mare. Totul depinde de harul Său – iar El primește de la om cu milostivire orice necaz pe care omul îl întâmpină mulțumindu-I, supunându-I-se, slavoslovindu-L.

Din boala care v-a lovit fără voie faceți un mijloc de a aduce lui Dumnezeu, mulțumindu-I, o jertfă de bunăvoie, și fie ca Dumnezeu să o primească pe ea ca pe o cădelniță plină cu cea mai binemirositoare tămâie duhovnicească! Tămâia este mulțumirea adusă lui Dumnezeu.

25.

Despre chemarea dumnezeiască.

Mângâiere pentru moartea fiului.

Despre plânsul pentru cei care au murit.

Dumnezeu pedepsește cu milostivire

Plăcut-a judecăților neștiute de noi ca odată cu venirea anului 1848 să vă scriu un cuvânt nu atât de salut, cât de mângâiere. Dumnezeu vă cheamă la cunoașterea Sa, iar prin această cunoaștere – în fericirea cea veșnică! Acum vă cheamă mai limpede, mai răsunător, mai hotărât. La început, chemarea lui Dumnezeu s-a arătat tainic, prin înclinația de neînțeles pe care sufletul dumneavoastră o simțea față de slujitorii lui Dumnezeu și față de ascultarea cuvântului lui Dumnezeu – și slujitorul Cuvântului v-a grăit cuvânt străin de lingușire, străin de dorința de a plăcea oamenilor! Acum, această chemare s-a vădit prin neașteptata răpire de pe pământ a unuia dintre membrii familiei dumneavoastră: fiul dumneavoastră a trecut din vreme la veșnicie, a trecut ca înainte-mergător al celorlalți membri ai familiei. Veșnicia și i-a însușit pe toți oamenii; pe toți îi așteaptă în sânul său necuprins!

Nu vă spun să nu plângeți! Nu! Nu vă spun asta! Dați frâu liber lacrimilor, vărsați-le din belșug, atât cât inima să le bea până la saț, dar să nu fie stinse sfânta credință, blânda supunere față de Pronie, bărbăteasca lepădare de sine. Este folositor plânsul amestecat cu nădejdea în Dumnezeu: acesta mângâie sufletul, înmoaie inima, o deschide față de toate impresiile sfinte, duhovnicești. Întristarea care nu-i unită cu nădejdea e străină de roadele cele bune; rodul ei e vătămător, ucigaș! Din ea se nasc trândăvirea, deznădejdea, moartea trupească și moartea sufletului! Nu! Dumneavoastră nu veți cădea în întristarea aceasta! Vă ține în chip nevăzut dreapta cea puternică a lui Dumnezeu! Ea v-a adus în aceste zile de tânguire ca în timpul lor să vă cufundați în dumneavoastră înșivă, să vă spălați cu spălarea cea sfântă – cu lacrimile, ca multe suspine să se nască în pieptul dumneavoastră, să pornească în zbor spre cer, să curețe calea către cer pentru sufletul dumneavoastră. S-a abătut asupra dumneavoastră pedeapsa lui Dumnezeu, pedeapsă amestecată cu milostivire! Uitați-vă cum, din mijlocul întunericului întristării care v-a fost trimisă, strălucește puternic și binefăcător milostivirea dumnezeiască! Moartea este o dare pe care muritorii trebuie să o plătească neapărat; fiecare om trebuie s-o plătească – și din toată familia dumneavoastră cui a trimis-o Dumnezeu? Unui tânăr atât de blând, de curat! Pentru el, moartea

este mutare la neîndoielnică fericire! Tânărul-în-ger este acum în cer: într-acolo, spre fericitul său locaş, va atrage privirile noastre, şi aceste priviri, curăţite prin lacrimi, vor începe a privi cu nădejde, cu bucurie, adeseori, la cerul curat şi sfânt.

Chem asupra dumneavoastră binecuvântarea şi mângâierea dumnezeiască.

În ceasul necazului, liman este Dumnezeu

○mul nu este pe pământ ca să se joace cu lucruri de nimic, nu! Nu este de mică însemnătate faptul că Dumnezeu l-a zidit pe om după chipul și asemănarea Sa! Nu este de mică însemnătate faptul că Fiul lui Dumnezeu l-a răscumpărat pe omul căzut cu sângele Său! Trebuie să prețuim aceste îndurări ale lui Dumnezeu! Trebuie să prețuim atotsfântul Sânge al Dumnezeu-Omului!.. Nu! Nu le prețuiesc după cuviință cei care dau credinței o atenție superficială și trecătoare, irosindu-și toată atenția sufletului pe jucării deșarte, vremelnice, stricăcioase. Nici cei care și-au închinat toată viața lui Dumnezeu n-au făcut nimic, n-au adus nici un prinos vrednic de binefacerile dumnezeiești! Vrednic este să stea înaintea lui Dumnezeu numai duhul plin de umilință și de smerenie. Numai această vrednicie omenească a fost recunoscută ca atare de Dumnezeu – și duhul nostru poate intra în starea aceasta doar când va renunța la toate îndeletnicirile deșarte.

Pustnicie să vă fie sufletul dumneavoastră mort față de lume; sfânt locaș să vă fie sufle-

tul dumneavoastră – să fie locaș al tuturor virtuților evanghelice. Deșertăciunile să fie înlocuite de lucrurile esențiale și umbra – de adevăr. De Dumnezeu nu ne putem apropia altfel decât prin spinii necazurilor. Cel îngăduit la Dumnezeu a intrat în vistieria tuturor bunătăților, atât vremelnice, cât și veșnice. Când Dumnezeu vrea să apropie pe cineva de Sine, îngăduie să vină asupra lui necaz. Valul care v-a aruncat pe tărâmul crucii a fost trimis asupra dumneavoastră de Dumnezeu, Care vă iubește și vă alege – a fost trimis cum i-au fost trimise furtuna și chitul Prorocului Iona.

Nu există păcate de neiertat.

Despre deznădejde. Despre păcatele de moarte
și despre cele care nu sunt de moarte.

Despre pocăință.

Despre păcatele cu cuvântul și cu gândul

Sfânta Biserică Ortodoxă recunoaște că nu există păcat omenesc pe care să nu îl poată spăla Sângele Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ori de câte ori s-ar repeta păcatul omenesc, Sângele Dumnezeu-Omului îl poate spăla. Păcatele întregii lumi nu înseamnă nimic înaintea Sângelui atotsfânt al Domnului înomenit, care a fost vărsat pentru noi. *El a fost străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre; certarea împăcării noastre asupra Lui, și prin rana Lui noi toți ne-am vindecat* (Is. 53, 5). Nevindecat rămâne doar cel care respinge singur tămăduirea și mântuirea dăruite lui și tuturor oamenilor. Așa de îmbelșugat s-a revărsat asupra noastră mila lui Dumnezeu, încât chiar și păcatul cel mai greu, repetat de o mie de ori, poate fi șters prin pocăința omului (vezi viața Cuvioasei Maria Egipteanca în *Proloage*, la 1 aprilie).

Pocăința înseamnă credință, pocăința înseamnă recunoaștere a răscumpărării și a Răscumpărătorului! Pocăința înseamnă însușire a meritelor Răscumpărătorului prin credința în Răscumpărător! Pocăința înseamnă lepădare de sine! Pocăința înseamnă recunoaștere a căderii și a pierzării care au cuprins întregul neam omenesc! Pocăința înseamnă lepădare de orice virtute omenească! Pocăința își pune toată nădejdea în Răscumpărător! Doar meritele Răscumpărătorului au tot prețul, un preț de necuprins! Virtuțile omenești nu au nici un preț, nici măcar cel mai mic! Ele primesc preț de la credința în Răscumpărător, atunci când prin ele se arată această credință, când sunt împlinire a voii Răscumpărătorului! Pocăința acoperă ceea ce lipsește din virtuțile omenești, îi împropriază omului virtuțile Răscumpărătorului! Dumnezeu ne-a dat pocăința ca ajutor neputinței noastre. Ah, cât de felurită și de mare e neputința noastră! Unii își urăsc păcatul, dar s-au obișnuit cu el până într-atât, că n-au putere să lupte împotriva lui și nu încetează să cadă în păcatul cel urât și scârbavnic, furați de silnicia deprinderii precumpănitoare. Limanul nefericitului rob al păcatului este pocăința! Ori de câte ori i s-ar întâmpla să cadă într-o nenorocire duhovnicească, el poate intra în acest liman, dregându-și în el corabia stricată a sufletului. Istoria bisericească a păstrat următoarea convorbire între un oarecare călugăr care suferea de pe urma păcatului și unul

dintre cei mai mari bineplăcuți ai lui Dumnezeu, îmbelșugat în harisme duhovnicești, care din pricina acestei îmbelșugări primise numele de „cel Mare”. Fratele l-a întrebat pe Cuviosul Sisoe cel Mare: „Părinte! Ce să fac? Am căzut.” Bătrânul a răspuns: „Scoală-te!” Fratele a zis iarăși: „M-am sculat și iar am căzut.” Bătrânul a răspuns: „Iarăși scoală-te!” Fratele a zis: „Până când voi cădea și mă voi scula?” Cel Mare a răspuns: „Până când vei fi luat din această viață.” Veți găsi această istorisire în *Pateric*, precum și în *Proloage*, la Viața Cuviosului Sisoe cel Mare, pe 6 iulie. Este de presupus că bineplăcutul lui Dumnezeu i-a dat un asemenea răspuns unui om care avea nefericita deprindere a păcatului, deprindere ce pare cu neputință de biruit. Se întâlnesc oameni căzuți în această nenorocire. Cuvântul „am căzut” arată că păcatul fratelui era greu, de moarte.

Trebuie știut, totuși, că Dumnezeu a dat pocăința numai și numai ca ajutor neputinței noastre, nicidecum pentru a ne da nas să păcătuim. Darul lui Dumnezeu nu trebuie folosit spre rău; trebuie să avem față de el foarte mare evlavie, chibzuință, grijă. „Cel care înnoiește căderile sale în nădejdea pocăinței, a zis Sfântul Isaac Sirul, viclenește față de Dumnezeu, și pe unul ca acesta îl ajunge moarte năprasnică.” Trebuie să ne păzim cu toată sânguința de orice cădere în păcat, mică sau mare, ca de un lucru care arată vrăjmășie față de Dumnezeu.

Cel mai greu păcat este deznădejdea. Acest păcat defaimă Sângele atotsfânt al Domnului nostru Iisus Hristos, respinge atotputernicia Lui, respinge mântuirea dăruită de El, arată că în suflet domneau nădăjduirea în sine și trufia, că era străin de credință și de smerenie. Mai mult decât de orice alte păcate, ca de o otravă ucigașă, ca de o fiară cumplită, trebuie să ne păzim de deznădejde. Repet: deznădejdea este cel mai rău păcat dintre toate păcatele. Deznădejdea ajunsă la deplinătate se arată de obicei prin sinucidere sau prin fapte care sunt totuna cu sinuciderea. Sinuciderea este păcatul cel mai cumplit! Cel ce l-a săvârșit s-a lipsit de pocăință și de orice nădejde a mântuirii. Sfânta Biserică nu săvârșește pentru el nici o pomenire, nu-l învrednicește de prohodire și îl lipsește de îngroparea în cimitirul creștinesc.

Sinuciderii îi urmează ca greutate păcatele de moarte, cum ar fi omorul, preacurvia, erezia și celelalte de aceeași teapă. Deși păcatele acestea sunt mai puțin pierzătoare decât sinuciderea și decât deznădejdea, care duce la sinucidere, deși celui care le-a săvârșit îi rămâne puțința pocăinței și mântuirii, se cheamă totuși **„de moarte”**. Cel ce rămâne în ele este socotit mort cu sufletul; cel ce rămâne în ele nu e îngăduit de rânduielile Sfintei Biserici la împărtășirea Sfintelor lui Hristos Taine, să ia parte la sfintele slujbe. Dacă moartea îl va găsi nepocăit de păcatele acestea, veșnica lui pierzare este neîndoielnică. Se poate socoti

că pocăința omului care rămâne într-un păcat de moarte este adevărată numai atunci când se va lăsa de acel păcat. Numai atunci poate fi îngăduit la unirea cu Hristos prin împărtășirea Sfintelor Taine! Și ca atare, după păcatul de căpetenie, care este deznădejdea și sinuciderea, trebuie să ne păzim cu deosebită sânguință de păcatele de moarte, având în suflet hotărârea neclintită de a nu mai cădea în ele. Dacă se va întâmpla nenorocirea să cădem în vreun păcat de moarte, trebuie să ne lăsăm de el fără întârziere, să ne vindecăm prin pocăință și să ne păzim din răputeri pentru a nu mai cădea în el. Iar dacă, dintr-un concurs nefericit de împrejurări, se va întâmpla din nou să cădem în păcat de moarte, nu trebuie să ne lăsăm pradă deznădejdii, ci trebuie să folosim iarăși doctoria sufletească de Dumnezeu dăruită, pocăința, care își păstrează toată puterea și eficacitatea până la sfârșitul vieții noastre.

Există și păcate care nu sunt de moarte: unele dintre ele sunt mai grele, altele – mai ușoare. Trebuie mai întâi să ne dezvățăm de păcatele grele, iar apoi și de cele ușoare. De pildă, îmbuibarea nu este păcat de moarte; nici iubirea mâncărilor gustoase nu este păcat de moarte. Îmbuibarea este mai grosolană și însoțită de urmări mai vătămătoare decât iubirea mâncărilor gustoase, și ca atare trebuie mai întâi să ne dezvățăm de multa mâncare, și apoi de mâncarea gustoasă. Oricum, și păcatele care nu sunt de moarte,

cum ar fi îmbuibarea, iubirea mâncărilor gustoase, luxul, vorbirea deșartă, glumele ușuraticе și așa mai departe, crescând și cuprinzându-l pe om, pot ajunge foarte aproape de păcatele de moarte. Păcatul care a pus stăpânire pe om se numește patimă. Patima este supusă chinului celui veșnic, au zis Părinții (vezi Cuviosul Nil Sorski, Cuvântul 1), și ca atare nimeni nu trebuie să nesocotească păcatele care nu sunt de moarte, ci trebuie să luăm aminte cu deadinsul ca nu cumva vreun păcat să crească și patima să se prefacă în deprindere cu el. Pentru curățirea de asemenea păcate și pentru ca noi să putem lua mai bine aminte la noi înșine, Sfânta Biserică a rânduit ca fiecare creștin ortodox să nu vină la Sfânta Taină a Spovedaniei mai rar de patru ori pe an (sau, dacă împrejurările nu îngăduie altfel, cel puțin o dată, dar neapărat). Sfânta spovedanie aduce un îndoit folos: dă iertare de la Dumnezeu pentru păcatele săvârșite și ferește de noi căderi în păcate. „Ca un frâu, aducerea-aminte de spovedanie oprește de la noi căderi în păcate sufletul ce are obiceiul de a și le spovedi, grăiește Sfântul Ioan Scărarul, pe când păcatele nespovedite se săvârșesc iarăși cu ușurință, ca și cum ar fi făcute în întineric” (*Scara*, Treapta a patra).

Unele păcate sunt săvârșite cu cuvântul. Acestea nu trebuie deloc socotite neînsemnate! De la un cuvânt glumeț la un cuvânt călcător de lege nu e decât un pas! *Din cuvintele tale vei fi găsit*

drept, și din cuvintele tale vei fi osândit (Mt. 12, 37), a zis Mântuitorul. Limba a săvârșit mari fărădelegi: a rostit lepădare de Dumnezeu, hule, jurăminte mincinoase, clevetiri împotriva aproape-lui. Lepădarea de Hristos și hula împotriva lui Dumnezeu se numără printre cele mai grele păcate de moarte.

Unele păcate sunt săvârșite cu gândul, cu simțămintele inimii, cu mișcările trupului. Toate acestea nu sunt mărunte, toate sunt vrăjmașie împotriva lui Dumnezeu! Însă când cugetul și inima se îndulcesc de păcat, când le place să-l înfăptuiască prin închipuirea împestrițată, împodobită și îndelungă, un asemenea păcat suflesc ascuns este aproape de păcatul săvârșit cu fapta.

Omul trebuie să fugă din răspuțeri de toate păcatele îndeobște, iar pentru păcatele în care, din neputință, cade cu fapta, cu cuvântul, cu gândul și cu toate simțirile, trebuie să se pocăiască zilnic înaintea lui Dumnezeu, lucru care este cel mai bine de făcut după săvârșirea pravilei de seară, mergând spre somn. Pe deasupra, trebuie să-și curățească an de an conștiința măcar de patru ori prin Sfânta Taină a Spovedaniei, iar dacă se întâmplă să cadă în vreun păcat de moarte trebuie să-l spovedească înaintea părintelui duhovnicesc fără a întârzia câtuși de puțin. Domnul să vă păzească de marea nenorocire a sufletului care este păcatul de moarte, să vă dăruiască puterea de a vă feri și de celelalte păcate, mari și mici! Amin.

Despre mântuire.

De ce nu se pot mântui păgânii,
mahomedanii și ereticii. Despre erezii.

Despre cunoașterea adevăratei
învățăături creștine

C e priveliște vrednică de tânguire amară sunt creștinii care nu știu în ce constă creștinismul! Iar această priveliște se înfățișează acum aproape neîncetat privirilor; acestea sunt mângâiate doar rareori de priveliștea contrară, care negreșit e mângâietoare! Rareori pot, în gloata cea numeroasă a celor ce își dau numele de creștini, să se oprească asupra unora care sunt creștini și cu numele, și cu fapta.

Îmi puneți din nou următoarea problemă: „De ce să nu se mântuiască, îmi scrieți, păgânii, mahomedanii și așa-numiții eretici? Între ei sunt oameni cu o mare bunătate. A-i da pierzării pe acești oameni atât de buni ar fi un lucru potrivit milostivirii lui Dumnezeu!.. Da! Acesta ar fi un lucru potrivit chiar și rațiunii omenești sănătoase! Iar ereticii sunt creștini și ei. A te socoti pe tine însuși mântuit, iar pe membri celorlalte

confesiuni – pierduți, este un lucru și nebunesc, și extrem de trufaș!”

Mă voi strădui să vă răspund cât mai pe scurt, ca multa grăire să nu vatăme limpezimea expunerii. Creștinilor! Voi judecați despre mântuire, dar nu știți ce e mântuirea, nu știți de ce au oamenii nevoie de ea; în fine, nu-L știți pe Hristos, singurul nostru mijloc de mântuire! Iată adevărata învățătură despre aceasta, învățătura Sfintei Biserici Sobornicești: mântuirea stă în recăpătarea împărtășirii cu Dumnezeu. Tot neamul omenesc a pierdut această împărtășire prin căderea protopărinților. Tot neamul omenesc este o tagmă de ființe pierite. Pieirea este partea tuturor oamenilor, atât a celor îmbunătățiți, cât și a răufăcătorilor. Ne zămislیم în fărădelege, ne naștem în păcat. *Mă voi pogorî în iad la fiul meu plângând* (Fac. 37, 35), grăiește Sfântul Patriarh Iacov despre sine și despre sfântul său fiu, Iosif cel feciorelnic și preafrumos! S-au pogorât la iad după încheierea pribegiei lor pământești nu numai păcătoșii, ci și dreptii Vechiului Testament. Iată puterea faptelor bune omenesci, iată prețul virtuților firii noastre căzute! Pentru a reface împărtășirea omului cu Dumnezeu, altfel spus pentru mântuire, era neapărată nevoie de răscumpărare. Răscumpărarea neamului omenesc a fost săvârșită nu de un înger, nu de un arhanghel, nu de vreo alta din ființele înalte, dar mărginite și zidite: a fost săvârșită de Însuși Dumnezeu, cel

Nemărginit. Pătimirile – partea neamului omenească – au fost înlocuite de pătimirea Lui; lipsurile meritelor omenești au fost acoperite de vrednicia Lui cea nemăsurată. Toate faptele bune omenești, care sunt neputincioase și se pogoară în iad, au fost înlocuite de o singură faptă bună puternică: credința în Domnul nostru Iisus Hristos. Domnul a fost întrebat de către iudei: *Ce să facem ca să lucrăm lucrurile lui Dumnezeu?* Domnul le-a răspuns: *Acesta este lucrul lui Dumnezeu: să credeți în Cel pe Care L-a trimis El* (In 6, 28-29). O singură faptă bună ne trebuie pentru mântuire: credința, însă credința se arată prin fapte. Prin credință, doar prin credință putem intra în împărtășirea cu Dumnezeu, cu mijlocirea tainelor dăruite de către El. Degeaba, în chip greșit, gândiți și spuneți că păgânii și mahomedanii care sunt oameni buni se vor mântui, adică vor intra în împărtășire cu Dumnezeu! Degeaba vă uitați la concepția contrară acesteia ca la o inovație, ca la o răstăcire strecurată în învățătura Bisericii! Nu! Aceasta este învățătura dintotdeauna a Bisericii celei adevărate, atât a Vechiului, cât și a Noului Testament. Biserica a mărturisit dintotdeauna că unul singur este mijlocul de mântuire: Răscumpărătorul! Ea a mărturisit dintotdeauna că până și cele mai mari virtuți ale firii căzute se pogoară în iad. Dacă dreptii adevăratei Biserici, luminătorii din care lumina Duhul Sfânt, prorocii și făcătorii de minuni, care credeau în Răscumpărătorul

Ce avea să vină, dar care s-au săvârșit din această viață înaintea venirii Lui, dacă aceștia s-au pogorât în iad, cum vreți ca păgânii și mahomedaonii, care nu L-au cunoscut pe Răscumpărător și nu au crezut în El, să primească, pentru faptul că vi se par dumneavoastră oameni de treabă, mântuirea, pe care ne-o aduce un singur mijloc – unul singur, repet –, care este credința în Răscumpărător? Creștinilor! Cunoașteți-L pe Hristos! Înțelegeți că nu-L cunoașteți, că v-ați lepădat de El, socotind că mântuirea este cu puțință fără El, pentru nu știu ce fapte bune! Cel ce crede că te poți mântui fără credința în Hristos se leapădă de Hristos și, poate fără să își dea seama, cade în păcatul greu al hulei împotriva lui Dumnezeu.

Socotim, grăiește Sfântul Apostol Pavel, că prin credință se va îndreptăți omul, fără faptele Legii – iar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos, pentru toți și peste toți cei ce cred, căci nu este deosebire, pentru că toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptățindu-se în dar cu harul Lui, prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus (Rom. 3, 28, 22-24). Veți replica: „Sfântul Apostol Iacov cere neapărat fapte bune; el învață că credința fără fapte este moartă.” Cercetați ce anume cere Sfântul Apostol Iacov. Veți vedea că el cere, la fel ca toți scriitorii de Dumnezeu insuflați ai Sfintei Scripturi, faptele credinței, nu faptele bune ale firii noastre căzute! El cere credință vie, mărturisită prin faptele omului celui nou,

nu faptele bune ale firii căzute, ce sunt potrivnice credinței. El citează o faptă a Patriarhului Avraam, faptă din care s-a vădit credința dreptului: este vorba de aducerea ca jertfă lui Dumnezeu a propriului fiu unul-născut. A-ți junghia fiul ca să-l jertfești nu este nicidecum o faptă bună potrivit firii omenești: aceasta este o faptă bună ca împlinire a poruncii lui Dumnezeu, ca faptă a credinței. Uitați-vă bine în Noul Testament și, îndeobște, în toată Sfânta Scriptură: veți găsi că aceasta cere împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, că această împlinire este numită „fapte”, că în urma acestei împliniri a poruncilor lui Dumnezeu credința în El devine vie, fiind lucrătoare; fără aceasta ea este moartă, fiind lipsită de orice mișcare. Și, dimpotrivă, veți găsi că faptele bune ale firii căzute, care vin din simțuri, din sânge, din porniri și din simțămintele gingașe ale inimii sunt oprite și lepădate! Iar dumneavoastră tocmai prăpăditele astea de fapte bune vă plac la păgâni și la mahomedani! Pentru ele, chiar dacă sunt însoțite de lepădarea lui Hristos, ați vrea să le dați mântuirea.

Ciudată este părerea dumneavoastră despre rațiunea sănătoasă! De unde și până unde, cu ce drept o găsiți în dumneavoastră? Dacă sunteți creștin, ar trebui să aveți despre aceasta o concepție creștinească, nu alta, samavolnică sau luată de nu știu unde! Evanghelia ne învață că prin cădere am dobândit rațiunea cea cu nume min-

cinos, că rațiunea firii noastre căzute, oricare ar fi valoarea ei naturală, la orice treaptă de sofisticare ar fi ajuns prin erudiția lumească, păstrează valoarea pe care i-o dă căderea: rămâne rațiune cu nume mincinos. Trebuie s-o lepădăm, trebuie să ne încredințăm călăuzirii credinței: sub această călăuzire, la vremea potrivită, după nevoințe însemnate în buna credință, Dumnezeu îi dăruiește robului Său credincios înțelegerea Adevărului, altfel spus rațiunea duhovnicească. Această rațiune poate și trebuie recunoscută ca rațiune sănătoasă: ea este credința cea adevărată pe care Sfântul Apostol Pavel a descris-o atât de bine în capitolul 11 al Epistolei sale către evrei. Temelia rațiunii duhovnicești este Dumnezeu. Pe această piatră tare se zidește ea, și de aceea nu se clatină și nu cade. Iar „rațiunea sănătoasă” de care vorbiți dumneavoastră, noi, creștinii, o socotim rațiune atât de bolnavă, atât de întunecată și răătăcită, încât vindecarea ei nici nu se poate săvârși altfel decât prin tăierea cu sabia credinței tuturor cunoștințelor care o alcătuiesc și prin lepădarea ei. Iar dacă am recunoaște-o – pe un oarecare temei șubred, tulbure, pururea schimbător – drept sănătoasă, atunci ea, „sănătoasă” cum este, negreșit Îl va lepăda și pe Hristos. Lucrul acesta este dovedit de experiență. Și ce vă spune rațiunea dumneavoastră sănătoasă? Că a recunoaște pierzarea oamenilor buni care nu cred în Hristos este ceva contrar ei? Mai mult decât atât: că aceas-

tă pierzare ar fi potrivnică milostivirii unei ființe atotbune ca Dumnezeu. Bineînțeles, ați avut descoperire de Sus despre acest lucru, despre ceea ce este potrivit și ceea ce nu este potrivit milostivirii lui Dumnezeu? Nu? Dar rațiunea dumneavoastră sănătoasă arată asta. A! Rațiunea dumneavoastră sănătoasă!.. Și totuși, cu rațiunea dumneavoastră sănătoasă, de unde ați scos că puteți, cu propria minte omenească mărginită, să înțelegeți ce este potrivit și ce nu este potrivit milostivirii lui Dumnezeu? Dați-mi voie să-mi rostesc gândul: Evanghelia, altfel spus învățătura lui Hristos, altfel spus Sfânta Scriptură, altfel spus Sfânta Biserică Sobornicească, ne-au descoperit tot ce poate cunoaște omul despre milostivirea lui Dumnezeu, care covârșește orice filosofare, orice înțelegere omenească, care este de neajuns pentru ele. Zadarnică este trufia minții omenești atunci când încearcă să-L hotărânicească pe Dumnezeu, Cel fără hotar, când încearcă să explice inexplicabilul, să supună judecății sale... pe cine? Pe Dumnezeu! O asemenea întreprindere este o întreprindere satanică!.. Tu, care îți dai numele de creștin și nu știi învățătura lui Hristos! Dacă din această învățătură cerească, harică, nu ai învățat că Dumnezeu e de nepătruns cu mintea, du-te la școală, ascultă ce învață copiii acolo! Profesorii de matematică le explică, vorbind despre teoria infinitului, că acesta, ca mărime infinită, nu se supune legilor cărora

le sunt supuse mărimile finite – numerele –, că rezultatele lui pot fi cu desăvârșire opuse rezultatelor numerelor. Iar tu, vrând să statornicești legi lucrării milostivirii lui Dumnezeu, zici: „Asta se potrivește cu ea, asta este potrivit ei!” Ea se potrivește sau nu cu rațiunea ta „sănătoasă”, cu concepțiile și cu senzațiile tale! Oare din asta reiese că Dumnezeu este obligat să înțeleagă și să simtă așa cum înțelegi și așa cum simți tu? Or, tocmai asta ceri tu de la El! Iată un lucru cât se poate de nechibzuit și întru totul trufaș! Așadar, nu învinui judecățile Bisericii de lipsă a bunului simț și a smereniei: acesta e neajunsul tău! Ea, Sfânta Biserică, nu face decât să urmeze neabătut învățăturii lui Dumnezeu despre lucrările lui Dumnezeu, pe care i-a descoperit-o Dumnezeu Însuși! O urmează ascultători toți fiii ei cei adevărați, luminându-se prin credință, călcând în picioare rațiunea îngâmfată, care se ridică împotriva lui Dumnezeu! Credem că putem ști despre Dumnezeu numai ceea ce Dumnezeu a binevoit să ne descopere! Dacă ar fi o altă cale către cunoașterea de Dumnezeu, o cale pe care să o croim minții noastre prin propriile puteri, nu ne-ar fi fost dăruită dumnezeiasca descoperire. Ea ne-a fost dată pentru că avem neapărată nevoie de ea. Așadar, deșarte și mincinoase sunt interpretările proprii și rătăcirea minții omenești!

Spuneți: „Ereticii sunt tot creștini.” De unde ați mai scos-o și pe asta? Numai un om care își dă

numele de creștin fără să știe nimic despre Hristos se va socoti, în adâncul neștiinței sale, creștin de același fel ca ereticii și nu va deosebi sfânta credință creștinească de odraslele blestemului – ereziile hulitoare de Dumnezeu! Altfel judecă despre aceasta creștinii adevărați! Numeroase cete de sfinți au primit cununa mucenicească, au ales mai degrabă cele mai cumplite chinuri, închisoarea, surghiunul, decât să se învoiască a avea împărtășire cu ereticii în învățătura de Dumnezeu hulitoare a acestora. Biserica Sobornicească a socotit dintotdeauna erezia un păcat de moarte, a socotit dintotdeauna că omul molipsit de cumplita boală a ereziei este mort sufletește, străin de har și de mântuire, părtăș al diavolului și al pierzării acestuia. Erezia e un păcat al minții. Erezia este un păcat mai mult diavolesc decât omenesc; ea este fiică a diavolului, născocire a lui, necredință apropiată de închinarea la idoli. Părinții numesc de obicei închinarea la idoli „necredință”, iar erezia – „rea credință”. În închinarea la idoli, diavolul primea cinstire ca un dumnezeu de la oamenii orbiți, iar prin erezie îi face pe oamenii ce orbecăie părtăș ai păcatului său de căpetenie: hula împotriva lui Dumnezeu. Cine va citi cu luare-aminte Actele Sinoadelor Ecumenice se va convinge cu ușurință că ereticii au un caracter cu totul satanic: va vedea cumplita lor fățarnicie, trufia lor cea nemăsurată, va vedea purtarea lor alcătuită din minciună neconținută, va vedea

că ei sunt dedați la tot felul de patimi josnice, va vedea că ei, atunci când le stă în putere, nu se dau în lături de la cele mai cumplite fărădelegi. Deosebit de grăitoare în această privință este ura lor cea neîmpăcată față de fiii Bisericii Adevărate și setea de sângele lor! Erezia este unită cu împietrirea inimii, cu o cumplită întunecare și vătămare a minții; se ține cu îndărătnicie în sufletul molipsit de ea, și greu este pentru om să se vindece de această boală! Orice erezie cuprinde hulă împotriva Duhului Sfânt: ea hulește fie dogma Sfântului Duh, fie lucrarea Sfântului Duh, dar neapărat Îl hulește pe Sfântul Duh. Esența oricărei erezii este hula împotriva lui Dumnezeu. Sfântul Flavian, Patriarhul Constantinopolului, care a pecetluit cu sângele său mărturisirea credinței adevărate, a rostit hotărârea Sinodului Local de la Constantinopol împotriva ereziarhului Eutihie în cuvintele următoare: „Eutihie, până acum preot și arhimandrit, a fost dat în vileag pe deplin atât de faptele lui din trecut, cât și de lămuririle lui de acum că este părtaș rătăcirilor lui Valentin și Apolinarie, că urmează cu îndărătnicie hulei lor împotriva lui Dumnezeu, cu atât mai mult cu cât nici măcar n-a băgat în seamă sfaturile și povețele noastre spre primirea învățaturii celei sănătoase. Drept aceea, plângând și suspinând pentru pieirea lui cea desăvârșită, vestim în numele Domnului nostru Iisus Hristos că el a căzut în hulă împotriva lui Dumnezeu, că este lipsit de

tot cinul preoțesc, de împărtășirea noastră și de cârmuirea mănăstirii sale, dându-le de știre tuturor celor ce vor sta de vorbă cu el sau vor merge la el de acum înainte că vor fi supuși afuriseniei.” Această hotărâre este un model al părerii generale a Bisericii Sobornicești despre eretici; această hotărâre a fost recunoscută de toată Biserica și întărită de Sinodul Ecumenic de la Calcedon. Erezia lui Eutihie stătea în aceea că el nu mărturisea în Hristos după întrupare două firi, așa cum mărturisește Biserica, ci recunoștea doar singură firea dumnezeiască. Veți spune: „Și atât, asta e toată vina lui?..” Caraghios prin lipsa lui de cunoaștere adevărată și cumplit de jalnic prin miezul și urmările sale răspunsul dat de o oarecare persoană sus-pusă, investită cu puterea acestei lumi, Sfântului Alexandru, Patriarhul Alexandriei, cu privire la erezia ariană! Persoana cu pricina îl sfătuiește pe patriarh să păstreze pacea, să nu stârnească gâlceavă, care este atât de potrivnică duhului creștinismului, din pricina unor cuvinte; scrie că el nu găsește nimic condamnabil în învățătura lui Arie, ci doar o anumită deosebire în modul de exprimare. Acest „mod de exprimare în care nu este nimic condamnabil”, observă istoricul Fleury, respinge Dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos – numai atât! Așadar, dăruimă toată credința creștină – numai atât! Remarcabil este faptul că toate ereziile din vechime, sub felurite măști schimbătoare, năzuiau spre un sin-

gur scop: ele respingeau Dumnezeuirea Cuvântului și răstălmăceau dogma Întrupării. Cele mai noi se străduie în primul rând să respingă lucrările Sfântului Duh: cu hule îngrozitoare, ele au lepădat dumnezeiasca Liturghie, toate tainele, toate lucrurile în care Biserica Sobornicească a recunoscut dintotdeauna lucrarea Sfântului Duh. Ele numesc lucrurile acestea „rânduieli omenești”, ba chiar și mai obraznic: „superstiție”, „rătăcire”! Bineînțeles, în erezie nu vedeți nici tâlhărie, nici hoție? Poate doar pentru că n-o socotiți păcat? În ea este lepădat Fiul lui Dumnezeu, în ea este lepădat și hulit Duhul Sfânt – numai atât! Cel care a primit și ține o învățătură hulitoare de Dumnezeu, cel ce rostește hulă împotriva lui Dumnezeu nu tâlhărește, nu fură, chiar face faptele cele bune ale firii căzute! Cum poate Dumnezeu să-i refuze mântuirea?!.. Toată pricina ultimei dumnezeavoastră nedumeriri, ca și a tuturor celorlalte, este profunda necunoaștere a creștinismului!

Să nu credeți că această necunoaștere este un neajuns de mică însemnătate! Nu! Urmările ei pot fi pierzătoare, mai ales acum, când în societate circulă nenumărate cărțicele cu titlu creștin, dar cu învățătură satanicească. Neștiind adevărata învățătură creștină, puteți primi un gând mincinos, hulitor de Dumnezeu, drept adevăr, vi-l puteți însuși, iar odată cu el vă veți însuși și pierzarea veșnică. Hulitorul de Dumnezeu nu se va mântui! Acele nedumeriri pe care le-ați expri-

mat deja în scrisoarea dumneavoastră sunt niște vrăjmași cumpliți ai mântuirii dumneavoastră. Miezul lor este lepădarea de Hristos! Nu vă jucați cu mântuirea dumneavoastră, nu vă jucați! Altfel, veți plânge veșnic. Îndeletniciți-vă cu citirea Noului Testament și a Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe (nu a Terezelor, nu a Franciscilor și a celorlalți smintiți apuseni pe care Biserica lor eretică îi dă drept sfinți!); cercetați la Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe cum trebuie înțeleasă corect Scriptura, ce fel de viață, de gânduri și simțăminte se cuvine să aibă creștinul. Pornind de la Scriptură și de la credința vie, să-L cercetați pe Hristos și să cercetați creștinismul. Înainte de a veni ceasul cel înfricoșător în care vă veți înfățișa lui Dumnezeu spre a fi judecat, dobândiți îndreptățirea pe care El o dă în dar tuturor oamenilor prin creștinism.

Crucea este semnul alegerii dumnezeiești.

Prin pedeapsă, Domnul cheamă la cunoașterea Lui cea mai îndeaproape, care aduce bunătățile cele veșnice

Neașteptată și grea cruce a căzut pe umerii dumneavoastră! Ea a fost însă trimisă de Dumnezeu... A venit, s-a apropiat pe neăgate de seamă, a apăsat deodată, cu toată greutatea, asupra umerilor – și fericiți cei ce s-au învrednicit să primească asupra lor crucea Domnului! Fericit sufletul care va primi și va purta cu mărime de suflet crucea Domnului!

Crucea este semnul alegerii dumnezeiești, pecetea lui Hristos. Cu această pecete îi pecetluiește Hristos pe ai Săi. Semnul acesta e zugrăvit pe iubiții lui Dumnezeu de către îngerii Atotțiitorului. „Dacă vezi pe cineva că trăiește fără necazuri, în bunăstare neconținută, zice Cuviosul Marcu Ascetul, să știi că îl așteaptă după moarte judecată nemilostivă.” Toți sfinții au recunoscut ca adevăr nestrămutat faptul că cel ce duce viață fără necazuri este uitat de Dumnezeu. „Nu căuta desăvârșirea creștină, spune unul dintre ei, în

virtuțile omenești: ea nu este acolo; ea e păstrată în chip de taină în crucea lui Hristos!” Orice virtuți ar fi săvârșit sfinții, ei le socoteau nedepline și neîndestulătoare dacă nu le încununa crucea lui Hristos, dacă nu le pecetluia, dacă nu le adeverea crucea lui Hristos. Trec pe calea păzită de heruvim doar cei ce au cu sine zapise pecetluite cu pecetea lui Hristos.

Mila lui Dumnezeu față de dumneavoastră s-a arătat de-a lungul întregii dumneavoastră vieți și prin binecuvântarea dumneavoastră cu fericire în familie, și prin binecuvântarea slujirii pe care o aduceți țarului și patriei. Aceeași milă dumnezeiască se arată și prin crucea care v-a fost trimisă. Pedepsa lui Dumnezeu nu e pedeapsă omenească!.. mânia lui Dumnezeu nu e mânie omenească! Domnul pedepsește și iubește! El vă cheamă să-L cunoașteți cât mai îndeaproape. Cunoștința de scurtă vreme cu puternicii pământului aduce cinstiri vremelnice și bogăție părută; cunoașterea amănunțită a lui Dumnezeu aduce bunătățile cele veșnice, vederea slavei dumnezeiești, împărtășirea de această slavă.

Despre existența iadului și a
chinurilor veșnice.

Cel ce respinge fie și o singură dogmă din
învățătura lui Hristos se leapădă de Hristos.

Despre rațiunea cu nume mincinos

Te îndoiești de existența iadului și a chinurilor veșnice, repetând fraza acum la modă: „Lucrul acesta nu se potrivește cu milostivirea unei ființe atât de bune ca Dumnezeu.”

Ah, prietene! Poate, oare, o ființă atât de slabă și mărginită ca omul să judece de capul lui despre Dumnezeu, Ființa Nemărginită, Care e mai presus de toată înțelegerea și judecata, poate să tragă concluzii despre Dumnezeu privind la sine însuși? Lasă deoparte propriile judecăți și crezi din toată inima în tot ce ne învață Evanghelia! Însuși Mântuitorul a zis: *și vor merge aceștia la chinul veșnic* (Mt. 25, 46); altundeva a zis: *în iad ridicându-și ochii...* (Lc. 16, 23). Mântuitorul a zis că există iad, că există chinuri veșnice; ce poți tu să obiectezi? Dacă ai face vreo obiecție ar însemna că te îndoiești de adevărul cuvintelor Mântuitorului, că le respingi. Cine respinge fie și o singu-

ră dogmă din învățătura lui Hristos se leapădă de Hristos. Gândește-te bine: îndoiala ta nu este un păcat chiar atât de ușor, iar dacă ți-o vei însuși, dacă o vei înfăptui prin cuvinte, vei cădea în păcat de moarte. Un singur cuvânt de credință poate să mântuiască și un singur cuvânt de necredință poate să piardă sufletul. Tâlharul L-a mărturisit pe Hristos în ceasul morții, fiind deja pe cruce, și și-a deschis prin asta porțile Raiului; fariseii, lepădând Adevărul, L-au hulit pe Duhul Sfânt, și prin asta au pierit. *Din cuvintele tale vei fi găsit drept, și din cuvintele tale vei fi osândit* (Mt. 12, 37), a vestit Mântuitorul. Dacă vei îngădui rațiunii tale să obiecteze împotriva învățăturii lui Hristos, va găsi mii și mii de obiecții: ea este nepuizabilă atunci când îi îngăduim să se molipsească de reavoință față de Hristos. Puțin câte puțin, ea va respinge toate dogmele creștinești! Nu e o noutate această roadă a judecății neînfrânate și samavolnice; câți atei, câți hulitori împotriva lui Dumnezeu n-au apărut pe lume în urma ei! Pe dinafară, pentru ochii lipsiți de experiență, ei păreau de o inteligență sclipitoare, oameni care au rupt lanțurile și au ieșit la libertate, care au descoperit adevărul și l-au arătat restului omenirii. Urmările au arătat însă că părutul lor adevăr este rătăcirea cea mai cumplită și pierzătoare. Cu râuri de sânge au fost spălate ideile mincinoase, și prin spălarea aceasta tot nu s-a curățat mintea! Însăpăimântător lucru este a păta mintea cu

minciuna: sângele omenesc nu-i în stare să spele petele acestea cumplite! Pentru aceasta, omnirea avea nevoie de Sângele Dumnezeu-Omului. Ea a primit Sângele acesta, s-a spălat în el și s-a curățat! Ținută de mâna credinței, a ieșit la lumina adevăratei cunoașteri de Dumnezeu și de sine – a ieșit acolo din prăpastia adâncă și întunecată a rațiunii trupești, cu nume mincinos. Această rațiune îl cheamă pe om înapoi în prăpastie, și omul ia aminte la chemarea ucigătoare. Ce este de mirare? Omul și-a păstrat caracterul: în Rai, care era plin de buna mireasmă și desfătarea dumnezeiască, nu s-a dat în lături a crede în cuvintele amăgitoare ale diavolului.

Prietene! Tu ești creștin, mădular al Bisericii Ortodoxe a Răsăritului; rămâi credincios trupului duhovnicesc al cărui mădular ești, păstrează unirea cu Sfânta Biserică, căreia îi aparții, păstrează-ți ca pe o comoară neprețuită vrednicia duhovnicească! Neputincios fiind, nu te apuca să judeci despre dogme: acesta este un hău adânc, o mare primejdioasă, în care s-au înecat mulți corăbieri neiscușiți, care au nădăjduit în ei înșiși. Fără de primejdie, cu nădejdea unui folos duhovnicesc îmbelșugat pot pluti pe valurile minunate ale teologiei numai cei a căror cârmă – mintea – este ținută de dreapta Duhului. După cum sfătuiește Sfântul Apostol Pavel, doboară orice gând care se ridică împotriva înțelegerii, rațiunii lui Hristos (v. II Cor. 10, 5). Nu intra în sfadă, nici măcar

în discuție cu îndoielile și obiecțiile cărora le dă naștere rațiunea cu nume mincinos; taie cu sabia credinței capetele acestor șerpi îndată ce scot capul din găurile lor! Așa vei lucra drept și sigur, în chip vrednic de cineva care s-a unit cu Hristos odată pentru totdeauna. Înainte de unire este loc pentru stat pe gânduri; după încheierea unirii, a sta pe gânduri este deja o fărădelege. Nimic, nimic să nu strice, să nu clatine credincioșia ta! Ah! Cel ce n-a intrat în unire este mai puțin nesuferit decât trădătorul. Cu smerenie pleacă grumazul tău sub jugul cel bun; du o viață evlavioasă; mergi mai des la biserică; citește Noul Testament și scrierile Sfinților Părinți; fă bine aproapelui: la vremea potrivită, dumnezeiasca învățătură a lui Hristos, din care suflă sfințenia și adevărul, se va împropria sufletului tău. Atunci nu se vor mai apropia de el nici un fel de îndoieli. Învățătura lui Hristos, fiind dumnezeiască, e mai presus de fire; ea este accesibilă minții omenești doar prin mijlocirea credinței. Este o întreprindere nebunească a explica prin raționamente omenești ceea ce e mai presus de fire, care, evident, nu poate să iasă din sfera generalului, obișnuitului, naturalului. Urmărilor acestei întreprinderi nebunești sunt absurditatea, nenumăratele obiecții împotriva credinței, respingerea nefirescului, chiar dacă nefirescul acesta este dumnezeiesc.

În ceea ce fac, de cele mai multe ori oamenii se contrazic singuri. Se păzesc ca să nu le intre

gunoaie în ochi, însă mintea – acest ochi al sufletului – nu se gândesc deloc să și-o păzească, ci o murdăresc cu gunoaie de tot felul. Domnul a poruncit să ne păzim mintea, fiindcă ea este călăuză omului. Dacă mintea se va abate de pe calea adevărată, toată viața omului devine o rătăcire. Pentru ca mintea să se abată de pe calea adevărată nu este nevoie de mult: ajunge un singur gând mincinos. *Când ochiul tău este curat, spune Mântuitorul, atunci tot trupul tău e luminat, dar când ochiul tău e rău, atunci și trupul tău e întunecat. Ia seama, deci, ca lumina din tine să nu fie întuneric* (Lc. 11, 34-35). Iar noi nu păzim deloc această poruncă atotsfântă; nu luăm seama ca lumina noastră, adică mintea, să nu se facă întuneric, aruncăm în ea vrute și nevrute; ea devine întuneric cu totul și revarsă întuneric peste toată purtarea noastră, peste toată viața noastră. De unde s-au născut în sufletul tău gânduri care vrăjmășesc împotriva lui Dumnezeu, gânduri de necredință pierzătoare și cugetare deșartă? Fără îndoială că ai citit cu grămada tot felul de judecăți neîntemeiate despre religie, în care este atât de bogată vremea noastră cea atât de săracă în adevărate cunoștințe religioase. „Nimic nu-l îndreaptă atât de mult pe om spre hula împotriva lui Dumnezeu ca citirea cărților ereticești”, a zis Cuviosul Isaac Sirul. Lasă-te de aceste lecturi dezordonate, care umplu mintea cu idei confuze, greșite, care o lipsesc de fermitate, de independență, de viziunea corectă, care o

aduc în starea de șovăială sceptică. Ocupă-te cu studierea temeinică a Bisericii Răsăritului potrivit Predaniei sale, care este cuprinsă în scrierile Sfinților Părinți. Faci parte din această Biserică? Este de datoria ta s-o cunoști cum trebuie. Uită-te cât de bine își cunosc religia eterodocșii Apusului! Ce-i drept, pentru ei este mai ușor să-și cunoască credința amănunțit. Papistașul numai ce a crezut în papa ca în Dumnezeu, și a făcut totul: este papistaș desăvârșit și poate să facă nebunii după pofta inimii! Protestantul numai ce se îndoieste de toată Predania, protestează împotriva întregii învățăături a lui Hristos – păstrându-și, totuși, numele de creștin –, a făcut totul: este protestant pe deplin. Ajungând la această „desăvârșire”, atât romanul, cât și protestantul scriu cărți în multe volume; cărțile lor sunt încărcate pe vapor și merg la noi să caute cititori. Nu citi ceea ce au scris oamenii aceștia, fără să înțeleagă nici ei ce scriu! Tu, așa cum e moda generală acum, cunoști atât de puțin religia creștină, încât poți foarte ușor să îți însușești vreo idee mincinoasă și să îți vatămi cu ea sufletul. Iadul există și chinul veșnic există; fă-le inexistente în ce te privește printr-o viață evlavioasă!

Socot că răspunsul meu este încheiat, iar ceea ce voi spune în continuare e un tribut adus prieteniei noastre. Nu! Nu un tribut; trebuie să-i spun altfel. Este o vorbire în deșert, la care mă duc, totuși, sinceritatea și prietenia. Ade-

seori am avut prilejul să aud gândul de îndoială pe care l-ai exprimat tu acum, sprijinit tocmai cu dovada pe care o aduci tu, cum că existența iadului și a chinurilor veșnice nu este compatibilă cu milostivirea lui Dumnezeu. Odată, după o asemenea discuție, după ce a plecat vizitatorul cu care stătusem de vorbă, am căzut, fără să bag de seamă, pe gânduri. Inima îmi era întristată, fără să fi fost absorbit, totuși, de vreun gând aparte. În aceasta consta impresia pe care mi-o lăsase vizitatorul. Și cum să nu rămân cu o impresie tristă de vreme ce auzisem un creștin care îndrăznise să-L contrazică pe Hristos Însuși, care îndrăznise să socoată cuvintele Însuși Adevărului-Dumnezeu drept minciună, drept născocire a superstiției! Cum să nu rămân cu o impresie tristă de vreme ce văzusem că este lepădată mila lui Dumnezeu, pe care e în stare să o primească și s-o păstreze numai dreapta mărturisire a dogmelor credinței creștinești, credință pe care o dă Însuși Dumnezeu, și că drept motiv pentru această lepădare este invocată o deșartă filosofare omenească despre milostivirea lui Dumnezeu! Deodată, mi-a venit un gând, îmbiindu-mă cu o călătorie prin toată lumea. Gândul era atât de luminos, mi-a pricinuit un simțământ atât de plăcut, încât n-am șovăit deloc. Încercător, m-am învoit. Purtat de el, plutesc ca într-un balon. Văd toate țările, nimic nu mă oprește din drumul meu, gonesc pe lângă munți mai presus

de nori, trec cu iuțeală peste râuri, peste lacuri și peste mări. Într-un timp foarte scurt am cercetat toată lumea, șezând liniștit în fotoliul meu. Ce am văzut în vremea călătoriei? Pătimirea omenirii. Da! Am văzut suferințe atât fizice, cât și morale; n-am întâlnit nici un om care să nu fi suferit. Am văzut suferință în palate și pe tronuri; am văzut-o în mijlocul revărsării belșugului. Acolo unde trupul era sănătos și sătul, inima era flămândă și bolnavă, nu mai putea îndura durerea cumplită, gema fără încetare. Am văzut oameni întemnițați, îngropați pentru toată viața în temnițe înăbușitoare și întunecate; am văzut oameni care săpau în adâncurile pământului, acolo unde lumina soarelui nu ajunge, unde în sunet de lanțuri și de ciocane și de târnăcoape se scoate aurul – mijloc ca unii să se desfete prin nenorocirea necurmată a celor care îl scot. Am văzut în statele cele mai civilizate familii întregi care mor de foame; am văzut o mare parte a populației suferind de sărăcie și de lipsa moralității. Am văzut omenirea înjosită de fărădelegi! Am văzut omenirea schimonosită de rătăcirii! Am văzut omenirea sluțită de barbarie! Am văzut omenirea adusă la asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare și cu fiarele răpitoare! Undeva, oamenii sunt vânați ca niște animale; altundeva sunt vânduți și cumpărați ca o marfă neînsuflețită, ca niște vite, și la târgul acesta marfa e ieftină: are mai puțin preț decât vitele. Altundeva, omul trăiește aproa-

pe ca un dobitoc necuvântător; altundeva, trăiește ca o fiară cumplită, găsind plăcere în vărsarea de sânge, devorându-i cu o veselie turbată, ieșită din minți. Ah! Mai bine să nu exiști decât să exiști într-un fel atât de crâncen, atât de cumplit! Iată tabloul vieții omenești obișnuite de pe pământ! Trebuie să amintim și de nenorocirile cărorora le este supusă omenirea adeseori și în multe locuri: la cutremure, la epidemii, la războaiele civile, la sabia cuceritorilor, care varsă din belșug sânge atunci când se află în mâna unui Batu sau Tamerlan. Și iată că au trecut deja câteva mii de ani de când pe pământ generațiile vin una după alta doar ca să sufere. Totuși, Dumnezeu, Făcătorul și Stăpânul a toate, Cel Atotputernic și Atotbun, vede asta. Acest rău cumplit în care suferă neamul omenesc pe pământ nu-L împiedică pe Dumnezeu să rămână Atotbun. Oricât am adăuga numere la infinit, oricât le-am scădea din el, infinitul nu se schimbă, tot infinit rămâne!.. Dar dacă e să privim așa pământul pe care au suferit pe rând, pe care au murit cu o moarte mai mult sau mai puțin cumplită atâtea generații, gândul la iad și la chinurile veșnice încetează a mai fi ciudat!.. Neamul omenesc este o tagmă de ființe căzute. Pământul e un pridvor al iadului, unde sunt primele pedepse ale păcătoșilor. Mântuitorul a făcut din el un pridvor al Raiului.

**Despre evenimentele politice din Europa
anului 1848. Semnele premergătoare lui
Antihrist. Năzuința generală numai spre cele
materiale și uitarea de cele veșnice**

...**S** crisoarea dumneavoastră din decembrie am primit-o: atunci eram foarte slăbit. Lucrarea unei doctorii puternice și folositoare mă ținea la pat în cea mai mare parte a timpului, toropindu-mi capul într-așa un hal, încât nu am mai fost în stare să mă ocup cu vreo îndeltnicire a minții. Ca atare, atât față de dumneavoastră, cât și față de mulți alții m-am făcut vinovat prin același lucru: tăcerea.

Când am auzit de întâmplările care schimbă fața pământului nu am simțit nici uluire, nici interesul care se trezește când auzi de ceva nou. Când am auzit de întâmplările acestea parcă aș fi auzit de moartea unui om care de multă vreme suferea și era istovit de o boală incurabilă, omorât de viu prin această boală înainte de a fi omorât prin moarte. Așa mi s-a părut dintotdeauna Europa „civilizată”. Până și mie mi s-a părut ciudată lipsa mea de mirare. Pe când stăteam și mă

gândeam la această răceală a mea, mi-am amintit deodată cuvintele Mântuitorului: *Iar când veți auzi de războaie, și de zvonuri de războaie, să nu vă tulburați, căci trebuie să fie, dar încă nu va fi sfârșitul. Și se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție, vor fi cutremure pe alocuri și foamete și tulburări vor fi. Iar acestea sunt începutul durerilor* (Mc. 13, 7-8). Aici este cu deosebire vrednic de luat în seamă faptul că – și asupra acestei spuse a Evangheliei m-am oprit totdeauna – cel din urmă semn al durerilor de început, care trebuie să premerge bolii finale – Antihristului – este arătat de Scriptură ca fiind *tulburările*.

Raționalismul, cu imperativele sale, nu se poate opri din mișcarea sa, întrucât are ca temelie rațiunea omenească cea pururea schimbătoare. Este de așteptat ca boala să evolueze din rău în mai rău. Aceasta a început să zguduie liniștea popoarelor de la începutul secolului trecut; pe măsură ce trece timpul, lucrarea ei este tot mai cuprinzătoare și mai pustiitoare. Din lucrarea finală, la scară mondială, a bolii acesteia trebuie să apară „omul fărădelegii”, geniul geniilor, așa cum din revoluția franceză s-a născut preînchipuirea lui – colosalul geniu Napoleon. Ce m-a izbit mai mult decât întâmplările de acum? M-au izbit pricinile acestor întâmplări: năzuința de obște a tuturor numai și numai spre cele materiale, ca și cum acestea ar fi veșnice; uitarea celor veșnice, ca și cum acestea nici nu ar exista; batjocori-

rea și ocărărea creștinismului; prigoana subtilă și crâncenă împotriva Bisericii, împotriva vieții ei, împotriva Sfântului Duh; înlocuirea Duhului și a rânduielilor Lui prin rațiunea cu nume mincinos și prin rânduielele care vin de la stăpânitorul acestei lumi – tulburări de obște, în toată lumea, ca la turnul Babilonului; construcția de căi ferate peste tot – iarăși lucrare ca la turnul Babilonului. Trebuie să băgăm de seamă că Dumnezeu, după cuvântul Scripturii, a amestecat limbile și a despărțit popoarele ca să le răpească oamenilor puțința de a împlini toate planurile păcătoase prin puterile unite ale întregii omeniri: trenurile le redau oamenilor puțința aceasta. Atunci, la turnul Babilonului, S-a pogorât Dumnezeu, spune Scriptura, să vadă faptele omenești, și a oprit planul cel nebunesc amestecând limbile; acum este aproape ceasul în care Dumnezeu Se va pogori din nou să vadă faptele omenești și să le pună capăt de acum nu prin amestecarea limbilor, ci prin schimbarea lumii care s-a învechit în fărădelegi cu o lume nouă, neprihănită.

În vremea pribegiei mele pământești am avut puțința de a privi destul de amănunțit la pământul lui Israil, care este Biserica. Ce să spun despre ea? Despre ea trebuie să spun cuvintele prorocului despre pământul cel *stricat de sabie, adunat de la limbi multe pe pământul lui Israil, care s-a făcut pustiu foarte* (Iez. 38, 8). Asta spune de Dumnezeu insuflatul proroc, văzând în depărtarea vremuri-

lor vremea cea de pe urmă, destinul Bisericii și puternica împărăție care apare la miazănoapte.

Din neurmata milă dumnezeiască ni s-a dat în dar cea mai mare binefacere a lui Dumnezeu: cunoașterea lui Hristos, credința ortodoxă în Hristos. Poporul și, în particular, sufletul omenesc nu pot fi cucerite de raționalismul ateu și de urmările lui atâta timp cât sunt străjuite de sfânta credință. Trebuie să priveghem și să ne rugăm, așa cum a poruncit Domnul, ca să scăpăm de nenorocirile cele văzute și nevăzute.

Despre cele sufletești și cele duhovnicești.

Despre curăția inimii

Atunci când pe un drum care străbate o câmpie întinsă stă un pom rămuros, care aruncă o umbră bogată, cu câtă bucurie se grăbesc spre el călătorii! Ei află desfătare odihnindu-se și stând de vorbă prietenește sub umbra răcoroasă, deasă și largă. Un astfel de adăpost, o astfel de mângâiere le dă celor ce merg pe calea vieții pământești sfânta cruce a lui Hristos, de trei ori fericitul pom pe care a înflorit rodul vieții: Dumnezeu întrupat, Viața și Dătătorul vieții. Sub umbra crucii află acum plăcere stând de vorbă cu dumneavoastră.

Ascultați următoarea istorisire sfințită. La Sfântul, Marele Pimen a venit un frate, plângându-se că vede amestecul păcatului în faptele sale bune. Bătrânul i-a povestit următoarea pildă: „Trăiau undeva doi lucrători de pământ. Unul dintre ei a semănat ceva grâu, deși necurat, pe când celălalt, lăsându-se pradă leneviei, n-a semănat nimic. Când a venit vremea secerișului, cel dintâi a strâns destul grâu, deși necurat, pe când cel de-al doilea n-a strâns nimic. Care din-

tre cei doi lucrători de pământ va avea ce să mănânce?" Fratele a răspuns: „Cel ce a semănat și a strâns ceva grâu, chiar dacă necurat.” Bătrânul a zis: „Atunci, să semănăm și noi câte puțin, chiar dacă necurat, ca să nu murim de foame!”

Dumnezeu v-a dat să vedeți fără greș în inima dumneavoastră atunci când, privind în ea, ați văzut un amestec de sufletesc și duhovnicesc. Povestirea de mai sus poate deja să vă mângâie îndeajuns: vedeți de ce am citat-o aici? Ca să vă mângâiați și mai mult, auziți lucrul următor: numai Dumnezeu poate dăruia sfânta curăție inimii care crede în El și aleargă la El prin pocăință. Nu cere de la noi, care de-abia începem să mergem spre El, curăția aceasta înaltă, străină de orice pată. Curăției îi premerge vederea și recunoașterea propriei necurății – și acesta este deja un dar al lui Dumnezeu, pentru primirea căruia ne rugăm plecându-ne genunchii: „Doamne, dă-mi să văd greșalele mele!” Însă cel ce își vede necurăția trebuie să plângă pentru ea și să ceară tămăduire de la Doctorul cel Atotputernic și Atotbun.

Duhul Sfânt este adevăratul îndrumător al creștinilor. Organe ale Lui erau prorocii, apostolii și ceilalți bineplăcuți ai lui Dumnezeu: Acesta vorbea prin ei. Acesta să vă fie călăuză și să vă povățuiască la tot adevărul! Sub această fericită călăuzire veți intra atunci când veți lua îndrumări pentru viața dumneavoastră doar din Sfânta Scriptură și din scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii Răsăritului, singura Biserică adevărată.

Darul pocăinței este cheazășia veșnicei fericiri

Mult s-a prelungit pribegia sufletului meu (v. Ps. 119, 5)! Milostivul Domn, Care dăruiește robilor Săi totul la vremea de El știută, să-mi dăruiască mie, pribeagului, adăpostul pocăinței. Să-mi dăruiască acest dar de preț, și voi împărți comorile aduse de pocăință cu prietenii mei în Domnul. Darul pocăinței este cheazășia veșnicei fericiri. Albit prin pocăință, să intru în Rai, unde nu vor fi lăsați cei ale căror haine nu au fost albite prin pocăință. Să-i văd acolo pe cei care mă iubesc în Domnul, să cad împreună cu ei la picioarele Domnului, Care nu a ascuns de noi țarina pocăinței, în care este ascuns mărgăritarul pocăinței cel de mult preț. Neguțătorul care dorește să cumpere această țarină trebuie să vândă însă toată averea sa. Dea Domnul să fiu un asemenea negustor, să stăpânesc darul acesta duhovnicesc, spre mântuirea mea și a aproapelui! Suspina sufletul meu, însetează de liniștirea adâncă, netulburată, în afara căreia este cu neputință a găsi pocăința îmbelșugată, deplină. Mă încredințez voii lui Dumnezeu! Să se săvârșească asupra mea și asupra tuturor voia lui Dumnezeu!

Cu ce simțământ trebuie să ne apropiem de Dumnezeu. Să ne recunoaștem vrednici de iad, ca Dumnezeu să ne recunoască vrednici de cer

Inima mea, care este singuratică pe acest pă-mânt, a auzit ecou în sufletul dumneavoastră, care năzuiește să-L cunoască pe Dumnezeu cum se cuvine să fie cunoscut Dumnezeu și să se închine lui Dumnezeu așa cum se cuvine să ne închinăm Lui. Chiar dacă El S-a micșorat pe Sine pentru noi, luând chip de rob din negrăita Sa iubire față de noi, asta nu înseamnă că avem dreptul să ne luăm nasul la purtare înaintea Lui. Trebuie să ne apropiem de El cum se cuvine să se apropie robii de Domnul lor, făpturile de Făcătorul lor, *cu frică și cu cutremur lucrând mântuirea noastră* (Filip. 2, 12), potrivit poruncii apostolești. Necuprinsa Lui măreție bagă în chip firesc o frică evlavioasă în toți cei ce se apropie de El – în toți, chiar și în cei mai apropiați de El. Zis-a Sfântul Proroc David: *Dumnezeu este înfricoșător peste toți cei dimprejurul Lui* (v. Ps. 88, 8), pentru preaslăviții serafimi și heruvimii cei de văpaie, care, nesuferind a vedea slava ce covârșește pu-

terea fapturilor, își acoperă cu aripile fețele lor de foc și strigă într-o răpire veșnică, necurmată: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot!..”

Și atunci, cum se va înfățișa Marelui Său Dumnezeu păcătosul întunecat? Numai acoperindu-se din cap până în picioare cu haina pocăinței. Fără această haină, pentru el, cel lovit din cap până în picioare de bubele împruțite ale păcatului, este mai firesc și mai drept să petreacă în întuneric, în focul iadului, decât înaintea Atotsfântului Dumnezeu. Iadul!.. Iată locul potrivit păcătoșilor!

Să ne recunoaștem vrednici de iad, ca Dumnezeu să ne recunoască vrednici de cer.

Pocăința și rugăciunea vindecă întristarea

Plictiseala îmi vine din două pricini: după ce cad în vreo faptă, în vreun cuvânt, în vreun gând păcătos, și atunci când vreme îndelungată nu mă îndeletnicesc cu pocăința, chiar dacă în acel răstimp aș face lucruri folositoare. Atunci sufletul simte un neajuns, o lipsă: din simțirea neajunsului vine întristarea.

Această întristare se vindecă prin pocăință și rugăciune. *Inima înfrântă și smerită. Dumnezeu nu o va urgisi. Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, și m-am veselit.*

Cercetați-vă pe dumneavoastră înșivă: nu veți găsi oare pricina necazului dumneavoastră între cele sus-pomenite? Folosiți-vă de doctorie, care este rugăciunea îmbinată cu pocăința.

36.

Despre singurul lucru de trebuință.
Când moare, omului i se iau toate bunurile
pământești

S trăin sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de la mine poruncile Tale (Ps. 118, 19), Îl ruga pe Dumnezeu plângând Sfântul David, care împărățea peste o țară întinsă și stăpânea bogății mari. Fără îndoială, acesta este singurul lucru de trebuință, după cum a zis Domnul. *Maria partea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea* (Lc. 10, 42) – iar toate celelalte bunuri pământești se vor lua, la moarte și după moarte.

Despre vederea păcatelor proprii și despre pocăință. Fără curăția inimii este cu neputință a săvârși vreo virtute în chip curat

Vă propun o sfințită istorisire de mare vechime. Trei călugări cu osârdie pentru viața îmbunătățită și-au propus următoarele îndeletniciri cucernice. Primul a hotărât să-i împăce pe cei certați. La această îndeletnicire l-a mînat cuvântul Evangheliei: *fericiți făcătorii de pace* (Mt. 5, 9). Cel de-al doilea a hotărât să-și petreacă toată viața slujind bolnavilor. La această îndeletnicire l-au atras cuvintele Domnului: *bolnav am fost, și M-ați cercetat* (Mt. 25, 36). Cel de-al treilea s-a retras în pustie ca să se îndeletnicească cu liniștirea. Cel ce îi împăca pe oamenii certați a avut foarte puțină izbândă. Ostenind, a venit la fratele care își dăruise viața slujirii bolnavilor, însă și pe acesta l-a găsit slăbit, neputînd să-și ducă mai departe slujirea. Atunci, s-au învoit amîndoi să se vadă cu pustnicul. Ajungînd la el, i-au povestit necazul lor și l-au rugat fierbinte să le spună ce-a dobîndit el prin liniștire. După ce a tăcut o vreme, pustnicul a luat apă

și, turnând în pahar, le-a zis: „Uitați-vă în apă!” S-au uitat, însă nu au văzut nimic, pentru că apa era tulbure. După ce a trecut ceva timp, pustnicul le-a spus iarăși: „Apa s-a limpezit, uitați-vă acum!” Când au privit în apă, și-au văzut în ea fețele ca în oglindă. Pustnicul le-a zis: „Cel ce trăiește printre oameni nu își vede păcatele, fiind tulburat de lumeasca împreună-țiere, însă când vine la liniștire, mai ales în pustie, atunci începe să vadă păcatul care trăiește în el.” Trebuie mai întâi să îți vezi păcatul, după aceea să-l speli prin pocăință și să dobândești curăția inimii, fără de care este cu neputință a săvârși vreo virtute curat, deplin, cu conștiința împăcată.

Vederea păcatelor proprii nu este un lucru atât de ușor cum poate părea la o privire superficială. Pentru a dobândi această vedere este nevoie de multe cunoștințe pregătitoare, este nevoie de cunoașterea amănunțită a legii lui Dumnezeu, fără de care nu putem ști limpede care anume fapte, cuvinte, gânduri, simțăminte sunt ale dreptății și care-s ale păcatului. Păcatul ia adeseori înfățișarea dreptății! Trebuie să cunoaștem amănunțit însușirile omului pentru a ști în ce constau rănilile pe care le face păcatul minții, în ce constau rănilile pe care le face inimii, în ce constau rănilile pe care le face trupului. Trebuie să știm ce e cădere omului. Trebuie să știm care însușiri trebuie să se găsească în urmașii Noului Adam, pentru a vedea care și în ce privințe sunt neajunsurile

noastre. Iată de câte cunoștințe, de câte informații importante avem nevoie pentru a dobândi cunoașterea amănunțită și vederea limpede a păcatelor noastre! La această vedere duce liniștirea adevărată. Ea îi dă sufletului o întocmire ca a apelor cristaline: în aceasta, omul vede starea sa și, după măsura sporirii sale, starea aproapelui.

Însingurarea mea este curmată de dese tulburări lăuntrice și din afară; apa mea este în cea mai mare parte tulbure! Rareori, rareori dobândește o anumită limpezime, și asta numai pentru o clipă! În acea scurtă clipă, în fața ochilor minții mele se zugrăvește o priveliște cât se poate de atrăgătoare. Văd nesfârșita milă dumnezeiască față de mine, văd lanțul nesfârșitelor binefaceri dumnezeiești. Pentru ce s-au revărsat acestea asupra mea? Nu mă dumiresc. Ce l-am plătit Binefăcătorului pentru ele? Păcate neconținute. Mă uit la păcatele mele și mă îngrozesc: parcă m-aș uita într-o prăpastie înfricoșătoare, adâncă, la care este de ajuns să privești o dată ca să te apuce amețea. Dar dacă aș măsura această prăpastie?.. Și încep s-o măsoar cu mâhnirea mea, s-o măsoar cu suspinele și cu tânguirile mele!.. Încă mai plâng, când întristarea este înlocuită în inima mea pe neașteptate de o bucurie încântătoare, de parcă cineva ar spune inimii mele: „Dumnezeu, Binefăcătorul cel Neurmat, nu este mulțumit de binefacerile Sale, vrea și să te aducă în cer, să te facă părtaș al veșnicei desfătări!” Cred

în asta: de la nemăsurata bunătate dumnezeiască poate fi aşteptată orice binefacere, oricât ar fi de mare. Cred, şi toată fiinţa mea se cufundă într-o veselie lină, îmbătătoare.

Pământul este o vale a surghiunului,
cerul este adevărata patrie a omului.

Cum să ne curățim de otrava păcatului.
Sufletul celui ce a scăpat pe pământ de robia
păcatului va trece fără împiedicare prin vămi

P etrec vremea în nelucrare, pricină fiind fe-
lul de tratament pe care îl folosesc. Aces-
ta aduce un folos simțitor, însă îmi ia tot timpul.
Neplăcute sunt grijile pentru trup, care, în pozi-
ția tuturor grijilor pentru el, trebuie neapărat să se
întoarcă în țărâna sa, în pământul său, din care a
fost luat de Ziditor. Pătrund în mine însumi: aflu
că am fost format de boli și de împrejurări pentru
însingurare; rece, moartă este inima mea față de
slujirile din afară. Aș vrea să curm deodată, din-
tr-o lovitură, legăturile mele cu societatea. Și aș fa-
ce asta nu pentru mine însumi, nu pentru oameni,
ci pentru ca hotărârea mea și întreprinderea mea
să fie curate înaintea lui Dumnezeu, Care a zis: *ni-
meni care pune mâna pe plug și se uită îndărăt nu este
potrivit pentru Împărăția lui Dumnezeu* (Lc. 9, 62).

Oricum, este mare deosebire între judecata
lui Dumnezeu și judecata omenească: așa a spus

un mare cuvios, care era deosebit de îmbelșugat în darul dreptei socotințe. Nu știu ce mi-a venit Dumnezeu, dar, cercetându-mă pe mine însumi, găsesc că nu sunt potrivit pentru îndatoririle obștești, ci sunt mai potrivit pentru însingurare, cu care m-am deprins petrecând, din pricina bolii mele, mulți ani aproape fără să ies din chilia mea. În însingurare mă pot îndeletnici fără piedici cu călătoria pe târâmurile lumii duhovnicești, unde s-au strămutat de pe pământ gândul meu și inima mea. Nu sunt în stare să le aduc înapoi pe pământ! Și strămutarea lor de pe pământ s-a săvârșit fără știința mea. Nu mă gândeam la strămutarea aceasta, nu știam deloc că ea este cu puțință: pe neașteptate, le-am văzut strămutate. Ele privesc deja la pământ cum privesc călătorii țara străină. După ce au petrecut o vreme pe târâmul cel minunat al nestricăciunii, pe târâmul fericit al păcii și luminii harice, ele au întors spațele ținutului întunericului, ținutului certurilor, gâlcevilor, tulburării neîncetate, ținutului unde tot binele este amestecat cu răul! Întunecată țară este pământul! El este țara surghiunului călătorilor de lege, care au spurcat Raiul prin păcat, care s-au făcut vinovați de neascultarea lui Dumnezeu, care au disprețuit împărtășirea cu El, care au dat această împărtășire pe împărtășirea cu diavolul. Pe pământ totul este vrăjmaș omului, și el însuși se află în neîncetată luptă cu sine însuși. Pământul este valea surghiunului,

valea pătimirilor prin care încep pătimirile cele veșnice – dreapta pedeapsă pentru jignirea Celui nesfârșit de Bun. Pământul este surghiunul nostru, și tocmai de aceea a venit aici Răscumpărătorul: a răscumpărat păcatul nemăsurat cu un preț nemăsurat – cu Sângele Său. Pământul este surghiunul nostru, și tocmai de aceea Răscumpărătorul îi ridică pe cei care au primit răscumpărarea Lui de la pământ la cer. Cerul este patria adevărată a omului: mergerea într-acolo trebuie să o săvârșim în noi înșine. În noi înșine trebuie să-i vedem pe stăpânitorii acestei lumi! Trebuie să încheiem socotelile cu ei, dându-le înapoi ce este al lor, ceea ce am împrumutat de la ei. Am împrumutat de la ei otrava păcatului, păcatul în toate chipurile lui mărunte, în toate felurile lui forme. Rupând din noi tot ce e străin firii noastre, rămânem singuri cu noi înșine, cu propria noastră fire neprihănită. Această curățire este lucrată în noi de cuvântul Domnului, Care ne descoperă și însușirile Noului Adam, și rănile celui vechi. Atotbunul Duh Sfânt, văzând albeața noastră, Se pogoară asupra noastră, ne adumbrește cu pacea și cu lumina Sa, ne schimbă, ne pecetluiește, ne rânduiește în fericita seminție a celor aleși, între urmașii lui Adam celui de-al doilea, Care este *Domnul din cer*. Pecetluit fiind cu Duhul, nu ne vom mai teme de stăpânitorii cei întunecați și răi ai acestei lumi, vom trece prin cetele lor întunecate și dese la lumina

adevărului, vom găsi în sânul acestuia pregustarea veșnicei fericiri. Sufletului celui care a săvârșit această cale pe pământ în omul lăuntric, care s-a slobozit din robia păcatului și a primit logodirea Duhului, va trece fără împiedicare și fără chin, după despărțirea de trup, vămile cumpliților întrebători din văzduh. Toate acestea, precum și multe alte lucruri, care sunt cu neputință de tâlcuit prin cuvântul pământesc, le cercetează omul în liniștire. Duhul Sfânt Se lipește de cel ce se liniștește așa cum trebuie, îl însoțește, îi vestește tainele Împărăției lui Dumnezeu, ca să se hrănească din belșug cu cunoașterea și simțirea duhovnicească isihastul însuși și să-i hrănească cu ele și pe frații săi care flămânzesc și însetează. Învățătura Duhului este învățătură vie: din ea strălucește lumină, din ea respiră viață. Învățătura omenească, din firea omenească cea căzută, din cunoașterea proprie acestei stări de cădere, este întunecată, moartă, are o lumină mincinoasă, amăgește auzul și simțurile inimii, păstrează în ascultători întunericul, îl înmulțește, întărește stăpânirea morții. Minune mare se săvârșește prin învățătura Duhului: când Duhul Învățător, Care rostește cuvântul Lui, și cel care îl ascultă împart între ei învățătura vieții. Toată slava este a Tainicului Învățător; cel ce rostește cuvântul simte că rostește nu cuvântul său, ci cuvântul lui Dumnezeu; cel ce ascultă simte că aude cuvântul lui Dumnezeu; toată luarea lui aminte este ațin-

tită la puterea duhovnicească ce îi dă viață; față de cuvântul omenesc în care se înveșmântează cuvântul lui Dumnezeu, inima lui rămâne rece. În templul sufletului este doborât, este aruncat din el idolul „eu”; în templul acesta, curățit de urâciunea pustiirii, se revarsă buna mireasmă a Sfântului Duh, se aud graiurile Sfântului Duh.

Ce credeți, ce simțământ îl cuprinde pe omul care grăiește graiurile Duhului, care simte în sine lucrarea Duhului? Simțământul pe care este firesc să-l aibă zidirea înaintea Ziditorului său. Atunci, omul simte, vede limpede că este un nimic.

Nu din cărți, nu de la oameni, nu din oarecare capacități geniale ale naturii sale devine omul ucenic, ascultător și organ al Duhului, ci prin mijlocirea credinței în Hristos, înviindu-L pe Hristos în sine prin primirea în sine a însușirilor lui Hristos, pe care Hristos le-a descoperit oamenilor prin sfințitele cuvinte ale Evangheliei. Unde este Hristos, acolo e Duhul Lui, acolo e mintea Lui – Tatăl Lui Neurmat.

39.

Cum să ne privim aproapele.

Despre dragostea cea curată, în Dumnezeu.

Mântuirea stă în lepădarea de sine.

Ce înseamnă: *ca să îmi îndreptăţesc
răspunsurile cele din păcate.*

De pocăinţă fuge orice păcat

Ce uşurime, ce stare de bine, ce fericită curăţie este atunci când omul nu opreşte în sine simţămintele de bunăvoinţă către aproapele, ci le poartă la sfântul, curatul cer; atunci când Îi spune lui Dumnezeu despre cei pe care îi îndrăgeşte: „Dumnezeule! Aceştia sunt moştenirea Ta, sunt zidirea Ta! A Ta este zidirea Ta, iar eu cine sunt? Un pribeag pentru scurtă vreme pe acest pământ, care a apărut pe el fără veste şi fără veste va pieri de pe el.” Cine îşi curăţeşte în felul acesta dragostea de iubirea de sine şi de împătimire dobândeşte în sine dragoste curată, dragoste în Dumnezeu. Ca să dobândim această dragoste ni s-a poruncit lepădarea de sine; acesta este înţelesul spuselor Domnului: *cine îşi va pierde sufletul pentru Mine, îl va câştiga* (Mt. 16, 25). În aceste cuvinte, porunca este îmbinată cu făgăduinţa.

Dimpotrivă, cel ce crede că își va găsi sufletul în veacul acesta plin de amăgire, adică cel ce va vrea să își împlinească poftele necurățite, și-l va pierde. În lepădarea de sine stă mântuirea.

Supuneți-vă mintea lui Hristos! Atunci când mintea se supune lui Hristos, nu se va îndreptăți nici pe sine însuși, nu va îndreptăți nici inima. Atunci când vor lipsi îndreptățirile inimii, ea va ajunge în starea de smerenie și umilință. *Inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi*, iar în îndreptățirea de sine este moartea crâncenă pe care o aduce păcatul.

Așa s-a rugat Sfântul David, și așa ne învață să ne rugăm: *să nu abați inima mea spre cuvinte de vicleșug, ca să-mi îndreptățesc răspunsurile cele din păcate* (Ps. 140, 4). A-ți îndreptăți răspunsurile cele din păcate înseamnă a te îndreptăți pentru păcatele tale. Gândurile și cuvintele prin care se arată această îndreptățire sunt numite *cuvinte de vicleșug*. Cu viclenie se străduie păcătosul să se amăgească pe sine însuși și să îi amăgească pe oameni! Cu viclenie se străduie păcătosul să ascundă păcatul său de sine însuși și de oameni! Cu viclenie se străduie să pară drept înaintea sa și înaintea oamenilor! Uneori, nevoia neapărată, folosul aproapelui, pe care păcatul nostru l-ar putea sminti, ne silește să ne îndreptățim înaintea oamenilor, să ne ascundem păcatul față de ei. A te îndreptăți față de tine însuși, a te amăgi singur, a-ți înăbuși glasul conștiinței este întot-

deauna un lucru nelegiuit, întotdeauna nenorocit; împrăștiindu-se omului, *cuvintele de vicleșug* fac din el un fariseu încrâncenat, în stare de orice fărădelege. Îndreptățirea pentru păcate ce nu are nevoie de născociri și de multe vorbe, îndreptățirea care este primită întotdeauna de Dumnezeu este pocăința.

De pocăință fuge orice păcat; nici un păcat nu poate ține piept atotputernicei pocăințe. Pocăința este virtute evanghelică, dar neprețuit al lui Dumnezeu, cumpărat pentru noi cu prețul Sângelui Fiului lui Dumnezeu – cu acest preț care răscumpără orice păcat al nostru.

Pentru început, hotărâți, măcar cu mintea, să vă lepădați de dumneavoastră înșivă pentru Hristos, lipsiți-vă mintea de samavolnicia pierzătoare, neghioabă, supuneți-o, poruncilor lui Hristos, supuneți-o Evangheliei. Începutul lepădării de sine este în minte: după ce s-a supus lui Hristos, ea duce treptat la această fericită supunere și inima, și trupul.

Lepădarea de sine înspăimântă la o primă privire superficială – dar îndată ce omul se hotărăște să și-o însușească, simte în suflet o neobișnuită ușurime și libertate: ușurimea, libertatea sunt martorii adevărului.

Despre vremelnicie și veșnicie.

Cum să ne vedem privindu-ne în oglinda

Evangheliei

Mă simt rupt de toate! Gândul meu strigă neîncetat către Dumnezeu ca El să-mi întocmească o cale spre El, cale de pocăință. Larg s-au deschis înaintea mea porțile veșniciei. Privesc într-acolo, în această depărtare fără sfârșit, în acest spațiu nemărginit, în aceste întinderi nemăsurate. Vremea s-a scurtat înaintea mea – zboară neasemuit mai repede, pentru a se vărsa, ca un pârâu, în mare: în veșnicie. Privesc în veșnicie: vremelnicia e plicticoasă, meschină, deșartă, nimicnică. Iubesc însingurarea: din ea poți privi mai limpede în veșnicie, poți descoperi ce îți trebuie acolo, te poți pregăti din vreme, înainte de ieșirea sufletului din trup.

Mă preocupă Evanghelia. Îmi izbesc privirile trăsăturile chipului dumnezeiesc și nuanțele asemănării cu Dumnezeu, care sunt zugrăvite în Evanghelie! „Fiți asemenea Mi!”, le spune Dumnezeu oamenilor. Ca ei să-și poată însuși această minunată asemănare, Dumnezeu S-a

înomenit. Ce frumusețe negrăită este în Adam cel nou – în Domnul nostru Iisus Hristos! Ce slujenie este în mine, ce neorânduială! Câte pete mă acoperă! Așa mă văd atunci când mă privesc în oglinda Evangheliei. Trebuie să mă ocup și de fața sufletului meu, și de hainele lui; trebuie ca atunci când voi intra în veșnicie să nu se afle în mine vreo asemănare și înrudire cu vrăjmașii lui Dumnezeu, cu dracii întunecați; trebuie ca Fiul lui Dumnezeu să mă recunoască drept asemănător cu El, după cum asemănători cu El sunt toți fericiții locuitori ai cerului. Recunoscută de Dumnezeu, asemănarea omului cu Dumnezeu îi aduce acestuia veșnicia cea fericită; pierderea acestei asemănări atrage după sine izgonirea de la fața lui Dumnezeu în iadul întunecos, în prăpastia lui de foc, la pătimiri veșnice.

Cum să păstrăm în noi pacea lui Hristos.
 Pacea lui Hristos nimicește silnica înrâurire a
 demonilor asupra sufletului și a trupului

Pacea lui Hristos, care covârșește toată mintea, care îl unește la unește la loc pe omul despicaț de către păcat, pacea lui Hristos, care umple toată ființa noastră de putere nemurimată și de dulceață cerească, începe să se pogoare în suflet atunci când acesta se va curăța de patimi prin păzirea poruncilor lui Hristos și prin nevoință evlavioasă. Ca să păstrăm în noi pacea lui Hristos, ca să o gustăm din belșug, ca să ne prefacem prin ea din om vechi în om nou avem neapărată nevoie de însingurare. Comoara aruncată la răsăntie va fi negreșit furată.

Puternică este pacea care vine din lucrarea Sfântului Duh! Cine poate să se împotrivească atunci când atrage El? Patimile fug de la fața Lui; în urma lucrării Lui, mintea și inima se mută la cer. Omul se împacă cu toți și toate în Dumnezeu. El începe să plutească în nemărginită întindere a lumii duhovnicești și cunoaște că porunca lui Dumnezeu este *largă foarte*. Pacea

lui Hristos a săvârșit mucenicii și cuvioșii: ea îl scoate pe creștin de sub stăpânirea trupului și a sângelui, izgonește din suflet și din trup otrava păcatului, nimicește silnica înrâurire a dracilor asupra sufletului și a trupului, aduce în creștin însușirile lui Hristos, blândețea, smerenia, bună-tatea. Simțind aceste însușiri, sufletul începe să guste o minunată odihnă, care este cheazăia și începutul odihnei dreptilor în sălașurile veșnicei fericiri.

Despre deosebirea dintre lucrarea focului dumnezeiesc și cea a înfierbântării omenești

Dumnezeul nostru este foc (v. Evr. 12, 29), ne învață Scriptura, însă prin lucrarea acestui foc se stinge treptat și în cele din urmă piere desăvârșit focul păcatului, focul trupesc și sufletesc. Focul dumnezeiesc este curat, subțire, luminos, împărtășește minții adevărul, iar inimii o liniște minunată, o minunată răceală față de tot ce e pământesc, belșug de blândețe, de smerenie, de bunătate.

Să nu vă înșelați! Să nu socotiți înfierbântarea omenească a fi lucrare a dumnezeiescului foc! Mulți s-au înșelat și au căzut în amăgire de sine pierzătoare. Din starea de înfierbântare au apărut rătăcirii fără număr și au umplut cu învățături mincinoase pământul. Norii aceștia întunecați ascund de lume soarele dreptății. *După roada lor îi veți cunoaște* (Mt. 7, 16), a zis Mântuitorul despre învățăturile mincinoase și învățătorii mincinoși. Unde este înfierbântare, acolo nu este adevăr, de acolo nu poate veni nimic bun, nimic folositor: acolo clocotește sângele, acolo fume-

gă și clădește castele de nisip rațiunea cu nume mincinos. Blândețea și smerenia, a căror lucrare este însoțită de o răcoare subțire, însă apoi se vădește prin nenumărate roade bune, sunt martorii binelui nemăsluit, adevărat, dumnezeiesc.

**Învățătura Sfinților Părinți este
învățătura Sfântului Duh.**

**Numai calea sfântului adevăr duce la
mântuire; încununați vor fi numai cei ce se
nevoiesc după lege**

Învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii Răsăritului este adevărată: ea este învățătura Sfântului Duh. Vă rog: țineți-vă de această învățătură! Ea vă va îndruma spre veșnicia cea fericită.

În Sfânta Biserică a lui Hristos a fost aprinsă o făclie strălucitoare – învățătura Sfântului Duh: nu vă îndreptați privirile spre alte făclii, care luminează pe felurite căi. Numai calea sfântului adevăr duce la mântuire; toate celelalte căi duc la pierzare. Mulți se ostenesc, mulți suferă, mulți se nevoiesc, dar încununați vor fi numai cei ce se nevoiesc *după lege*. Adevărata, legiuita nevoință este în Hristos Iisus și în Sfântul Duh, în curtea Sfintei Biserici a Răsăritului.

Despre citirea Sfinților Părinți. Despre neconținută aducere-aminte de Dumnezeu.

Despre orientarea greșită a nevoitorilor Bisericii Apusene. În lucrările Sfinților Părinți suflă buna mireasmă a Sfântului Duh, pe când lucrările scriitorilor apuseni sunt scrise din starea amăgirii de sine

Acum mă îndeletnicesc cu citirea unor cărți în slavă bisericească, în rusă și în alte limbi pe care le am, cărți care cuprind cuvintele sfinților pustnici din Egipt. Cuvintele acestea sunt niște perle neprețuite! Scufundătorul coboară în adâncul mării ca să găsească mărgăritar de preț: și Sfinții Părinți se depărtau în pustii adânci, acolo pătrundeau adânc în ei înșiși și aflau felurite perle neprețuite, duhovnicești: smerenia următoare lui Hristos, simplitatea și nerăutatea copilărească, îngereasca nepătimire, dreapta socotință și înțelepciunea duhovnicească: pe scurt, aflau Evanghelia.

Astăzi am citit un cuvânt al Marelui Sisoe care mi-a plăcut dintotdeauna, pe care l-am avut dintotdeauna la inimă. Un oarecare călugăr i-a zis

acestui: „Mă aflu în necurmată aducere- aminte de Dumnezeu.” Cuviosul Sisoe i-a răspuns: „Acesta nu este lucru mare; lucru mare va fi atunci când te vei socoti mai rău decât toată făptura.”

Înaltă îndeletnicire este aducerea-aminte necurmată de Dumnezeu! Această înălțime este însă foarte primejdioasă atunci când scara către ea nu e întemeiată pe piatra cea trainică a smereniei.

Uitați-vă ce conglăsuire este între Scriptură și Părinți! Scriptura spune: *arderea de tot nu o vei binevoi... jertfa lui Dumnezeu – duhul umilit. Inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. 50, 17-18). Jertfele și înseși arderile de tot omenești trebuie să fie întemeiate pe simțământul sărăciei cu duhul, pe simțământul pocăinței. Altfel, ele nu sunt primite de Dumnezeu.

Îmi place, de asemenea, o spusă a Marelui Pimen: „Dacă întotdeauna și în toate ne vom învinui pe noi înșine, peste tot vom afla odihnă.” Alt Părinte a zis: „Noi am părăsit sarcina cea ușoară a învinuirii de sine și ne-am apucat de cea grea a învinuirii altora.” Asemenea spuse fac cât tomuri întregi! Nimeni, mi se pare, nu a pătruns în Evanghelie atât cât au pătruns în ea sfinții pustnici; aceștia se străduiau să înfăptuiască Evanghelia prin viața, prin gândurile și prin simțămintele lor. Trăsătura lor deosebitoare era cea mai adâncă smerenie; ei cugetau mereu la cădere omului și se îndeletniceau mereu cu plânsul pentru păcatele lor.

Alta este orientarea pe care au luat-o nevoitorii Bisericii Apusene și scriitorii ei ascetici începând din vremea despărțirii acestei Biserici de cea a Răsăritului și a căderii ei în întunericul pierzător al ereziei. Cuviosul Benedict, Sfântul Papă Grigorie Dialogul încă mai sunt într-un cuget cu îndrumătorii ascetici ai Răsăritului, însă Bernard se deosebește deja simțitor de ei; cei de mai târziu s-au abătut și mai mult. Aceștia sunt atrași imediat și îi atrag imediat pe cititorii lor la înălțimi de neajuns pentru începător, se îngâm-fă și îngâm-fă. Închipuirea înfierbântată, adeseori delirantă, înlocuiește la ei toate lucrurile duhov-nicești, de care ei nu au nici o idee. Această în-chipuire este socotită de ei drept har. *După roade-le lor îi veți cunoaște* (Mt. 7, 16), a zis Mântuitorul. Toată lumea știe prin ce fărădelegi, prin ce râuri de sânge, prin ce purtare cu totul necreștinească și-au arătat fanaticii apuseni felul strâmb de a gândi, simțămintele strâmbe ale inimii. Sfinții Părinți ai Bisericii Răsăritului îl duc pe cititorul lor nu în brațele dragostei, nu pe înălțimile vedeniilor: îl duc la cercetarea păcatului propriu, a căderii proprii, la mărturisirea Răscumpărătorului, la plângerea pentru sine în fața milostivirii Ziditorului. Pentru început, ei ne învață să înfrânăm pornirile necurate ale trupului nostru, să-l facem ușor, în stare să lucreze duhovnicește; după aceea, se întorc spre minte, îi îndreaptă felul de a gândi, înțelegerea, curățind-o de gândurile

care ni s-au împroriat în virtutea căderii noastre, înlocuindu-le cu gândurile firii omenești înnoite, pe care Evanghelia o zugrăvește în culori vii. După îndreptarea minții, Sfinții Părinți se îngrijesc de îndreptarea inimii, de schimbarea deprinderilor și simțămintelor ei. A curăți inima este mai greu decât a curăți mintea: încredințându-se de dreptatea gândului nou, mintea îl leapădă ușor pe cel vechi, și-l însușește ușor pe cel nou – dar a înlocui o deprindere cu alta, o însușire cu alta, un simțământ cu alt simțământ, potrivit lui, este o osteneală, este o muncă încordată și care cere vreme îndelungată, este o luptă de necrezut. Încrâncenarea acestei lupte este descrisă de Părinți astfel: „Dă sânge și primește duh!” Asta înseamnă că trebuie să ne omorâm toate poftele păcătoase ale trupului și ale sângelui, toate acele mișcări ale minții și ale inimii care depind de trup și de sânge. Trebuie să aducem și trupul, și mintea, și inima sub cârmuirea Duhului. Sângele și nervii sunt puși în mișcare de multe patimi: și de mânie, și de iubirea de arginți, și de iubirea de plăceri, și de slava deșartă. Acestea două din urmă aprind foarte tare sângele în nevoitorii care nu se nevoiesc după lege, făcând din ei fanatici ieșiți din minți. Slava deșartă năzuiește înainte de vreme spre stări duhovnicești de care omul, în necurăția sa, nu este în stare; neavând adevărul, acesta își alcătuieste sieși închipuiri. Iubirea de plăceri, unindu-și lu-

crarea cu cea a slavei deșarte, dă naștere în inimă unor mângâieri, desfătări și extaze amăgitoare și mincinoase. O asemenea stare este o stare de amăgire de sine. Toți cei care se nevoiesc, dar nu după lege, se află în starea aceasta, care se dezvoltă în ei tot mai mult, după măsura nevoințelor lor. Din starea aceasta scriitorii apuseni au scris o mulțime de cărți. Tocmai asupra acestora se aruncă cu lăcomie, tocmai pe acestea le propovăduiește mai mult a fi sfinte și duhovnicești, vrednice a sta alături de Sfânta Scriptură, lumea oarbă și trufașă, care crede despre sine că a ajuns la măsura cea mai înaltă a luminării și ca atare nu are nevoie să se țină neabătut de predaniile Bisericii Răsăritului.

La Sfinții Părinți ai Bisericii Răsăritului nu se vede deloc starea de înfierbântare a sângelui. Ei nu ajung niciodată la entuziasmul care, fiind odraslă a sângelui, în Apus a căutat deseori vărșarea de sânge. Scrierile lor respiră adevărata lepădare de sine, respiră buna mireasmă a Sfântului Duh, ce omoară patimile. De această bună mireasmă fiii lumii fug așa cum fug viespile de fumul tămâiei. *Lumea iubește ce este al său* (In 15, 19), a zis Domnul. Lucrările scriitorilor apuseni care au scris din starea amăgirii de sine își află o mulțime de cititori, sunt traduse nu o dată pe limba noastră, sunt tipărite și retipărite; li se rostesc, li se scriu și li se tipăresc laude răsunătoare; lucruri pline de otravă ucigătoare sunt aproba-

te și sprijinite. Scrierile Sfinților Părinți sunt date uitării! Faptul că ele au fost încuviințate din vechime de Sfânta Biserică și au fost recunoscute drept singurele îndrumare corecte pentru viața ascetică nu este luat deloc în seamă. Sunt criticate, sunt găsite în ele contradicții, nepotriviri cu Sfânta Scriptură. Pricina stă în aceea că Sfinții Părinți au fost povățuiți de Duhul Sfânt, că ei au lepădat înțelepciunea acestei lumi pentru a dobândi înțelepciunea Duhului. Deșarte sunt încercările celor care, împotriva învățaturii apostolești, împotriva învățaturii Bisericii, încearcă să intre în înțelepciunea Duhului prin înțelepciunea lumii! *Și sunt prinși cei înțelepți în înțelepciunea lor* (I Cor. 3, 19): s-au poticnit, au căzut cu cădere înspăimântătoare. Ei au vrut să explice duhovnicescul prin întunecata înțelegere sufletească, și duhovnicescul din scrierile Sfinților Părinți li s-a părut ciudat, potrivit Sfintei Scripturi. *Lămurim cele duhovnicești oamenilor duhovnicești*, a zis Sfântul Apostol Pavel. *Omul sufletește nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește* (I Cor. 2, 13-14).

Despre științele omenești.

Rățiunea cu nume mincinos. Despre
înțelepciunea duhovnicească și cea trupească

Întrebați ce părere am despre științele omenești. După cădere, oamenii au început să lucreze pământul, au început să aibă nevoie de haine și de multe alte lucruri, nevoie care însoțește pribegia noastră pământească: pe scurt, au început să aibă nevoie de dezvoltare materială. Năzuința spre aceasta este trăsătura deosebitoare a veacului nostru.

Științele sunt rod al căderii noastre, odraslă a vătămării rațiunii noastre. Erudiția – dobândirea și păstrarea cunoștințelor adunate de către oameni în vremea vieții lumii căzute – este făclia omului celui vechi, făclie prin care *negura întunericului în veac se păzește* (Iuda 1, 13). Răscumpărătorul le-a înapoiat oamenilor Făclia care le-a fost dăruită la zidire de Ziditor și de care s-au lipsit prin căderea lor. Această Făclie e Duhul Sfânt, Duhul Adevărului, Care povățuiește la tot adevărul, Care cercetează adâncurile lui Dumnezeu, Care descoperă și lămurește tainele, Care dăru-

iește și cunoștințe materiale atunci când este nevoie de ele pentru folosul duhovnicesc al omului. Învățăturii care dorește să învețe înțelepciunea duhovnicească apostolul îi poruncește: *Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept* (I Cor. 3, 18). Întocmai! Erudiția nu este înțelepciune adevărată, ci doar părută. Cunoașterea Adevărului, care le-a fost descoperită oamenilor de Domnul, la care se ajunge doar prin credință, la care nu poate ajunge rațiunea căzută a omului, este înlocuită în erudiție prin presupuneri. Înțelepciunea acestei lumi, în care locul de cinste e ocupat de mulți păgâni și atei, este de-a dreptul potrivnică, prin înseși principiile sale, înțelepciunii duhovnicești, dumnezeiești. Nu poți să urmezi atât uneia, cât și celeilalte; de una trebuie neapărat să te lepezi. Omul căzut este *minciună*, și din filosofările lui s-a alcătuit rațiunea cu nume mincinos, adică felul de a gândi, suma concepțiilor și cunoștințelor false, care sunt raționale numai la suprafață, dar în esența lor sunt rătăcire, aiurare, îndrăcire a minții lovite de molima ucigătoare a păcatului și căderii. Această boală a minții se descoperă cu o plinătate deosebită în științele filosofice.

Despre citirea Sfinților Părinți de către mireni și de către călugări. Despre citirea Evangheliei

S trăduiți-vă să citiți acele cărți ale Sfinților Părinți care se potrivesc cu felul dumneavoastră de viață, așa încât prin citirea scrierilor Părinților să puteți nu numai să le să admirați și să vă delectați de ele, ci și să le aplicați în practică. Creștinul care trăiește în lume trebuie să citească scrierile marilor ierarhi care au scris pentru popor, scrieri care învață virtuțile creștinești potrivite celor care își duc viața în mijlocul îndelnicirilor materiale. Alte lecturi li se potrivesc călugărilor din mănăstiri: aceștia trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris povețe pentru felul acesta de viață. În sfârșit, alte lecturi li se potrivesc isihăștilor și pustnicilor! Studiarea virtuților care nu se potrivesc felului de viață al omului duce la visare, îl aduce pe om într-o stare mincinoasă. Exersarea virtuților care nu se potrivesc felului de viață al omului face această viață neroditoare. Și viața se irosește, și virtuțile pier: sufletul nu le poate păstra vreme îndelungată, trebuie să se lase de ele după scurt

timp, fiindcă nu îi stau în puteri. Această exersare a virtuților înalte, mai presus de puterile și de capacitățile omului, adeseori aduce sufletului o vătămare de nevindecat, îl aruncă în neorânduială pentru mult timp, uneori pentru toată viața, îl face să nu mai fie în stare de nevoințele bune credințe. Domnul a poruncit ca vinul nou, adică virtuțile și nevoințele înalte, să se toarne în burduri noi, adică să fie lăsate în seama nevoitorilor care s-au maturizat deja în nevoința bune credințe, înnoiți și luminați de har. El a oprit să se toarne vinul nou în burduri vechi, să se cârpească haina veche cu petec nou. Să nu credeți că nevoința înaltă, pentru care sufletul dumneavoastră nu s-a maturizat încă, o să vă ajute! Nu! Ea vă va băga într-o și mai mare neorânduială: veți fi silit să vă lăsați de ea, iar în sufletul dumneavoastră vor apărea trândăvirea, deznădăjduirea, întunecarea, împietrirea. În starea aceasta sufletească vă veți îngădui și mai mari greșeli, și mai mari încălcări ale legii lui Dumnezeu decât cele în care cădeați înainte. La haină veche nu se pune petec nou, pentru că gaura nu face decât să se lărgească.

Atât pentru toți călugării îndeobște, cât și pentru creștinii viețuitori în lume, cea mai folositoare lectură e Noul Testament, mai ales Evanghelia. Trebuie să-l citim însă cu smerenie, fără să ne îngăduim interpretări proprii, ci călăuzindu-ne doar după tâlcuirea Bisericii.

Cursele vrăjmașului. Despre păzirea minții.

Cum să facem plăcute și îmbucurătoare
necazurile vieții pământești

Rămâneți în limanul adevărului! Vrăjmașul mântuirii oamenilor se străduiește să momească gândul nostru din limanul adevărului prin felurite năluciri de adevăr. El știe puterea acestei curse, ce pare neînsemnată pentru ochiul lipsit de experiență; mintea este ademenită la ea prin curiozitate, cu o numire măreață, sfântă, în spatele căreia se ascunde de obicei pierzarea. Așa este momită lesne încrezătoria privighetoare, pasăre deosebit de curioasă, cu mâncarea aruncată sub plasă, și cade pentru totdeauna în urâtul robiei. Pierzător este gândul mincinos: acesta aduce în suflet întunecare, amăgirea de sine, o face roabă a stăpânitorului acestei lumi. *Adevărul vă va face slobozi* (In 8, 32), a spus Mântuitorul; este limpede că minciuna ne lipsește de libertate, ne supune stăpânitorului acestui veac. Doresc ca dumneavoastră să fiți liber, ca vederea sufletului dumneavoastră să fie curată și luminoasă, ca rațiunea dumneavoastră

să fie pătrunsă de lumina adevărului și să reverse lumină harică asupra întregii dumneavoastră vieți, asupra a tot ce faceți. *Când ochiul tău este curat*, spune Mântuitorul, *atunci tot trupul tău e luminat* (Lc. 11, 34-35). Trebuie să ne păzim mintea! Trebuie ca ea să rămână în adevăr fără încetare. Vă doresc asta cu toată sinceritatea inimii! Vă doresc asta cu inimă îndurerată, deoarece mă doare că în vremurile de acum, rar, foarte rar oamenii rămân credincioși adevărului, foarte rar și-au plecat mintea și inima sub jugul ei cel bun și sub povara ei cea ușoară, s-au plecat cu toată simplitatea și supunerea lui Hristos și Sfintei Lui Biserici. *Mântuiți-vă*, grăiește Sfântul Apostol Petru, *de acest neam viclean* (Fapte 2, 40). Abateți-vă de la calea cea largă, pe care umblă aproape toți! Alegeți-vă calea cea strâmtă și necăjită, care duce în cereasca Împărăție! Îndrăgiți necazurile pe care vi le-a trimis Purtarea de grijă dumnezeiască! Îndrăgiți strâmtorările prin care preaînțeleapta Purtare de grijă, mântuitoarea Purtare de grijă dumnezeiască v-a croit drum pentru pribegia dumneavoastră pământească! Faceți-vă plăcute, desfătate, și necazurile, și strâmtorările, și calea cea spinoasă a vieții pământești! Cum să faceți asta? Încredințându-vă voii lui Dumnezeu, slavoslovind Purtarea de grijă dumnezeiască, recunoscând această voie și această Purtare de grijă în tot ce vi se întâmplă, dându-I mulțumită lui Dumnezeu pentru tot ce vi se întâmplă

– atât pentru necazuri, cât și pentru bucurii. Este vremea să începeți viațuirea cu adevărat creștinească, însoțită de răstignirea tuturor simțămintelor, dorințelor, gândurilor pe crucea poruncilor și învățăturii lui Hristos. Curând, curând va trece viața pământească! Deja este pregătită fiecărui om veșnica răsplată pentru viața lui cea de scurtă vreme, pentru faptele lui, pentru felul lui de a gândi, pentru simțămintele lui.

Despre iubirea de Dumnezeu și de aproapele

Vorbind despre iubirea de aproapele, Cuviosul Avă Dorotei îi aseamănă pe nevoitorii lui Hristos cu niște linii care merg de la circumferința cercului către centrul lui.

Liniile, cu cât se apropie mai mult de centru, cu atât se apropie mai mult și una de alta. Și nevoitorii lui Hristos, cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât se apropie mai mult unul de celălalt prin iubirea adevărată. Orice cale a minții și a inimii este nesfârșită atunci când ținta ei este Dumnezeu. *Frica de Dumnezeu este curată, rămâne în veacul veacului*; sporirea în înțelepciunea lui Dumnezeu este nesfârșită; sporirea în iubirea de aproapele, atunci când această sporire este în Dumnezeu, este nesfârșită. Viața pământească nu este de ajuns pentru săvârșirea acestei căi duhovnicești! Nu te poți sătura de iubirea în Dumnezeu față de aproapele! Dimpotrivă, poți săvârși degrabă calea, te poți sătura repede și cu prisosință de iubirea pentru aproapele atunci când obiect al dragostei este numai omul. Focul iubirii cere multă hrană pentru a fi statornic și a spori.

Când îl hrănește Dumnezeu, el se întetește neîncetat, nu are hotar, dar când omul îl hrănește cu sine însuși, hrana focului e sleită în scurtă vreme, focul se întunecă și se stinge. Iubirea trebuie să se hrănească cu Dumnezeu, cel Nemărginit: nu are hrană de ajuns în mărginitele însușiri omenești, oricât de minunate ar fi acestea.

Privindu-ne în oglinda Evangheliei ne putem afla neajunsurile. Cum să stărnim în noi simțământul pocăinței, plânsul mântuitor. Să ne lepădăm de noi înșine și să urmăm Evangheliei

Inima se poate desfăta de pacea cea fericită doar când rămâne în poruncile evanghelice, când rămâne în ele cu lepădare de sine. Atunci când se ivește în ea o altă dreptate, își pierde odihna.

Mare și atotsfântă carte este Evanghelia! În ea este zugrăvit omul nou, cel după asemănarea lui Dumnezeu – iar care trebuie să fie însușirile omului celui nou ne-o arată poruncile lui Hristos. Prin ele, Hristos ne-a descoperit însușirile Sale, felul Său de a gândi și de a făptui. Privind în oglinda Evangheliei la noi înșine, putem, puțin câte puțin, să ne cunoaștem neajunsurile, să ne dezbărăm de concepțiile și de însușirile omului celui vechi, să le înlocuim cu gânduri și însușiri evanghelice, cu gândurile și însușirile lui Hristos. În aceasta constă sarcina, problema pe care trebuie să o rezolve, să o îndeplinească creș-

tinul în vremea vieții sale pământești. Trebuie să ne zugrăvim în suflet portretul lui Hristos, să-i împărtășim asemănarea cu modelul lui. Portretele care nu seamănă cu originalul vor fi respinse la expoziția generală, când fiecare dintre oameni va fi cercetat ca să se vadă în ce măsură a păzit și a înnoit în sine chipul și asemănarea Făcătorului și Dumnezeuului său. Chipurile pe care trăsăturile și culorile sunt atât de schimonosite încât s-a pierdut orice asemănare vor auzi: *Nu vă cunosc pe voi!* Ele nu vor fi recunoscute. De ele Se va lepăda Domnul!

Să începem, deci, pictura duhovnicească! Să luăm aminte la chipul lui Dumnezeu cel lăsat în paragină, acoperit cu murdărie, cu zgârieturi și cu praf, care a fost pictat în noi și încredințat nouă de Dumnezeu! Pictorul e Hristos; pensula Lui este Sfântul Duh. Să ne pregătim sufletul pentru această pictură în așa fel încât el, ca o pânză curată, nouă, să poată primi totul – și trăsăturile cele mai fine, și nuanțele cele mai delicate.

Pentru o astfel de pregătire trebuie să ne curățim prin pocăință, să ne spălăm prin lacrimi, iar ca să stărnim în noi simțământul pocăinței, plânsul și întristarea mângâietoare, trebuie neapărat ca, înfrânându-ne de la toate patimile, să ne îndeletnicim des cu citirea Evangheliei, să ne verificăm viața după preasfintele Lui porunci, să ne silim spre împlinirea acestor porunci, în pofida năzuințelor și pornirilor voii iubitoare de păcat.

Zis-a un oarecare Sfânt Părinte: „Prin împlinirea poruncilor lui Hristos, omul cunoaște neputința sa.” Întocmai: ni se descoperă cât suntem de slabi, cât suntem de vătămați prin cădere, atunci când începem să ne silim spre împlinirea poruncilor evanghelice. Din vederea neputinței noastre, a vătămării noastre, se naște în chip firesc plânsul. Plânsul este simțământul de pocăință al inimii. Plânsul este *duhul înfrânt și smerit* pe care Dumnezeu îl îndrăgește atât de mult.

Când Domnul vede un suflet care se curăță prin pocăință, atunci începe, puțin câte puțin, pe măsura curăției lui, să înnoiască în el, prin Sfântul Duh, trăsăturile chipului Său, nuanțele și culorile asemănării Sale. Mai întâi de toate, îl pecetluiește cu blândețea și cu smerenia. *Învățați-vă de la Mine*, grăiește El, *că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. 11, 29). Sfințita odihnă poate fi aflată numai atunci când cugetul și inima se cufundă în smerenia lui Hristos și în blândețea Lui, deprinzându-le din Evanghelie. Aceste două virtuți pun în rânduială trăsăturile chipului aruncat în neorânduială de tulburarea care îl însoțește nedespărțit pe orice om ce slujește patimilor. Semnul rânduielii este sfințita odihnă. Atunci, pe trăsăturile deja îndreptate sunt așternute sfintele culori, care mângâie privirea duhovnicească: bunătatea, milostivirea, curăția minții, a inimii și a trupului, credința vie, căreia nu îi pasă de nici un lucru

deșert, care îl învață pe om să urmeze lui Hristos pe de-a-ntregul, răbdarea, care rămâne mai presus de toate necazurile vremelnice, care iubeste necazurile ca pe o împărtășire de pătimirile lui Hristos, iubirea de Dumnezeu și de aproapele, care năzuiește să împlinească toate îndatoririle omului față de Ziditorul său și față de zidirile asemenea lui, care trebuie să fie una în Ziditorul lor.

Îmbrățișați lepădarea de sine și urmați Evangheliei!

50.

Necazurile sunt de la Domnul,
spre îndreptarea noastră.
Mulțumind lui Dumnezeu în necaz și în boală
alinăm durerea acestora.
Patul bolii devine adeseori loc al cunoașterii
lui Dumnezeu și de sine.
Ce ne aduce mângâiere în necazuri și în boli

Omul – ca iarba, și mult îi trebuie ca să fie
cosit? O singură clipă poate să-i zdrun-
cine de tot sănătatea și să-i arunce trupul fie în
mormânt, fie pe patul unei boli chinuitoare și
îndelungi. Evanghelia ne învață că nici un ne-
caz nu poate să vină asupra noastră fără voia lui
Dumnezeu, ne învață să mulțumim lui Dumne-
zeu pentru toate necazurile care, la porunca Lui,
vin asupra-ne. De pe patul de boală mulțumiți
lui Dumnezeu, așa cum I-a mulțumit de pe mor-
manul de gunoi Iov, acoperit cu bube puturoase.
Prin mulțumirea adusă lui Dumnezeu este tocit
ascuțișul cumplit al bolii! Prin mulțumirea adu-
să lui Dumnezeu, bolnavul primește mângâie-
re duhovnicească! Inima povățuită și îndulcită
de mulțumirea adusă lui Dumnezeu este înno-

ită prin puterea credinței vii. Luminată deodată cu lumina credinței, mintea începe să contemple minunata Purtare de grijă dumnezeiască, ce priveghează neadormit asupra întregii făpturi. Această contemplare duce la răpirea duhovnicească; sufletul începe să-I mulțumească din belșug lui Dumnezeu, să-L slavoslovească, începe să laude sfânta Lui Purtare de grijă, să se încredințeze sfintei Lui voi. Patul de boală devine adeseori loc al cunoașterii de Dumnezeu și de sine. Suferințele trupului devin adeseori pricină de plăceri duhovnicești, și patul de boală este înrourat cu lacrimi de pocăință și lacrimi de bucurie în Dumnezeu. În timpul bolii trebuie mai întâi să ne silim a mulțumi lui Dumnezeu, iar atunci când sufletul gustă dulceața și tihna pe care le aduce această mulțumire se grăbește singur spre ea, ca spre un liman. El se grăbește într-acolo fugind de valurile grele ale cărtirii, puținătății de suflet și întristării.

Prin multe necazuri se cuvine nouă a intra întru Împărăția lui Dumnezeu. Pe cine iubește Domnul, aceuia îi trimite necazuri, și acestea omoară inima alesului Său față de lume, o deprind să plutească în apropierea lui Dumnezeu. În toate necazurile, printre care se numără și boala, următoarele doctorii aduc folos duhovnicesc și mângâiere duhovnicească: încredințarea în voia lui Dumnezeu, recunoștința față de Dumnezeu, mustrarea de sine și recunoașterea că suntem

vrednici de pedeapsa lui Dumnezeu, aducerea
aminte de faptul că toți sfinții au săvârșit calea
vieții lor pământești în pătimiri neconținute și
crâncene, că necazurile sunt paharul lui Hristos.
Cel ce nu s-a împărtășit de acest pahar nu e în
stare să moștenească fericirea cea veșnică.

51.

Despre scurtimea vieții pământești.

Viața pământească este cale spre veșnicie.

**Doar cunoașterea lui Hristos este o
indeletnicire cu adevărat folositoare în viața
pământească**

În însingurare vin gânduri neobișnuite!
„Urechea celui care se liniștește aude lucruri minunate”, a zis un oarecare pustnic. Și în nimicnica mea însingurare mă întâlnesc cu gânduri care lucrează cu putere asupra minții, prin adevărul viu.

Nu demult cugetam la scurtimea vieții ome-nești de pe pământ. Dintr-o dată, viața mi s-a părut atât de scurtă, de parcă restul vieții mele pământești ar fi trecut deja. Dacă voi mai trăi, ce lucru nou voi vedea pe pământ? Nimic: aceleași virtuți și aceleași patimi care apăreau și până acum înaintea mea în tot felul de straie și prin tot felul de lucrări vor apărea și de acum înainte; întocmai la fel și virtutea se va strecura printre oameni lin, nebăgată în seamă, prigonită de către ei; întocmai la fel viciul, acoperindu-se cu nenumărate măști, îi va amăgi pe oameni și va

domni între ei. O viață de doi ani și o viață de o sută sunt deopotrivă de scurte, de nimicnice în fața veșniciei. De obicei, oamenilor li se pare lung numai viitorul; trecutul li se pare atât de scurt, ca o clipă, ca un vis al nopții ce a trecut. În-singurarea, unită cu adâncirea în sine, face scurt și viitorul. Scurt este trecutul, scurt este viitorul! Și atunci, ce este viața pământească? O cale spre veșnicie, de care trebuie să ne folosim, dar pe care nu trebuie să ne uităm în stânga și în dreapta. Această cale trebuie săvârșită cu mintea și cu inima, nu cu numărul zilelor și al anilor. Mintea, luminându-se cu învățătura adevărului, poate păstra inima în pace, blândețe, bunătate, răbdare – pe scurt, în însușirile omului celui nou. Pentru asta sunt și pustia, și liniștirea, și mănăstirile! Pentru asta sunt și convorbirile ziditoare, și sfatul duhovnicesc! Pentru asta e și citirea Sfinților Părinți! Pentru asta sunt rugăciunile! Toți creștinii sunt datori să trăiască așa, cu toate că așa trăiesc numai foarte puțini. Dacă nu puteți să trăiți așa pe deplin, trăiți așa în parte; lipsurile pot fi tămăduite prin osândirea de sine și pocăință. Văzându-vă neajunsurile, nu trebuie să vă descurajați; dimpotrivă, trebuie să vă osteniți întru smerenie. Minunat a zis Cuviosul Isaia Pustnicul: „Slava sfinților este asemenea strălucirii stelelor, dintre care una strălucește foarte puternic, alta – mai slab, iar alta de-abia se vede, dar toate stelele acestea sunt pe același cer.”

Câte generații s-au perindat pe fața pământului, și parcă n-ar fi fost niciodată pe ea! Oare demult se auzeau printre noi nume răsunătoare? Iar acum au fost date uitării toate. Oare demult a pășit generația noastră în viața cetății? Iar acum intră deja în această viață o generație nouă și ne dă afară din sfera largă a activității în colțișorul modest al celor îmbătrâniți, care și-au trăit traiul. Generațiile omenești pe acest pământ sunt, fără doar și poate, ca frunzele pe copac! Acum sunt unele, în scurtă vreme vin altele! Le nimicesc și arșița, și gerul, și însăși trecerea timpului; vântul le împrășteie, le calcă în picioare drumeții.

Privesc din însingurarea mea la lumea gălăgioasă și răzvrătită, îmi spun mie însumi și le spun prietenilor mei: „O singură îndeletnicire poate fi socotită cu adevărat folositoare în timpul scurtei noastre vieți pământești, atâta timp cât este rândul nostru să înverzim: cunoașterea lui Hristos, Care este și Dătătorul vieții veșnice, fericite, și Calea către această viață. Hristos este de față în Evanghelie, Evanghelia este grădina în care Îl poate afla pe Hristos Maria – sufletul credincios, care petrece în pocăință: în afara cetății, adică în afara iubirii de lume. Acolo e mormântul lui Hristos! Acolo plâng cei iubiți ai Lui – plâng înaintea Lui și pentru ei înșiși.

Este de mare însemnătate să ne urmărim gândurile și mișcările rațiunii.

Despre urmarea fără de rătăcire a adevărului

Adeseori stau de vorbă cu dumneavoastră despre adevăr. Vreau să înțelegeți cât de însemnat lucru este să-ți urmărești felul de a gândi, rațiunea. Omul este fără doar și poate călăuzit de felul său de a gândi: acesta este lumina noastră. Cu mare sânguință trebuie să priveghem asupra luminii noastre pentru ca ea să nu devină întuneric, lumină mincinoasă, care arată lucrurile nu la locul lor și nu așa cum sunt de fapt ele, ci altceva decât sunt de fapt. *Ia seama ca lumina din tine să nu fie întuneric!* (Lc. 11, 35). Trebuie ca felul nostru de a gândi să fie pătruns de Adevăr. Afară de Hristos nu înțeleg și nu cunosc vreun alt adevăr – și oare nu sunt orbi aceia, oricine ar fi ei, care atunci când Hristos li Se înfățișează în măreția cea înfricoșătoare a smereniei întreabă: *Ce este Adevărul?*

Pătrundeți în adâncimea cuvintelor mele! Vă rog, vă implor! Vă implor pentru propria dumneavoastră mântuire. De obicei, oamenii cred că

gândul este ceva de mică însemnătate, și de aceea nu aleg decât în foarte mică măsură gândurile pe care le primesc. Or, din primirea gândurilor drepte se naște tot ce-i bun, iar din primirea gândurilor mincinoase se naște tot ce-i rău. Gândul seamănă cu cârma unei corăbii: de această scândură neînsemnată ține direcția și în cea mai mare parte soarta întregii mașini uriașe. *Gândul cel cuvios te va păzi* (Pilde 2, 11), spune Scriptura; ea ne învață ca *începutul cuvintelor* noastre să fie *adevărul* – și ce altceva este *începutul cuvintelor*, dacă nu gândul? Despre adevăr a dat mărturie pe pământ Duhul Sfânt. Așa le spuneau apostolii iudeilor. Martorul lui Hristos-Adevărul e Duhul Sfânt. Unde nu este mărturia Duhului, acolo nu sunt dovezile Adevărului. Cel ce dorește să urmeze fără greș Adevărului trebuie să rămână în învățătura pecetluită, adevărată de Duhul Sfânt. Aceasta este învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți ai Bisericii Răsăritului, singurei Sfinte, singurei Ortodoxe și adevărate. Orice altă învățatură e străină de Adevărul-Hristos, de Adevărul pogorât din cer, Care din nepovestita milostivire dumnezeiască S-a descoperit oamenilor, *care se-deau întru întuneric și în umbra morții, împotmoliți în prăpastia întunecată și adâncă a amăgirii de sine, a neștiinței, a căderii și a pierzării.*

Despre mărturisirea adevărului cu gura și cu fapta. Singura cale fără greș către mântuire este urmarea neabătută a învățăturii Sfinților

Părinți. Despre citirea cărților eretice.

Despre adevăratul îndrumător duhovnicesc.

Împlinirea prorociei despre prorocii mincinoși. Ce înseamnă ascultarea

Cu inima se crede spre dreptate, a zis apostolul, iar cu gura se mărturisește spre mântuire (Rom. 10, 10). Trebuie să mărturisim dreptatea cu gura și, atunci când se poate, cu însăși fapta. Dreptatea mărturisită prin vorbe și prin fapte devine reală, devine un bun al omului. Și întrucât este esențială, ea este o cheazășie sigură a mântuirii.

V-ați convins că singurul mijloc fără de greș de a ne mântui este urmarea neabătută a învățăturii Sfinților Părinți însoțită de respingerea hotărâtă a oricărei învățături străine, chiar de la propriile raționamente, atâta timp cât rațiunea nu este vindecată de boala sa și nu devine duhovnicească din trupească și sufletească ce este. După ce ați recunoscut cu mintea și cu inima aceas-

tă dreptate, mărturisiți-o cu gura; făgăduiți-I lui Dumnezeu că vă veți călăuzi după învățătura Sfinților Părinți, ferindu-vă de orice învățătură care nu este adevărată de Sfântul Duh, care nu este primită de Sfânta Biserică a Răsăritului. După ce ați mărturisit dreptatea lui Dumnezeu cu gura, mărturisiți-o și cu faptele: după ce ați dat făgăduința, îndepliniți-o.

Nu vă temeți de această făgăduință! Este dator s-o dea fiecare fiu ortodox al Bisericii, ea trebuie cerută de la fiecare fiu al Bisericii Ortodoxe de către părintele lui duhovnicesc atunci când săvârșește Taina Spovedaniei. Printre întrebările care se cuvin puse celui ce se spovedește, pe primul loc sunt următoarele: 1) „Spune-mi, fiule, crezi așa cum Biserica Sobornicească și Apostolească, în Răsărit sădită și crescută, și de la Răsărit răspândită în toată lumea, și care în Răsărit rămâne până acum neclintită, a predanisit și a învățat?"; 2) „Nu te îndoiești de vreo predanie?"; 3) „Spune-mi, fiule, nu ai fost cumva eretic și apostat?"; 4) „Nu te-ai întovărășit cu ereticii și cu apostatii, mergând în capiștile lor, ascultându-le învățăturile sau citindu-le cărțile?" A citi cărțile eretice și a lua aminte la învățătura lor este un păcat greu împotriva credinței, un păcat al minții bolnave de trufie, care din această pricină leapădă jugul ascultării față de Biserică și caută o libertate nebunească, păcătoasă. Iar acum păcatul acesta nu mai este socotit drept păcat! Acum

oamenii își îngăduie să citească, fără alegere, tot felul de scriitori eretici. Împotriva acestora Biserica a tunat anatema! Păcătoșii orbiți nu iau însă aminte la tunetul bisericesc, ori iau aminte la el, însă doar ca să-și bată joc de glasul Bisericii, care îi preîntâmpină împotriva pierzării, doar ca să numească în chip nerod „superstiție” și „barbarie” judecata și hotărârea ei. O mulțime de cărți eretice au fost traduse în limba noastră, și uneia dintre ele, în pofida tuturor scrierilor Părintești ale Soborniceștii Biserici, i se dă primul loc după cărțile Sfintei Scripturi. Obrăznicie nemăsurată, de necrezut!

Adevărații creștini din toate timpurile s-au păzit cu toată osârdia de otrava ucigătoare a ereziei și a celorlalte învățături mincinoase. Ei se ținneau neabătut de Predania dogmatică și morală a Bisericii. Nu numai că credeau ortodox în Sfânta Treime, ci își și îndreptau viața, și nevoințele, și moravurile după Predania Bisericii. Trăsătura deosebitoare a tuturor Sfinților Părinți era călăuzirea neabătută după Predania Bisericii, și ei au poruncit să-l socotim adevărat doar pe acel îndrumător duhovnicesc care urmează în toate privințele învățăturii Părinților Bisericii Răsăritului, adevărind și pecetluind învățătura sa prin scrierile lor. Iar cine crede că-și poate îndruma aproapele după principiile înțelepciunii pământești, după principiile rațiunii căzute, se află, oricât ar fi el de sclipitor, în amăgire de sine, și la

amăgirea de sine îi duce și pe cei care îl urmează. Sfinții Părinți au lăsat ca regulă neapărată pentru cel ce vrea să se mântuiască urmarea Predaniei bisericești. În acest scop, el îi poruncesc celui ce vrea să trăiască în chip cucernic și plăcut lui Dumnezeu să se călăuzească după povețele unui învățător adevărat sau după acele scrieri ale Părinților care se potrivesc cu felul lui de viață. După ce au trecut opt sute de ani de la Nașterea lui Hristos, sfinții scriitori bisericești au început să se plângă că s-au împuținat de tot îndrumătorii duhovnicești, că au apărut o mulțime de învățători mincinoși. Din pricina lipsei de îndrumători, ei poruncesc să ne folosim de citirea scrierilor Părinților și să fugim de citirea cărților scrise în afara sânelui Bisericii Ortodoxe. Cu cât vremurile sunt mai departe de arătarea luminii dumnezeiești pe pământ, cu atât s-a adâncit lipsa adevăraților îndrumători sfinți și a sporit belșugul de învățători mincinoși; de când a fost descoperit tiparul, aceștia au potopit pământul ca niște amare ape apocaliptice, care au omorât sufletește o mulțime de oameni. *Mulți proroci mincinoși se vor scula, a prevestit Domnul, și vor amăgi pe mulți, iar din pricina înmulțirii fărădelegii iubirea multora se va răci* (Mt. 24, 11-12). S-a împlinit prorocia aceasta: împlinirea ei este înaintea ochilor noștri. Avem și o altă prevestire a Domnului cu privire la caracterul vremurilor în care va avea loc cea de-a Doua și înfricoșătoare Venire

a Lui pe pământ. *Fiul Omului, când va veni, a zis Domnul, arătând care va fi soarta credinței, va găsi oare credință pe pământ?* (Lc. 18, 8). Atunci vor domni pe el rațiunea cea cu nume mincinos, înțelepciunea omenească, vrăjmașă credinței și lui Dumnezeu.

Ce înseamnă virtutea călugărească a ascultării? Aceasta este recunoaștere a faptului că rațiunea omenească este căzută și respingere a ei prin „nebunia” credinței. Din credință vine ascultarea, din ascultare – smerenia, din smerenie – înțelegerea duhovnicească, iar aceasta este credința adevărată. Ascultarea călugărească a înflorit atunci când erau îndrumători duhovnicești din belșug. Odată cu lipsa îndrumătorilor a lipsit și marea nevoie a ascultării, care îi duce în scurtă vreme pe nevoitori la sfințenie: credința, care alcătuiește esența nevoinei acesteia, cere ca obiectul ei să fie adevărat și duhovnicesc: atunci ea duce la Dumnezeu. Credința în om duce la fanatism ieșit din minți. Călăuzirea după scrierile Sfinților Părinți duce la țintă mult mai încet, mai slab; pe această cale sunt mult mai multe poticniri: cartea scrisă pe hârtie nu poate înlocui cartea vie – omul. Minunată carte sunt mintea și inima pe care a scris Sfântul Duh! Din ea suflă viață, iar această viață se împărtășește celor care ascultă cu credință. Călăuzirea după scrierile Părinților a devenit însă singura călăuzire spre mântuire atunci când s-au împuținat de tot în-

drumătorii. Despre cel ce se va supune călăuzirii acesteia se poate spune deja că s-a mântuit, pe când despre cel care se ia după propria sa înțelegere sau după învățătura învățătorilor mincinoși putem fi siguri că e pierdut.

Ca exemplu al felului cum gândesc despre aceasta Sfinții Părinți, iată un extras din scrierile Sfinților Calist și Ignatie: „Care a fost pentru noi pricina zdrobirii și omorârii, de vreme ce nu am fost făcuți așa de la început? Și care a fost pricina înnoirii și nemuririi? Găsim că pricina celei dintâi, adică a stricăciunii, a fost nădăjduirea în sine, samavolnicia și nesupunerea celui dintâi Adam, care l-au dus la lepădarea și încălcarea poruncii dumnezeiești; pricina celei de-a doua, adică a nestricăciunii, este supunerea lui Adam al doilea, a Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, față de Tatăl, și voia cea una cu a Lui, din care vine păzirea poruncii Tatălui. *Eu, spune Mântuitorul, n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl, Care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc, și știu că porunca Lui este viața veșnică. Deci, cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, așa vorbesc* (In 2, 49). În protopărintele nostru și în neamul lui, rădăcina și mai-ca tuturor necazurilor a fost înălțarea de sine; în Omul cel Nou, Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, și în cei ce vor să viețuiască asemenea Lui, începutul și izvorul a tot binele e smerenia. Vedem că starea și rânduiala aceasta este ținută și de

sfințita ierarhie, cea mai presus decât noi, a de Dumnezeu văzătorilor îngerilor: asemenea lor le ține și Biserica noastră pământească. Dimpotrivă, învățăm și credem în chip de taină că cei care se abat de la legiuirea aceasta și încearcă cu obrăznicie să-și petreacă viața în samavolnicie și nesupunere sunt tăiați și lepădați de la Dumnezeu, de la luminata moștenire cerească, de la Biserica Sobornicească și Apostolească, sunt trimiși în întineric și în gheena focului. Noi spunem cu toată încredințarea că, potrivit învățăturii cuvintelor de Dumnezeu insuflate, au căzut sub osânda aceasta viclenii și răii lucrători ai diavolului, ereticii cei rău grăitori, care făcându-și placul și trufindu-se s-au lipsit de slava și desfătarea dumnezeiască și au fost aruncați afară din adunarea sfințită."

Pasajul din care am luat citatul este încheiat de sfinți astfel: „Noi spunem asta întemeindu-ne pe graiurile Părinților, pe graiurile Duhului, ca pe niște stâlpi neclintiți” (*Filocalia*, Calist și Ignatie, „Despre liniștire și rugăciune”, cap. 15).

Odată ce ați cunoscut calea spre mântuire, nu șovăiți a pași pe ea. Încheiați legământul cel fericit, unirea cu sfântul Adevăr; luați hotărârea de a rămâne credincios Adevărului toată viața. Această hotărâre bună este de ajuns ca în inima dumneavoastră să se reverse ușurimea, bucuria, puterea care sunt martorii sfântului Adevăr.

Despre deplina ascultare față de îndrumătorul duhovnicesc. Nevoitorii vremurilor din urmă

Este minunată dorința dumneavoastră de a vă afla în ascultare deplină față de un îndrumător încercat. Această nevoință nu a fost dată însă vremii noastre. Ea nu numai că a dispărut dintre mireni, ci nu mai este de găsit nici în mănăstiri. Omorârea înțelegerii și a voii căzute nu poate fi săvârșită de un om sufleteș, chiar dacă acesta ar fi bun și evlavios. Pentru aceasta este nevoie de un părinte purtător de Duh: doar înaintea unui purtător de Duh poate fi limpede sufletul ucenicului, doar un purtător de Duh poate vedea de unde și încotro se îndreaptă mișcările sufletești ale celui îndrumat de el. Ca să ai bă conștiința curată, ucenicul trebuie să-și mărturisească întocmai și în amănunt gândurile, dar îndrumătorul nu trebuie să se ia după această mărturisire în judecarea stării sufletești a ucenicului; el trebuie să-l pătrundă, să-l măsoare cu simțirea duhovnicească și să-i vestească starea lui sufletească, pe care el nu o vede. Așa lucrau Pahomie cel Mare, Teodor cel Sfințit și ceilalți

îndrumători sfinți ai monahilor. Lui Teodor cel Sfințit ucenicii îi spuneau: „Părinte, dă-mă în vi-leag!” – și el, mișcat fiind de Duhul Sfânt, îi arăta fiecăruia dintre ei bolile sufletești ascunse în su-fletul lui. Acești mari Părinți socoteau ascultarea călugărească a fi un dar aparte al Sfântului Duh: așa spune un scriitor contemporan cu ei – Cui-osul Cassian. Ascultarea este o minune a credin-ței! Să o săvârșească poate doar Dumnezeu – și au săvârșit-o oamenii cărora Dumnezeu le-a dat acest dar de Sus. Dar când oamenii vor să dobân-dească prin propriile puteri ceea ce numai Dum-nezeu poate să dăruiască, deșarte sunt ostenelele lor; atunci ei se aseamănă ziditorilor de turn de care se vorbește în Evanghelie, care au început clădirea fără să aibă mijloace îndeajuns pentru a o duce la bun sfârșit. Toate cele trecătoare, adi-că dracii și patimile, îi batjocoresc, fiindcă pe di-nafară par a săvârși virtutea, însă de fapt se află în amăgire amară, în orbire și înșelare de sine, sunt supuși patimilor lor, împlinesc voia draci-lor. Și mulți credeau că străbat calea ascultării, însă de fapt își îplineau poftele, erau mânați de înfierbântare. Fericit cel ce la bătrânețe va iz-buti să verse o lacrimă de pocăință pentru porni-rile tinereții! Despre călăuzele oarbe și cei călău-ziți de ele Domnul a zis: *Dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă* (Mt. 15, 14).

Vremurilor noastre li s-a dat altă nevoie, în-soțită de multe greutate și poticniri. Noi trebu-

ie să ne săvârșim călătoria nu ziua, nu la lumina limpede a soarelui, ci noaptea, la lumina palidă a lunii și a stelelor. Ni s-au dat spre călăuzire Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți: lucrul acesta îl spun pe șleau Părinții vremurilor târzii. De folos ne este și sfatul celor care se călăuzesc ei înșiși după scrierile Părinților. Să nu credeți că nevoința noastră este fără necazuri și fără cununi: nu! Ea este mână în mână cu mucenicia. Această mucenie se aseamănă suferinței îndurate de Lot în Sodoma: sufletul dreptului se chinuia văzând curvia neconținută și neînfrânată. Și noi ne chinuim fiind înconjurați din toate părțile de minți care au încălcat credința față de adevăr, care au intrat în legătura de curvie cu minciuna, care s-au molipsit de ura împotriva scrierilor insuflate de Dumnezeu și s-au înarmat împotriva lor cu minciuna, clevetirea și batjocura infernală. Nevoința noastră are preț înaintea lui Dumnezeu: în cumpăna Lui sunt cântărite și neputința noastră, și mijloacele noastre, și împrejurările, și înseși vremurile. Un oarecare Părinte mare a avut următoarea vedenie: viața pământească a oamenilor i s-a înfățișat ca o mare. El a văzut cum nevoitorilor din primele vremuri ale monahismului li s-au dat aripi de foc, și ei au trecut ca fulgerul peste marea patimilor. Nevoitorilor din vremurile de pe urmă nu li s-au dat aripi: ei au început să plângă pe malul mării. Atunci li s-au dăruit aripi, dar nu de foc, ci unele slabe: ei au

plecat în zbor peste mare. Pe drum, din pricina slăbiciunii aripilor, se cufundau deseori în mare; ridicându-se cu greutate din ea, porneau mai departe, până când, în cele din urmă, după multe strădanii și restriști, au reușit să treacă marea.

Să nu ne descurajăm! Să nu năzuim cu nechibzuință spre nevoințe strălucite, mai presus de puterile noastre: să primim cu evlavie nevoința smerită, foarte potrivită neputinței noastre, dată, în chip parcă văzut, de către mâna lui Dumnezeu! Să săvârșim această nevoință cu credincioșie față de sfântul Adevăr, și în mijlocul lumii care, gloată gălăgioasă și fără număr, aleargă pe calea cea largă în urma raționalismului său samavolnic, noi să mergem la Dumnezeu pe calea îngustă a ascultării față de Biserică și de Sfinții Părinți. Nu mulți merg pe această cale? Și ce dacă! Zis-a Mântuitorul: *Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăția! Intrați prin poarta cea strâmtă, că largă este poarta și lată este calea care duce la pieire, și mulți sunt cei care o află; și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață, și puțini sunt care o află* (Lc. 12, 32; Mt. 7, 13-14).

De ce este neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți. Ereticii din toate timpurile urăsc cu deosebire scrierile Părinților.

Despre citirea Sfintei Scripturi

Întrebați de ce este neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți și dacă nu este de ajuns să ne călăuzim doar după Sfânta Scriptură – cuvântul curat al lui Dumnezeu, fără amestecul cuvântului omenesc.

Răspuns: este neapărată nevoie ca, citind Scriptura, să-i citim și pe Sfinții Părinți ai Bisericii Răsăritului. Iată ce spune despre Sfânta Scriptură Sfântul Apostol Petru: *Nici o prorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia, pentru că niciodată prorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt* (II Pt. 1, 20-21). Și atunci, de ce vreți să înțelegeți după bunul plac cuvântul duhovnicesc, care nu a fost rostit după bunul plac omenesc, ci la insuflarea Duhului, și care ne oprește chiar el să-l tâlcuim după bunul nostru plac? Duhul a rostit Sfânta Scriptură, și numai Duhul poate s-o tâlcuiască. Bărbați de Dumne-

zeu insuflați – prorocii și apostolii – au scris-o; bărbați de Dumnezeu insuflați – Sfinții Părinți – au tâlcuit-o. De aceea, oricine vrea să dobândească adevărata cunoaștere a Sfintei Scripturi are neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți. Iar dacă vă veți mărgini la citirea Sfintei Scripturi, nu veți avea cum să n-o înțelegeți și să n-o explicați după bunul plac. Nu veți avea nici cum să evitați rătăcirile, pentru că *omul sufletesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește. Cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le-a cunoscut, fără numai Duhul lui Dumnezeu* (I Cor. 2, 13-14).

Cu deosebire urăsc scrierile Părinților ereticii din toate timpurile: scrierile Părinților descoperă înțelesul drept al Sfintei Scripturi, pe care vrăjmașii Adevărului ar vrea să-l strâmbe pentru a-și întări filosofările mincinoase. Ereziarhul Eutihie și-a arătat reaua voință față de Părinți la Sinodul Local de la Constantinopol. „Sfânta Scriptură, a spus el cu viclenie, trebuie cinstită mai mult decât Părinții” – și a spus asta pentru că scrierile sfinților patriarhi ai Alexandriei, Atanasie cel Mare și de curând răposatul Chiril, îi dădeau în vileag limpede rătăcirea hulitoare de Dumnezeu. Dimpotrivă, Biserica Sobornicească a nutrit dintotdeauna o cinstită deosebită față de scrierile Părinților: prin scrierile acestea se păstra unitatea bisericească, pentru care este neapă-

rată nevoie de o lămurire recunoscută de toată lumea, adevărată și harică a Scripturii. Sinoadele Ecumenice începeau întotdeauna cu citirea acelor scrieri ale Părinților în care era expusă deosebit de limpede dogma sau predania a căror examinare alcătuia obiectul deliberărilor sinodului. Și, sprijinindu-se pe aceste scrieri, sinodul a dat în vileag erezia, proclamând învățătura și mărturisirea ortodoxă. Întocmai la fel, și în viața lor particulară sfinții nevoitori au fost formați de scrierile Părinților și au trecut la citirea cu precădere a Sfintei Scripturi numai atunci când ajunseseră deja la o deosebită sporire duhovnicească. „Adâncă este marea Scripturii, a zis Sfântul Ioan Scărarul, și nu fără de primejdie este pentru mintea nevoitorului a sări în ea: primejdios este a înota îmbrăcat și primejdios este a se atinge de teologie cel pătimăș” (Cuvântul 27, *Despre liniștire*). Această primejdie, această nenorocire stă, vădit, în tâlcuirea samavolnică, în înțelegerea mincinoasă a Scripturii, lucru care i-a făcut pe mulți călugări să cadă în rătăcire pierzătoare.

Degeaba se împăunează ereticii cu păruta lor cinstire față de Sfânta Scriptură, degeaba dau de înțeles cu viclenie că Biserica Ortodoxă o cinstește prea puțin, dând o prea mare cinstire Sfinților Părinți, pe care ei îi resping, pe care îi acoperă cu clevetiri și ocări fără de rușine! Cinstirea pe care o dau Sfintei Scripturi ereticii este mincinoasă, fățarnică: ce fel de cinstire față de cuvântul lui

Dumnezeu este aceea când i se îngăduie oricui, oricât de stricat ar fi, să-l înțeleagă și să-l tâlcuiască după bunul său plac? Primind harica tâlcuire a Sfintei Scripturi de către Sfinții Părinți, Sfânta Biserică dovedește prin însuși acest fapt adâncă sa cinstire față de Sfânta Scriptură: ea o cinstește așa cum se cuvine cinstit cuvântul lui Dumnezeu. Ea îi învață pe fiii săi să nu fie cutezători față de cuvântul lui Dumnezeu, îi înfrânează de la trufașa samavolnicie și lipsă de rânduială, le poruncește să se formeze prin citirea Sfinților Părinți și sub îndrumarea acestora să pătrundă în lumina cea minunată a cuvântului lui Dumnezeu, care îi orbește pe cei ce îndrăznesc s-o privească fără cuvenita pregătire, cu minte necurată și cu inimă iubitoare de păcat. Ajunge să iei aminte la slujbele Bisericii Ortodoxe ca să te încredințezi de adâncă ei evlavie față de Sfânta Scriptură. Evanghelia – atotsfânta carte care cuprinde cuvintele rostite către oameni de Însuși Dumnezeu întrupat – se află întotdeauna pe Sfânta Masă, închipuindu-L pe Hristos Însuși. S-o citească înaintea a tot poporul se îngăduie numai clericilor; când este citită, toți iau aminte la ea ca și cum ar vorbi Hristos; când este scoasă din altar, se merge înaintea ei cu lumânări aprinse. Ea este scoasă și pusă pe analog în mijlocul bisericii: atunci, toți creștinii ortodocși care sunt de față își pleacă genunchii cu evlavie înaintea ei ca înaintea cuvântului lui Dumnezeu, o sărută cu frică și cu dragoste.

Pe când ereticul, care tocmai se lăuda cu cinstirea lui față de Sfânta Scriptură, se smintește de evlavie pe care o arată fiii Bisericii înaintea Evangheliei, numește batjocoritor închinarea lor la cuvântul lui Dumnezeu „închinare la idoli”, „închinare la hârtie”, „la cerneală”, „la legătură”; orb nefericit! el vede în această carte numai hârtia, cerneala, legătura, nu vede Evanghelia lui Hristos. Citirea Epistolelor apostolești înaintea a tot poporul este săvârșită de diaconi și de citeți; citirea restului Sfintei Scripturi este săvârșită de citeți în mijlocul bisericii. Iar cântările bisericesti, pe care le-au alcătuit Sfinții Părinți, cuprind un curs întreg de teologie dogmatică și morală. Slavă lui Dumnezeu, Care a păstrat Biserica Sa în curăție și în sfințenie! Slavă Sfintei Biserici a Răsăritului, singurei sfinte și adevărate! Toate predaniile, toate obiceiurile ei sunt sfinte, răspândesc buna mireasmă a ungerii duhovnicești! Să se rușineze toți cei ce filosofează împotriva ei, toți cei ce se despart de unirea cu ea!

Să aveți evlavie față de Sfânta Scriptură, evlavie cuvenită unui adevărat fiu al adevăratei Biserici; să aveți cuvenita încredere și evlavie față de scrierile Părinților! Același Duh al lui Dumnezeu Care a lucrat în proroci și în apostoli a lucrat în sfinții învățători și păstori ai Bisericii: martor al acestei dogme este Sfântul Apostol: *Dumnezeu a pus în Biserică întâi apostoli, al doilea proroci, al treilea învățători* (I Cor. 12, 28).

Potrivit spuselor apostolului, spuselor Sfintei Scripturi și îndrumării Bisericii, primul loc în lecturile dumneavoastră evlavioase trebuie să-l ocupe scrierile apostolești. Între scrierile apostolești, primul loc îl are Evanghelia. Pentru a înțelege așa cum trebuie Noul Testament, citiți-i pe sfinții învățători ai Bisericii, citiți și *Psal-tirea*, și celelalte cărți ale Vechiului Testament. Curățiți-vă prin poruncile evanghelice și prin nevoințele evlavioase. Pe măsura curăției lui, sufletului i Se arată Dumnezeu, i se descoperă cuvântul lui Dumnezeu, care pentru ochii trupești este acoperit cu vâlul de nepătruns al cuvântului omenesc.

Despre îndrumătorul duhovnicesc.

Despre împătimirea față de îndrumător.

Despre dreapta îndrumare duhovnicească și viață în Dumnezeu. Despre viața închipuită, care nu există de fapt

Inima dumneavoastră să fie numai a Domnului, iar în Domnul – și a aproapelui. Fără îndeplinirea acestei condiții este cumplit să fii al omului. *Nu vă faceți robi oamenilor* (I Cor. 7, 23), a zis apostolul.

Întotdeauna m-au mișcat până în adâncul sufletului cuvintele pe care Sfântul Ioan Înaintemergătorul le-a rostit cu privire la Domnul și la sine însuși și care ni s-au păstrat în Evanghelia după Ioan: *Cel ce are mireasă este mire, grăiește Sfântul Înaintemergător, iar prietenul mirelui, care stă și ascultă pe mire, se bucură cu bucurie de glasul lui. Deci, această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez* (In 3, 29-30).

Orice povățuitor duhovnicesc trebuie să fie doar slugă a Mirelui Ceresc, trebuie să ducă sufoarele la El, nu la sine însuși, trebuie să le vestească despre nemărginita, negrăita frumusețe a

lui Hristos, despre nesfârșita Lui bunătate și putere: sufletele trebuie să-L iubească pe Hristos, Care este fără doar și poate vrednic de dragoste. Iar îndrumătorul, asemenea marelui și smeritului Înaintemergător, să stea deoparte, să se socoată pe sine însuși a fi nimic, să se bucure de micșorarea sa înaintea ucenicilor, micșorare care este un semn al sporirii lor duhovnicești. Atâta timp cât în ucenici precumpănește simțământul trupesc, îndrumătorul este mare înaintea lor, dar când va apărea în ei simțirea duhovnicească și va crește în ei Hristos, vor vedea în îndrumătorul lor doar o unealtă binefăcătoare a lui Dumnezeu.

Păziți-vă de împătımirea față de îndrumător! Mulți nu s-au ferit, și au căzut împreună cu îndrumătorii lor în cursa diavolului. Sfatul și ascultarea sunt curate și plăcute lui Dumnezeu doar atâta timp cât nu sunt spurcate de împătımire. Împătımirea face din omul iubit un idol: Dumnezeu Își întoarce fața cu mânie de la jertfele aduse acestui idol. Și se pierde în zadar viața, pier faptele cele bune ca buna mireasmă de tămâie pe care o împrăștie viforul sau o acoperă o putoare. Nu faceți loc în inima dumneavoastră pentru nici un idol!

Și tu, îndrumătorule, păzește-te de păcat! Nu-L înlocui cu tine însuși pe Dumnezeu în fața sufletului care aleargă la tine! Urmează pildei Sfântului Înaintemergător: caută doar să crească Hristos în ucenicii tăi. Când El va crește, tu te vei micșora:

văzându-te micșorat datorită creșterii lui Hristos, umple-te de bucurie. Această purtare va face să adie asupra inimii tale o pace minunată: vei vedea în tine împlinirea cuvintelor lui Hristos: *cel ce se smerește pe sine va fi înălțat* (Mt. 23, 12).

Fericiți cei ce urmează cu lepădare de sine adevăratei învățături evanghelice, care s-au lepădat de împlinirea poftelor trupului și poftelor duhului! Poftele trupului căzut sunt păcătoase: păcătoase sunt și poftele sufletului căzut. Acesta caută peste tot să-și realizeze „eul” propriu, să devină o ființă aparte, de sine stătătoare, care se bucură de întâietate, de dragul căreia trebuie să existe toate celelalte. Evanghelia cere ca această viață să fie omorâtă, ca omul să-L recunoască pe Dumnezeu drept Dumnezeu și să se pună pe sine însuși la locul său. După omorârea vieții nebunești, închipuite, care nu există de fapt, poate apărea viața adevărată, cu preaîmbelșugată simțire a ființării: viața în Dumnezeu.

Despre iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele. Iubirea duhovnicească.

Cum să-i privim pe vrăjmașii noștri

Evanghelia ne poruncește să ne iubim vrăjmașii; Sfinții Părinți laudă iubirea deopotrivă față de toți. Nu cumva iubirea de aproapele trebuie să fie străină de orice deosebire?

Iată lucrul despre care vreau să stau acum de vorbă cu dumneavoastră! Aș vrea să vă spun cu privire la aceasta nu cuvântul meu, ci cuvântul dumnezeiesc: fie ca Milostivul Dumnezeu să îmi dăruiască acest cuvânt!

Înțeleg numai acea dragoste care lucrează potrivit sfințitelor porunci ale Evangheliei, în lumina ei, care este lumină ea însăși. Altă iubire nu înțeleg, nu recunosc, nu primesc. Iubirea pe care o ridică lumea în slăvi, pe care oamenii o recunosc ca bun al lor, pecetluită de cădere, nu este vrednică a se numi iubire: ea este o schimonosire a iubirii. Tocmai de aceea este atât de potrivnică iubirii sfinte, adevărate.

Adevărata, sfânta iubire de Dumnezeu și de aproapele este zugrăvită limpede în poruncile

evangelice; dreapta, neprihănită ei lucrare se arată prin împlinirea poruncilor evanghelice. *De Mă iubește cineva*, a zis Domnul, *cuvântul Meu va păzi* (In 14, 23). Într-o asemenea iubire nu poate fi nici închipuire, nici înțelegere trupească, fiindcă împlinirea poruncilor lui Hristos este săvârșită de începători cu silire de sine – cu o asemenea silire, încât a fost numită „răstignire”, iar de cei sporiți, care au simțit adumbrirea harului, cu simțirea îmbelșugată a păcii lui Hristos. Pacea lui Hristos este o răcoare duhovnicească subțire: când se revarsă în suflet, sufletul petrece într-o tăcere înaltă, într-o amortire sfințită.

Nu am venit să aduc pace pe pământ: n-am venit să aduc pace, ci sabie, spune Legiuitorul iubirii sfinte și adevărate, spune Iubirea Însăși. *Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa, și vrăjmașii omului vor fi casnicii lui* (Mt. 10, 34-36). Iar toate faptele noastre față de aproapele, bune și rele, Domnul o să le judece ca și cum le vom fi făcut față de El Însuși (v. Mt. 25, 34-36). Domnul a cuprins toată Legea în aceste două porunci: iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele. *Iubirea este legătura desăvârșirii* (Col. 3, 14), a zis apostolul. Dacă așa stau lucrurile, pentru ce sabia, pentru ce vrăjmașia și dezbinarea? Pentru că Dumnezeu leapădă iubirea trupească, iubirea pe care a cunoscut-o Adam după cădere: El primește doar iubirea duhovnicească, pe care a arătat-o lumii Noul Adam, Domnul

nostru Iisus Hristos. Noi suntem datori să iubim așa cum iubește El: iubirea vechiului Adam, celui căzut, este un fruct oprit în Raiul Noului Testament. Ea este plină de porniri, de închipuire, este schimbătoare, împătimită, iubește zidirea în afara lui Dumnezeu. Dumnezeu este scos cu totul din legăturile iubirii acesteia; chemați sunt să ia parte la ea păcatul și satana.

Iubirea duhovnicească este statornică, neîmpătimită și nepătimașă, toată în Dumnezeu, îi cuprinde pe toți semenii, pe toți îi iubește deopotrivă, însă cu mare deosebire. *Iubiți pe vrăjmașii voștri*, spune Evanghelia, *binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc* (Mt. 5, 44). Aici se arată limpede și hotărât în ce trebuie să constea iubirea de vrăjmași: în iertarea necazurilor pe care ni le fac, în rugăciunea pentru ei, în binecuvântarea lor, adică în vorbe bune pentru ei și în mulțumirea adusă lui Dumnezeu pentru necazurile pe care ni le fac, în a le face bine pe măsura puterilor și a sporirii noastre duhovnicești, bine care poate ajunge până la gustarea morții trupești pentru mântuirea vrăjmașului. Pildă a iubirii acesteia de vrăjmași ne-a arătat Mântuitorul.

Tot Evanghelia ne poruncește să fim însă prevăzători cu vrăjmașii noștri, să nu ne dăm pe mâna lor. *Iată, Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor; fiți dar înțelepți ca șerpii și nevino-*

vați ca porumbeii. Feriți-vă de oameni, căci vă vor da pe mâna sinedriștilor și în sinagogile lor vă vor bate cu biciul... Veți fi urâți de toți pentru numele Meu (Mt. 10, 16-17, 22). Așadar, însăși Evanghelia ne poruncește să fim prevăzători față de vrăjmași și să ne purtăm cu ei cât se poate de înțelept. Vrăjmășia se naște din duhul lumii; adeseori, ea ia locul iubirii trupești. Și dragostea trupească seamănă însă foarte mult cu vrăjmășia. Un urmaș al vechiului Adam e în stare și de iubire trupească, și de vrăjmășie: cu cât este mai viu în el omul cel vechi, cu atât lucrează mai puternic bolile cu care căderea a lovit iubirea: vrăjmășia, ura, gelozia, iubirea trupească. Robul lui Hristos nu poate fi vrăjmașul cuiva.

Vedeți, Evanghelia ne poruncește nu o iubire de vrăjmași oarbă, necugetată, ci una luminată de dreapta socotință duhovnicească. Iubirea este lumină, iubirea oarbă nu este lumină. Același lucru se poate spune și despre iubirea de prieteni. Evanghelia poruncește ca această iubire să fie în Hristos, ca Hristos să fie iubit în aproapele, iar aproapele să fie iubit ca zidire a lui Dumnezeu. Din pricina acestei iubiri în Dumnezeu și pentru Dumnezeu, sfinții bineplăcuți ai lui Dumnezeu aveau și iubire deopotrivă față de toți, îi și iubeau cu deosebire pe cei care duceau viață evlavioasă, precum a zis Sfântul David: *Iar eu i-am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Doamne (Ps. 138, 17).* Cei îndrumați se simțeau mai înclinați spre în-

drumătorii în care vedeau un deosebit belșug de înțelegere duhovnicească și de alte harisme duhovnicești, ziditoare și mântuitoare. Îndrumătorii îi îndrăgeau mai mult pe acei fii duhovnicești în care vedeau o deosebită sânguință către virtuți și o deosebită lucrare a bunăvoinței dumnezeiești. O astfel de iubire, care prețuiește oamenii cum se cade, după măsura cucerniciei lor, este egală față de toți, fiindcă e în Hristos și în toți Îl iubește pe Hristos. Unele vase încap mai mult această comoară duhovnicească, altele mai puțin. Comoara este una și aceeași!

Unde este Hristos, acolo nu e invidie și gelozie. *Iubirea nu gândește răul* (I Cor. 13, 5)! Acolo este liniște, acolo sunt gânduri bune, acolo-i statornicie, acolo e sfântă pace. Iubirea însoțită de gelozie este pământească, trupească, necurată. Ochii sfintei iubiri sunt ca ai vulturului, ca ai unui heruvim înfocat: de ei nu se poate ascunde nici cea mai mică mișcare păcătoasă. Iubirea însăși este însă de neatins pentru păcat, care se târâie totdeauna pe pământ; ea trăiește în cer, mută acolo spre viețuire mintea și inima care s-au făcut părtașe iubirii dumnezeiești.

Cunoașterea lui Dumnezeu este cheazășia
veșnicei fericiri. Pricina neorânduiei
de obște. Decăderea morală premerge
întotdeauna tulburărilor cetățenești.

Care este semnul aleșilor lui Dumnezeu.
Facerea bunului plac e calea spre pierzare

Un fel al slujirii aproapelui care îmi place,
care mă unge la suflet, este slujirea prin
cuvântul plăcut lui Dumnezeu și folositor, care
călăuzește la mântuire. De aceea iubesc pustia și
însingurarea. Cu ajutorul lor aș dori să îmi cură-
țesc mintea și inima – să le curățesc în așa fel în-
cât să ele să se facă table vii ale cuvântului dum-
nezeiesc viu, ca acesta să se întipărească în ele
limpede, luminat, ca din cuvântul dumnezeiesc
viu să izvorască mântuire îmbelșugată, să se re-
verse în sufletul meu și în sufletele celor pe care
îi iubesc în Domnul.

Cel mai mare bun al omului, singurul lui bun
adevărat este cunoașterea lui Dumnezeu. Față
de acesta, celelalte bunuri nu sunt vrednice a se
numi „bunuri”. El este cheazășia sigură a veșni-
cei fericiri; până și în pribegia noastră pămân-

tească ea ne aduce cele mai înalte și îmbelșugate mângâieri. În cele mai mari nenorociri și necazuri, când toate celelalte mângâieri nu sunt de ajuns, sunt neputincioase, el își păstrează toată puterea. Cea mai fericită, cea mai înaltă slujire de pe pământ este să atragi în tine acest dar al lui Dumnezeu prin pocăință și prin împlinirea poruncilor evanghelice, să-l împărtășești semenilor. Fericit cel căruia i s-a încredințat o asemenea slujire, oricât de nimicnic ar părea el! Cu grijile pământești această slujire nu se împacă. Ea cere ca slujitorul să fie simplu și nevinovat ca pruncii, să-i fie tot atât de străină înclinarea spre dorințele și desfătărilor lumești pe cât le este de străină aceasta pruncilor. Trebuie să piardă însăși ideea de rău, ca și cum acesta nici nu ar exista, altfel ideea de bine nu poate fi deplină, curată, desăvârșită. *Iubirea, care este legătura desăvârșirii, nu gândește răul* (Col. 3, 14; I Cor. 13, 5), a zis apostolul. Cei curați cu inima îi văd pe toți curați. Trebuie să sporești atât de mult în bine, încât să recunoști îndată, cu simțirea duhovnicească a inimii, răul ce se apropie, oricât de ascuns și orice măști și-ar pune, să-l alungi fără întârziere, cu hotărâre bărbătească, și să rămâi bun fără schimbare – bun în Domnul Cel Atotbun, Care dăruiește bunătatea Sa omului. Pentru aceasta, trebuie să lăsăm grijile lumești și înseși îndatoririle legate de griji și de împrăștierea cea pierzătoare.

Acum, în multe privințe oamenii au cutezat să bage așezămintele lor în așezămintele Sfântului Duh. Din această pricină, așezămintele cerești au devenit pământești, cele duhovnicești s-au făcut trupești, cele sfinte s-au făcut păcătoase, cele înțelepte s-au făcut neroade. Oamenii văd nepotrivirea, văd ruina căreia îi dă naștere această nepotrivire, însă nu văd temeiurile din care vin nenorocirile, pentru că privesc în lumina propriei rațiuni căzute, nu în lumina lui Dumnezeu. Temeiul nenorocirilor stă în disprețuirea trufașă, de neîngăduit, a poruncilor Sfântului Duh, în înlocuirea acestora prin propriile rânduieli. Iată unde este pricina neorânduiei de obște, pricina decăderii creștinismului, a decăderii morale, care premerge întotdeauna tulburărilor cetățenești, care prevestește aceste tulburări! Există, ca indivizi, creștini, dar s-a pierdut cunoașterea de obște a Adevărului care să-i unească pe toți într-un singur trup duhovnicesc, cu un singur fel de a gândi, într-un singur duh, sub un singur Cap de obște – Hristos. Acum, fiecare are, într-o măsură mai mare sau mai mică, un fel propriu de a gândi, o religie proprie, o cale proprie, pe care și le-a însușit intenționat sau întâmplător, pe care le consideră corecte sau pe care doar și le îndreptățește. Această turmă nenumărată, care a pierdut legătura și unirea în adevăr și în duh, înfățișează celui ce privește duhovnicește priveliștea unei neorânduiei fără seamăn: fiecare oaie

o ia razna, neștiind încotro se duce; nimeni n-o oprește, nimeni nu se îngrijește de ea; oamenii nu mai aud – atât de mult li s-a îngreunat auzul – glasul mântuitor al Adevăratului Păstor, ce răsună din Biserica Lui cea Sfântă, ce încă mai muștră răsunător nedreptatea lor, ce le vestește despre calea dreaptă și le-o arată. I-a asurzit zarva pământească, zarva cruntelor griji, zarva plăcerilor simțurilor, zarva succesului pământesc. *Lipitu-s-a de pământ sufletul lor*, nu mai e în stare să simtă duhovnicește.

Unii aleși aud însă până acum glasul Adevăratului Păstor, Domnului nostru Iisus Hristos. Luându-se după acest glas, ei merg, croindu-și drum cu mari strădanii și osteneli prin gloata deasă, gălăgioasă, care îi înconjoară. Până acum acești aleși cinstesc pe pământ după cuviință dreptatea cerească. Foarte mic e numărul lor, însă Domnul le dă curaj: *Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăția* (Lc. 12, 32).

Care este semnul acestor oi, semn după care pot fi recunoscute îndată? Acest semn este ascultarea neabătută față de Sfânta Biserică, credințioșia față de sfântul Adevăr și față de Sfântul Duh. Mânați de smerenia adevărată, ele se leapădă de părerile rațiunii lor căzute, a firii omului celui vechi, și de toate părerile omenești, oricât de înalte și atrăgătoare ar părea acestea. Pentru a păstra credințioșia față de Dumnezeu, ei nu

se rușinează când lumea îi numește „nebuni”. Nu numai că rabdă cu mărimă de suflet prigoane din partea lumii, ci și singuri se supun feluritor lipsuri, lucru prin care păstrează „omorârea lui Iisus și viața Lui”. Asta înseamnă a-ți „pierde sufletul în veacul acesta spre a-l dobândi pentru veșnicie prin învierea de către Duhul”.

Să rămânem credincioși Sfântului Duh! El e Preasfânt și Preacurat – odihnește numai în cei curați și sfinți, îi îndrăgește pe cei smeriți, care își dovedesc smerenia nu prin vreun lucru din afară, ci prin supunerea minții lor față de Evanghelie și Biserică. El Își întoarce fața de la cei care se iau după propria lor înțelegere, care se despart de unitatea Bisericii pentru nu știu ce gând care lingusește mintea și inima. El se depărtează de aceștia, și se apropie de ei duhul întunecat al înșelării. „Un singur gând mincinos, a zis un oarecare Sfânt Părinte, poate să te arunce în iad.”

Cu ușurătate cugetă întunecații fii ai acestei lumi despre gândurile privitoare la Dumnezeu; după părerea lor, felul cum gândești despre Dumnezeu nu este o mare problemă. Nefericiții! Ei nu știu cât de însemnate sunt gândurile despre Dumnezeu, câtă însemnătate are ca în ele să fie Adevărul și Duhul, care întotdeauna îl însoțește și lucrează împreună cu el. Din împreună-lucrarea lor vine învierea omului spre mântuire, care stă în împărtășirea firii omenești de firea dumnezeiască. Dimpotrivă, întotdeauna însoțes-

te gândurile mincinoase și lucrează împreună cu ele duhul cel întunecat și viclean al amăgirii. Tatăl minciunii este diavolul, așa spune Evanghelia; minciuna este o trăsătură diavolească (v. In 8, 44). Cel ce și-a însușit gânduri mincinoase și-a însușit trăsături ale diavolului, și-a făcut improprie, nefirească unirea cu Dumnezeu. Cel străin de Dumnezeu e străin de mântuire și de viața duhovnicească.

Să ne păzim de gândurile mincinoase și de acele simțiri ale inimii care vin din ele! Din asemenea gânduri și simțăminte mincinoase se alcătuieste așa-numita „înșelare” sau amăgirea de sine, ce are nenumărate forme, potrivit treptei și felului gândurilor și simțămintelor mincinoase pe care omul le-a luat drept adevărate. Să dobândim adevărata cunoaștere de Dumnezeu, străină de rătăcirii și de deșarte filosofări omenști; aceasta strălucește din Sfânta Scriptură și din scrierile Sfinților Părinți cum strălucește lumina soarelui de amiază din cerul azuriu, fără nici un nor.

Când primește Dumnezeu virtuțile noastre. Deosebirea dintre virtuțile duhovnicești și cele sufletești. Despre calea pocăinței

Pe noi toți, oamenii, ne privește Dumnezeu Cel întru totul desăvârșit. În fața nesfârșitului Său bine pierd binele omenesc, care e atât de nedesăvârșit că, după foarte îndreptățita spusă a unui Sfânt Părinte, el poate fi numit mai degrabă schimonosire a Legii lui Dumnezeu. Până și Avraam, cel atât de îmbunătățit, are laudă pentru virtuțile sale înaintea oamenilor, dar nu și înaintea lui Dumnezeu. Înaintea lui Dumnezeu i s-a socotit întru virtute credința în Cel ce acoperă neajunsurile omenești: Dumnezeu. Dumnezeu primește virtuțile noastre numai atunci când ele sunt martore ale credinței; în sine, ele sunt nevrednice de Dumnezeu. *Toată dreptatea noastră, a zis Sfântul Proroc Isaia, este ca o cârpă de femeie curvă*¹ (Is. 64, 6). Din această pricină, Dumnezeu, privind inimile noastre, binevoiește doar către inimile smerite, pline de recunoașterea propriei păcătoșenii, care mărtu-

¹ Potrivit versiunii slavone (n. tr.).

risesc nimicnicia binelui lor firesc, vătămarea lui de către cădere, care îi aduc prinos dorința lor de binele cel duhovnicesc. Omul poate săvârși cu propriile puteri virtuțile sufletești, însă virtuțile duhovnicești sunt în el dar al Milostivului Dumnezeu, Care dă acest dar celor săraci cu duhul, care flămânzesc și însetează de dreptatea lui Hristos.

Fericiți sunteți voi, cei ce ați cunoscut deosebirea dintre virtuțile duhovnicești și cele sufletești, dintre virtuțile proprii doar Noului Adam și virtuțile de care e în stare Adam cel vechi, dintre virtuțile evanghelice și virtuțile firii noastre căzute, virtuți de care nu sunt străini închinătorii la idoli, mahomedanii și toți ceilalți oameni care s-au abătut de la urmarea sfântului Adevăr! Spuneți că dorința binelui duhovnicesc este încă nestatornică în dumneavoastră? Dar în cine nu este ea nestatornică? Cu câtă ușurință trădează inima binele! Ce uitare, ce orbire, ce patimi și ce căderi însoțesc aceste trădări! De câtă osteneală este nevoie, de câtă luptă a omului cu sine însuși, pentru a se întoarce la bine! Și iarăși este nevoie de osteneală, și iarăși este nevoie de luptă dârză, până la sânge, pentru a rămâne credincios binelui! Străvechiul ispititor, încercatul ispititor ne îmbie neîncetat cu gustarea fructului oprit. Pentru biruința asupra răului avem neapărată nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Când lucrează împreună cu noi ajutorul acesta atotpu-

ternic, biruim; când el se depărtează de la noi, suntem biruiți. *Eu am zis întru îndestularea mea: „Nu mă voi clătina în veac!”, dar când Ți-ai întors fața Ta, eu m-am tulburat* (Ps. 29. 6, 7). Când suntem biruiți, simțim atât de adânc neputința noastră, încât starea de biruitori ni se pare nefirească, ni se pare cu neputință, iar când biruim, dacă experiențele dinainte nu ar da mărturie grăitoare, nu am crede că este atât de aproape de noi înfrângerea, și încă în fața unui dușman atât de nimicnic, de respingător ca păcatul. Preaînțeleapta Pronie a rânduit în așa fel, încât nevoitorii lui Dumnezeu să nu se afle totdeauna în starea de bucurie, de triumf și de biruință. O asemenea stare neîncetată ar putea naște în ei o trufie cruntă: nevăzându-și niciodată din experiență înfrângerile și neputințele, li s-ar părea că starea de neconținut triumf asupra păcatului nu e un dar al lui Dumnezeu, ci meritul lor. Tocmai de aceea Dumnezeu a amestecat pentru ei, după cum spune Cuviosul Isaac Sirul, „mângâierea și bântuirea, lumina și întunericul, războaiele și clipele de ocrotire dumnezeiască – pe scurt, strâmtorarea și lărgimea. Și acesta este semnul că omul sporește, cu ajutorul lui Dumnezeu”. În urma acestui amestec de biruințe și înfrângeri, de treceri de la una la cealaltă, omul își cunoaște tot mai mult neputința: treptat, înaintea lui Dumnezeu crește, și în cele din urmă devine pentru el totul, obiectul întregii lui iubiri, nădejdi și credințe. Această cale,

pe care îl duce pe om Însuși Dumnezeu, pe care omul este ținut într-o neconținută stare de umilință a duhului, de sărăcie cu duhul, de vedere a păcatelor proprii, de plângere pentru ele, se numește „calea pocăinței”. Pe ea au mers toți sfinții de la păcat la Dumnezeu. Această cale e luminată de învățătura Sfântului Duh, ce strălucește din Sfânta Scriptură și din scrierile Părinților.

Pe calea pocăinței nu veți afla mulțumire de sine. Privind în dumneavoastră înșivă, nu veți afla nici un lucru care să vă lingusească părerea de sine: dimpotrivă, veți afla multe lucruri vrednice de tânguire și de suspine, vrednice de lacrimi amare și îndelungi. Vă vor mângâia plânsul dumneavoastră și lacrimile dumneavoastră; mângâiere vă vor fi ușurimea și libertatea conștiinței, pe care le vor aduce, pe care le vor întări și face să crească treptat plânsul dumneavoastră, suspinele dumneavoastră, lacrimile dumneavoastră. Doar cei smeriți, doar cei săraci cu duhul își vor găsi odihnă, vremelnică și veșnică. Aceasta este soarta și partea lăsată de Dumnezeu pentru cei pe care El i-a ales ca să-I slujească duhovnicește, adevărat. De-a lungul vieții pământești ei trebuie să petreacă în pocăință, străini de plăcerile și de distracțiile stricăcioase, și prin această neconținută pocăință se deosebesc aleșii lui Dumnezeu de fiii lumii. Numai prin mijlocirea pocăinței se poate trece din starea suflarească în starea duhovnicească. Spune Sfântul

Isaac Sirul: „De vreme ce toți suntem păcătoși și nici unul dintre noi nu s-a înălțat mai presus de toate ispitele înseamnă că nici una dintre virtuți nu poate fi mai presus de pocăință (adică toate virtuțile, până și cele mai înalte, trebuie îmbinate cu pocăința). Nevoința pocăinței nu se poate încheia niciodată: ea este cuvenită întotdeauna tuturor păcătoșilor și tuturor dreptilor care vor să primească mântuirea. Nu este hotar care să însemneze desăvârșita ei împlinire, căci până și desăvârșirea celor desăvârșiți este, cu adevărat, nedesăvârșită. Drept aceea, pocăința nu poate fi mărginită nici de timp, nici de mulțimea nevoințelor, până în clipa morții.”

În alt Cuvânt, acest mare îndrumător spune: „Pocăința este ușa milostivirii dumnezeiești pentru cei ce se îndeletnicesc osârdnic cu ea. Pe această ușă intrăm în mila lui Dumnezeu, și nu putem intra în ea altfel decât pe această ușă.” Deșarte, sterpe, adeseori vătămătoare de suflet sunt nevoințele, oricât ar fi ele de înalte, dacă nu sunt amestecate cu simțământul pocăinței. Pocăința e străină de amăgirea de sine; aceasta nu se poate apropia de ea. În faptul că Dumnezeu v-a descoperit calea pocăinței se vede o milă aparte, o deosebită purtare de grijă a Lui față de dumneavoastră. Despărțiți-vă de pământ cu mintea și cu inima! Începeți, pe calea care s-a deschis înaintea dumneavoastră, să mergeți spre Dumnezeu! La porunca Lui, toate împrejurările, chiar

și cele ce par potrivnice, vă vor ajuta. Întru răbdarea dumneavoastră vă veți dobândi sufletul, privind cu mărinimoasă îngăduință la neputințele lui, la alunecările lui cele fără voie. A pretinde de la tine însuși să fii neschimbat și fără de păcat întru totul este o cerință cu neputință de împlinit în acest veac trecător. Neschimbarea și nepăcătuirea deplină sunt proprii omului în veacul ce va să fie, pe când aici trebuie să îndurăm cu mărime de suflet neputințele aproapelui și neputințele noastre proprii. Fugiți, pe cât vă stă în putere, de toate păcatele, iar neputințele de care nu puteți scăpa, în care cad fără voie gândul și inima, răbdați-le bărbătește! Dobândiți din vederea propriilor neputințe adâncul și statornicul simțământ al sărăciei cu duhul, care Îi este atât de plăcut lui Dumnezeu, nu descurajare și puținătate de suflet! Și săvârșiți-vă calea vieții pământești umblând înaintea Domnului întru umilința duhului!

Nimic din cele trecătoare
nu-l poate îndestula pe om.

Când Dumnezeu cuprinde și sufletul,
și trupul, starea aceasta este deja fericirea
veșnică, viața veșnică aici, pe pământ

Nici un lucru stricăcios, trecător, nu-l poate îndestula pe om. Dacă vreun lucru pare îndestulător, să nu-l credeți: nu face decât să vă lingușească. Nu vă va linguși multă vreme: vă va amăgi, va pleca pe furiș, va pieri și vă va lăsa în toate grozăviile sărăciei și nenorocirii. Lucrul lui Dumnezeu este bun și veșnic. La început, ca un grăunte foarte mic, apare în inima noastră sub chipul unei foarte mărunte porniri bune, dorințe bune; după aceea, începe să crească puțin câte puțin, cuprinde toate gândurile, toate simțămintele, cuprinde și sufletul, și trupul, se face ca un arbore mare și rămuros. Păsările cerului, adică gândurile și contemplațiile îngerești, vor sălășlui pe crengile lui. Lucrul acesta trebuie să se săvârșească asupra creștinului în timpul vieții lui pământești. Cel asupra căruia se săvârșește se va vedea, atunci când va intra în veșnicie, bo-

gat în comori duhovnicești, în chezășiile fericirii fără sfârșit. Starea aceasta este încă de aici, de pe pământ, fericire veșnică, înainte de intrarea vădită în veșnicie prin moartea trupului. O asemenea viață este încă de aici viață veșnică.

**Sfânta credință poate fi pătrunsă
numai cu rațiunea duhovnicească.
Despre deosebirea dintre credință și
superstiție.**

Rodul superstiției este pierzarea

Sfânta credință, de care și-au bătut și își bat joc în continuare raționaliștii, numind-o „oarbă”, este atât de subtilă și elevată, încât poate fi pătrunsă și explicată numai de rațiunea duhovnicească. Rațiunea lui îi e potrivnică, o respinge, iar atunci când, din vreo necesitate materială, o găsește necesară sau tolerabilă, o înțelege în chip greșit și o explică în chip greșit, fiindcă orbirea, pe care ei o atribuie credinței, este un atribut inseparabil al ei. Credința este sfântă și adevărată numai atunci când este credință în sfântul Adevăr, când este credința adusă pe pământ de Adevărul Dumnezeiesc întrupat. Orice altă credință afară de credința în sfântul Adevăr este superstiție. Rodul superstiției este pierzarea. O astfel de credință este osândită de Dumnezeu: cu o astfel de credință cred

închinătorii la idoli în idoli lor, musulmanii – în prorocul mincinos Mahomed și în *Coran*, ereticii – în dogmele lor hulitoare de Dumnezeu și în ereziarhii lor, raționaliștii – în rațiunea căzută a omului. Cu această credință vor crede în Anti-hrist următorii lui.

Mângâiere la moartea unui prunc.**Despre soarta pruncilor răposăți**

Dumnezeu, Care v-a trimis necazul, să vă dăruiască și putere pentru a îndura cu bărbăție, cu mărimă de suflet necazul! Fericiți cei ce pleacă neprihăniți din această lume plină de smintelile păcatului – iar smintelile cresc și se înmulțesc neîncetat în lume, fac mântuirea tot mai anevoioasă. Sfânta Biserică îi petrece din această lume în lumea veșnică pe pruncii răposăți nu cu cântări de tânguire, ci cu cântări de bucurie. Ea socoate sigură fericirea lor: rugăciunile ei la îngroparea pruncilor nu vorbesc despre soarta nesigură a omului după moarte, așa cum se vorbește, umilincios și tânguitor, la îngroparea oamenilor maturi. Aceste rugăciuni pe de o parte cer de la Dumnezeu odihnă pentru pruncul răposat (întrucât nici o curăție omenească nu poate, în sine, să fie vrednică de fericirea cerească: aceasta este dar de la Dumnezeu), iar pe de alta mărturisesc că această odihnă a fost deja dată: pruncul răposat este deja numit „fericit”. În scurta lor petrecere pe pământ, pruncii scapă de

toate lucrurile care-l lipsesc pe om de veșnicia cea fericită, apucă să îndeplinească tot ce aduce veșnicia cea fericită: se spală de păcatul strămoșesc și se unesc cu Hristos prin botez, se unesc cu El prin împărțășirea cu Trupul și cu Sângele Lui și cu dumnezeirea Lui, cea unită cu acestea. Neapucând să întineze nici sfințita spălare, nici preafericita unire cu Dumnezeu, ei pleacă din această lume deșartă, merg în chip firesc acolo unde e locul lor. Noi, cei maturi, nu avem parte de fericirea aceasta: haina albă a sufletului, în care suntem îmbrăcați prin botez, se împestrițează de-a lungul vieții noastre pământești cu nenumărate pete; unirea cu Dumnezeu o rupem prin însoțirea curvească cu păcatul. Vârsta matură și experiența ar trebui să ne facă desăvârșiți, însă noi pierdem și acele calități pe care le aveam ca prunci. Starea noastră sufletească devine atât de greșită, de mincinoasă, de închipuită, încât Evanghelia, chemându-ne să ne îndreptăm, numește această îndreptare „întoarcere” – ca din păgânism sau mahomedanism¹. Ea ne poruncește să ne întoarcem și să ajungem la starea în care ne aflam ca prunci. *Adevărat zic vouă, dacă mărturie ea, de nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor* (Mt. 18, 3).

Aceste gânduri vă pot da mângâiere în tânguirea pentru fericita pruncă – fiica dumneavoastră

¹ Cuvântul rus *obrașcenie* poate însemna atât „întoarce-re”, cât și „convertire” (n. tr.).

– ce a plecat de aici în veșnicie. Supuneți-vă min-
tea și inima voii lui Dumnezeu celei înțelepte și
atotbune: în devotamentul acesta veți găsi odih-
nă și mângâiere pentru sufletul dumneavoastră.
Dumnezeu l-a luat pe copilul dumneavoastră iu-
bit la cer, și împreună cu el a luat acolo mintea și
inima dumneavoastră. Acolo este bine!

Povață către cineva care s-a vindecat
de o boală de moarte.

A trăi pentru tine însuși înseamnă a te
despărți de Dumnezeu.

Cine este cel ce trăiește pentru Domnul

*N*imeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine, a zis apostolul, că dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem (Rom. 14, 7-8). Dacă ai rămas să trăiești pe pământ, să trăiești nu pentru tine însuși, ci pentru Domnul: pentru Domnul trăiește cel ce trăiește pentru împlinirea voii Lui; trăiește pentru sine cel ce trăiește pentru împlinirea poftelor sale. Acesta din urmă, chiar dacă pare viu pentru cei ce privesc numai cu ochii trupului, cu sufletul este mort, e socotit înaintea Domnului ca și cum nici nu ar exista, nu este scris în Cartea Vieții, numele lui este trecut în alte cărți. Pentru el, Domnul e ca și cum nici nu ar exista. Nu există Dumnezeu pentru cel ce nu crede cu credință vie în Dumnezeu (v. Efes. 2, 12)! Cel dintâi nu moare: prin moartea trupească

el nu face decât să treacă la o și mai mare bogăție
a vieții. Ia seama să nu învii pentru tine însuși!
Prin viața în Domnul omoară viața ta păcătoasă,
trupească și sufletească, și prin aceasta păstrează-te
pentru viața veșnică.

Către un tată de familie care trage să moară,
despre încredințarea vieții proprii
în mâinile lui Hristos: despărțirea e
pentru scurtă vreme

Înțelepciunea lui Dumnezeu, grăiește Scriptura, și-a zidit sieși casă (Pilde 9, 1), adică Sfânta Biserică; în această casă, totul poartă pecetea Înțelepciunii Dumnezeiești, care a zidit-o. Strălucește această Înțelepciune și din faptul că aproape toate cererile bisericești – ecteniile – se încheie prin cuvintele: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!” Înțeleaptă și sfântă încheiere a cererilor omenești! Acum aveți a o arăta, a o împlini cu fapta: împliniți-o, deci, cu credință vie în Hristos. Puternică este credința în Hristos prin Hristos Cel mărturisit de ea: plină de roade rușinoase este credința în ceva mincinos. Credința în Hristos I-l dăruiește credinciosului pe Hristos – iar lui Hristos Îi putem încredința cu seninătate și bucurie totul: și pe noi înșine, și pe apropiații noștri. O astfel de cugetare să vă mângâie în clipele de pe urmă ale vieții

dumneavoastră pământești! Întorcându-vă privirea de rămas bun spre familia dumneavoastră, încredințați-o lui Hristos. El a rânduit să fiți stâlpul familiei dumneavoastră: acum, tot El vă cheamă la Sine. Ați fost unealta Lui: punând deoparte o unealtă, El poate lua în dreapta Sa cea atotputernică alta. Vă despărțiți de apropiatii dumneavoastră – vă despărțiți pentru scurtă vreme! Puteți trage încheierea corectă despre viața omenească de pe pământ! Puteți socoti cât este ea de grabnic trecătoare! Grabnic s-a scurs viața care a trecut. Grabnic se va scurge restul vieții lor pământești pentru cei cărora le este dat să mai petreacă aici. Mergeți la cer, în veșnicie, unde vă cheamă Hristos! *Fericit cel ce vine în veșnicie întru numele Domnului!* Mergeți la praznicul cel nesfârșit și preaplin de bucurie al lui Hristos. Hristos v-a chemat acolo; dumneavoastră ați primit chemarea cu credință vie în El, și astfel v-ați înscris în Cartea Vieții. În scurtă vreme vor veni acolo și apropiații dumneavoastră, se vor uni cu dumneavoastră pe veci. Aici, pe pământ, ei v-au împărtășit necazurile, v-au împărtășit și mângâierea adusă de credință; cu vrednicie și cu dreptate este să vă împărtășească și bucuriile cerești cele pregătite prin credință și prin necazurile pământești întru credință în Hristos.

În cer, în veșnica bucurie, la ospățul cel luminat al lui Hristos, pomeniți-i și pe cei care vă gră-

iau cuvântul lui Dumnezeu, ca să afle milă la Judecata lui Hristos, unde vor fi judecate faptele, cuvintele și gândurile omenești așa cum au fost ele înaintea lui Dumnezeu, nu înaintea oamenilor, care se uită numai la înfățișare!

**Despre bolile din viața vremelnică și
mângâierile din viața veșnică.
Despre răscoala patimilor**

Îți mulțumesc pentru scrisoarea prietenească și pentru felicitarea cu prilejul Praznicului praznicelor – Învierii lui Hristos –, prilej cu care și eu deopotrivă te felicit, dorindu-ți toate bunătățile cele adevărate. Hristos, Cela ce a călcat cu moartea Sa moartea oamenilor și prin învierea Sa a dăruit înviere tuturor celor ce cred în El, a biruit și toate necazurile tale, iar odată cu Hristos le-ai biruit și tu. Rabdă cu mărimă de suflet valurile sălbatice, rabdă prin puterea credinței, și Hristos te va duce, la vremea potrivită, în odihna Sa. După mulțimea bolilor care te cercețează în viața aceasta vremelnică, mari mângâieri te așteaptă în viața veșnică. Nu te tulbura de răscoala patimilor; străduiește-te să te împotrivești lor pe cât îți stă în putere; omul, atâta timp cât e pe pământ și îmbrăcat în trup muritor, e supus schimbărilor: ba simte în inimă pace și liniște netulburată de nici o patimă, ba este înviforat de patimi. Schimbările acestea ne învață să ne

cunoaştem pe noi înşine, să ne smerim, ne învăţă
să cerem mereu ajutorul lui Dumnezeu, care da-
că ne va părăsi fie şi pentru o clipă, vom cădea şi
vom săvârşi nelegiuiri fără frică.

Rugăciunea și citirea cuvântului lui
Dumnezeu ajută în viforele sufletești.

Despre lupta cu gândurile.

Despre răbdarea necazurilor mari.

Necazurile vremelnice îi duc la bunătățile cele
veșnice pe cei ce le primesc așa cum se cade

Fără ajutorul și harul lui Dumnezeu nici un om nu poate ține piept în războaiele nevăzute care apar în inima lui și pricinuiesc vifore sufletești. Rugăciunea și citirea cuvântului lui Dumnezeu ajută în viforele sufletești, dar nici cu acest ajutor nu va ajunge degrabă omul stăpân pe sine, nu se va sui degrabă în limanul liniștii netulburate, pentru că gândurile și simțămintele dumnezeiești nu sunt însușite degrabă de firea noastră căzută, credința nu devine degrabă vie, ca și cum L-ar vedea cu ochii pe Dumnezeu. Din credința vie în Dumnezeu ia naștere deplina supunere față de Dumnezeu, iar din supunerea față de Dumnezeu ia naștere pacea gândurilor și liniștea inimii.

Trebuie să altoiți în inima dumneavoastră credința în Dumnezeu, supunerea față de Dumne-

zeu: gustându-le, veți gusta odată cu ele mângâiere duhovnicească în necaz și liniște. Lupta cu gândurile aducătoare de necaz, oricât de complicate, de încurcate și de sofisticate ar fi gândurile acestea, trebuie să fie foarte simplă, după cum toată credința creștinească este simplă și în simplitatea sa este accesibilă oricui, iar prin puterea sa îndestulează pe oricine. Luptați-vă împotriva gândurilor și simțămintelor de întristare cu aceste cuvinte blânde: „Doamne! Fie voia Ta! Binecuvântat și Sfânt este Dumnezeu în toate lucrurile Sale!” Rostiți cuvintele acestea cu mintea, iar când sunteți singură rostiți-le cu voce joasă; rostiți-le fără grabă, cu multă luare-aminte și evlavie; repetați aceste cuvinte scurte până când se vor potoli gândurile și simțămintele de întristare. Când se vor ridica iarăși, întrebuițați împotriva lor aceeași armă. Aflați din experiență puterea acestei arme, care la prima vedere pare atât de neînsemnată. Iar din starea de luptă este cu neputință să ieșim la starea de odihnă altfel decât prin biruință. A te supune întristării este un lucru din cale-afară de primejdios: când ea va prinde putere în om, punând stăpânire pe el, poate ucide și trupul, și sufletul. Nu vă grăbiți să muriți: până și cea mai lungă viață este doar o clipă față de veșnicie. Încredințați-vă pe dumneavoastră și răstimpul pribegiei dumneavoastră pământești voii lui Dumnezeu, iar dumneavoastră folosiți-vă de acest răstimp spre a vă pre-

găti cât mai bine pentru veșnicie. Să nu vă mirați că sunteți slab în nevoința duhovnicească: pricina slăbiciunii acesteia este faptul că sunteți începătoare. Timpul vă va îmbogăți și cu experiență, și cu putere. Privesc cu compătimire starea dumneavoastră sufletească: vă topiți ca de foc în necazul crâncen. Răbdați greutatea acestei stări: după ce va trece, vă veți simți renăscută, vă veți vedea îmbogățită cu comori duhovnicești despre a căror existență nu au idee oamenii a căror viață pământească a fost presărată doar cu plăceri. Atunci veți cunoaște că Bun este Domnul și în necazurile pe care le trimite, pentru că necazurile vremelnice îi duc la bunătățile cele veșnice pe cei care le primesc așa cum se cade.

Dumnezeu, Care îngăduie necazurile, trimite și mângâiere. Mângâierea de la Dumnezeu nimicește din rădăcină întristarea inimii

Vă doresc din inimă ca îngerul dumneavoastră păzitor să vă păzească viața pământească în pace și bunăstare, călăuzindu-vă pe această cale la veșnicia cea fericită. Întocmai: viața noastră pământească este o cale, atâta doar că ea nu se măsoară cu distanțele, ci cu trecerea timpului. Pe o cale obișnuită întâlnim lucruri după lucruri: pe calea vieții pământești vin întâmplări după întâmplări, și omul nu știe ce întâmplări îl așteaptă în noua zi care vine.

Dumnezeu, Care îngăduie să vină necazuri asupra omului, între necazuri îi trimite și mângâiere. Eu sunt încredințat că această mângâiere o aduce inimii dumneavoastră de la tronul lui Dumnezeu sfântul înger ce vă păzește, pentru că mângâierea adevărată poate veni doar de la Dumnezeu. Distracțiile pământești nu fac decât să amortească necazul, fără să-l nimicească: îndată ce ele tac, necazul, venindu-și în fire și întărit parcă prin odihnă, începe să lucreze cu și

mai mare putere. Dimpotrivă, mângâierea de la Dumnezeu nimicește întristarea inimii din rădăcină – din gândurile întunecate ale deznădejdiei. Ea îi aduce omului gânduri bune și smerite de supunere față de Dumnezeu, gânduri pline de credință vie și de blândă nădejde dulce. Înaintea privirilor minții se descoperă veșnicia nemăsurată, iar viața pământească începe să pară o scurtă călătorie, fericirea și nefericirea ei încep să pară neînsemnate, nimicnice, fiindcă toate asperitățile vieții pământești sunt netezite, sunt ni-
velate prin contemplarea veșniciei.

Când cuvintele cuiva aduc folos altcuiva,
amândoi sunt datori să dea mulțumită
Domnului. Când de pe fața omului cade
masca, se dezvăluie chipul sufletului

Mulțumită se cuvine Milostivului Dum-
„**M**nezeu, spunea un oarecare Sfânt Părin-
te, atunci când cuvintele unui om aduc folos al-
tui om: amândoi sunt datori să dea mulțumită
lui Dumnezeu.” Dau mulțumită lui Dumnezeu,
Care m-a ales ca unealtă spre mângâierea și hră-
nirea sufletului dumneavoastră. Prin scrisoarea
dumneavoastră m-ați înviorat foarte mult: nă-
dăduiesc să văd în dumneavoastră noi reuși-
te pe calea duhovnicească, ce duce la tot binele.
Să nu vă speriați de întunericul, de pustia în ca-
re v-ați ridicat acum cu mintea și cu inima: în-
tre Egipt și pământul făgăduinței e întuneric și
pustie, dar israeliteanul credincios și viteaz va
vedea în scurtă vreme pământul făgăduinței, se
va desfăta în scurtă vreme de bunătățile lui. Prin
Egipt se înțelege viața lumească, plină de griji și
plăceri deșarte; prin pământul făgăduinței se în-
țelege viața duhovnicească, plină de mângâieri

dumnezeiești. Întinderea care alcătuiește trecerea de la o viață la alta este pustia. Israeliteanul credincios este omul care s-a hotărât să-și închine viața slujirii lui Dumnezeu. Îmi pare rău de V.: puțin câte puțin, lumea îl „citește”. Aceasta este soarta tuturor celor ce poartă mască, fiindcă nu poți purta masca tot timpul! Uneori, masca îți este scoasă ori cade singură, iar privirilor li se dezvăluie chipul sufletului – și vai de el dacă este hâd și cu frumusețea măștii nu făcea decât să amăgească!

Despre citirea pravilei pentru mireni.

„Rânduiala celui ce ia aminte la sine însuși în lume.” Călăuză în viața făptuitoare sunt poruncile evanghelice

Mă grăbesc să vă înfățișez o slabă încercare de pravilă, pe care am numit-o „Rânduiala celui ce ia aminte la sine în lume”. Am avut insufflare să o fac cât mai comună cu putință, ca să nu vă strâmtoreze deloc. Lucrul acesta mi s-a părut cu atât mai îndemânos, cu cât v-am predanisit față către față cum trebuie citite, după obiceiul celor cu luare-aminte, rugăciunile de dimineată, de seară și Acatistul Preadulcelui Iisus – adică fără grabă, foarte fără grabă, chiar târăgănat, fără a năzui să citiți dintr-o dată tot acatistul sau toate rugăciunile de seară ori de dimineată, ci îngrijindu-vă ca partea de pravilă pe care o citiți să fie citită cu luare-aminte, ca în auzul Domnului Dumnezeu, nu în vânt. Călăuză în viața făptuitoare sunt poruncile evanghelice. Călăuziți-vă după ele în casa dumneavoastră așa cum se călăuzea după ele Sfântul David în palatul său. Acest împărat Îi vorbea în rugăciune

Domnului despre poruncile Lui: *Lumină cărărilor mele este Legea Ta; spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreaptă am urât. Depărtează de la mine calea nedreptății și cu legea Ta mă miluiește! Am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul și topazul. Viază-mă întru poruncile Tale* (Ps. 118, 105, 128, 29, 127). Cei mai mari dintre Sfinții Părinți poruncesc ca pravila creștinului să fie cât mai simplă, cât mai puțin complicată. Marele Varsanufie spune că ușa Împărăției cerurilor e strâmtă și că nu trebuie dată o pravilă largă pentru a intra pe ea; pravila largă poate chiar să împiedice intrarea, pentru că alergând după mărunțișuri putem scăpa din vedere lucrurile însemnate.

Mângâiere în necazuri.

Dumnezeu educă prin necazuri. Cei străini de necazuri sunt uitați de Dumnezeu.

Despre bunătatea cea după fire și cea după
Evanghelie

Ca răspuns la scrisoarea dumneavoastră vă voi spune cuvântul lui Dumnezeu, care trebuie să vă întărească și să vă mângâie în necazurile ce v-au lovit. *Eu pe câți îi iubesc, spune Domnul, îi mustru și îi pedepsesc* (Apoc. 3, 19). Toți cei ce s-au apropiat de Domnul și au devenit ai Lui au ajuns la asta prin multe necazuri, precum dă mărturie Sfânta Scriptură. Apostolul Pavel propovăduia ca pe o dogmă faptul că *prin multe necazuri se cuvine nouă să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Dimpotrivă, cei străini de necazuri sunt uitați de Dumnezeu. Așadar, nu vă descurajați în necazurile dumneavoastră, ci mulțumiți pentru ele lui Dumnezeu ca pentru o mare binefacere și bizuiți-vă pe sfânta Lui voie și pe sfânta Lui Purtare de grijă. Și citiți Evanghelia, ca să învățați din ea că cel ce nu-și poartă crucea nu poate fi ucenic al lui Hristos! Ce s-ar

fi întâmplat cu dumneavoastră dacă Dumnezeu nu v-ar fi dat prin necazuri învățătură? Ați fi jertfit deșertăciunii tot timpul și toate capacitățile dumneavoastră, și ați fi intrat în veșnicie nevrednică de vreo răsplată, ci, dimpotrivă, vrednică de pedeapsă deplină pentru nesocotirea lui Hristos, Mântuitorul lumii, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a adus pe Sine ca jertfă pentru dumneavoastră ca și dumneavoastră să vă aduceți Lui ca jertfă duhovnicească, pentru propriul dumneavoastră bine. Nu este de ajuns să fim buni după fire: trebuie să fim buni după Evanghelie. Binele firesc contrazice adeseori binele evanghelic, deoarece firea noastră nu se află în curăția sa cea dintru început, ci în starea de cădere, în care binele este amestecat în noi cu răul. Ca atare, binele acesta, dacă nu este îndreptat și curățit prin Evanghelie, nu este bun de nimic în sine și este nevrednic de Dumnezeu! Hristos să fie cu dumneavoastră! El să vă întărească atât sufletul, cât și trupul! El să vă rânduiască spre bine toate legăturile, atât vremelnice, cât și veșnice!

Cuprins

1. Despre dragostea de aproapele și despre
talantul prieteniei. 5
2. Despre adevărul evanghelic, care ne poruncește
să lăsăm toate ca să moștenim toate. Evanghelia
îl lipsește pe om de tot ce acesta stăpânește în
chip nedrept. Să nu ne lăsăm duși de valul lumii.
Prietenii sunt o binecuvântare dumnezeiască 7
3. Binecuvântare pentru cei nou-căsătoriți. După
necazuri vin mângâieri, iar după mângâieri vin
necazuri, lucru care naște credința în Dumnezeu
și moartea față de lume. Viața pământească este o
călătorie spre veșnicie. 9
4. Despre răbdarea în necazuri și despre faptul
că nici o virtute nu poate să se alcătuiască fără
răbdare. 11
5. Despre aceea că în Împărăția lui Dumnezeu
ne duce făclia credinței și despre răbdare 13
6. Despre păzirea de întuneric și de păcat. Despre
Înfricoșătoarea Judecată 16
7. De ce ne scapă gândul la moarte și veșnicie.
Despre ispita din minte și din inimă și despre
privegherea duhovnicească 18

8. Cea mai înaltă fericire de pe pământ este a-L cunoaște pe Dumnezeu. Despre unirea prin rugăciune și înnoirea duhovnicească 21
9. Despre chemarea dumnezeiască. Despre pocăința cuvenită mirenilor. Despre amăgirea de sine și despre lucrarea în noi a lumii duhurilor și a lumii materiale 25
10. Despre nestatornicia fericirii pământești. Despre plutirea pe marea vieții. Despre pregătirea pentru veșnicie și despre menirea omului 29
11. Cum să deosebim cu inima sfântul adevăr de minciună. Starea de amăgire a inimii. Critica *Urmării lui Hristos* 35
12. Despre nevăzuta luptă duhovnicească. Despre sporirea duhovnicească și despre ispită . . 38
13. Cum trebuie să fie cei ce doresc să intre în Împărăția cerurilor. 39
14. Cel osândit de conștiința sa nu-și poate osândi aproapele. Legea lui Hristos cere răstignire. Despre smerenie și despre încredințarea în voia lui Dumnezeu 40
15. Despre vederea duhovnicească. Suflete, izbăvește-te de fălcile fiarei care este această lume! 43
16. Despre însingurare și despre veșnicie. Omul nu e menit pământului, ci cerului. Cum trebuie să fie locuitorii acestuia 47

17. Despre pocăința adevărată și despre cea închipuită. Din ce este alcătuită pocăința mireanului. 50
18. Despre viața pământească a creștinului. Despre îndrumarea duhovnicească. Despre citirea Sfinților Părinți. Despre împrăștiere 54
19. Despre pregătirea pentru veșnicie. Despre Sfânta Scriptură și tâlcuirea ei. Despre vederea de sine 57
20. Mângâiere pentru moartea unui tânăr. Viața pământească este o pregătire pentru cea veșnică. Soarta noastră în veșnicie se află în mâinile noastre . 61
21. Despre viața pământească. În ce virtuți trebuie să ne nevoim cu precădere 63
22. Despre cuvenita pregătire pentru veșnicie. Despre corecta citire a Sfinților Părinți. Despre necazuri: fără ispite este cu neputință să ne apropiem de Dumnezeu 65
23. Cum trebuie vorbit despre credință și cum trebuie date sfaturile 68
24. Despre Sfânta Treime. Despre cunoștințele în capul cărora nu stă Adevărul. Necazurile sunt partea vremurilor noastre. Trebuie să mulțumim lui Dumnezeu în boală 71
25. Despre chemarea dumnezeiască. Mângâiere pentru moartea fiului. Despre plânsul pentru cei care au murit. Dumnezeu pedepsește cu milostivire 74

26. În ceasul necazului, liman este Dumnezeu ... 77
27. Nu există păcate de neiertat. Despre deznădejde. Despre păcatele de moarte și despre cele care nu sunt de moarte. Despre pocăință. Despre păcatele cu cuvântul și cu gândul 79
28. Despre mântuire. De ce nu se pot mântui păgânii, mahomedanii și ereticii. Despre erezii. Despre cunoașterea adevăratei învățături creștine. 86
29. Crucea este semnul alegerii dumnezeiești. Prin pedeapsă, Domnul cheamă la cunoașterea Lui cea mai îndeaproape, care aduce bunătățile cele veșnice 99
30. Despre existența iadului și a chinurilor veșnice. Cel ce respinge fie și o singură dogmă din învățătura lui Hristos se leapădă de Hristos. Despre rațiunea cu nume mincinos 101
31. Despre evenimentele politice din Europa anului 1848. Semnele premergătoare lui Antihrist. Năzuința generală numai spre cele materiale și uitarea de cele veșnice. 110
32. Despre cele sufletești și cele duhovnicești. Despre curăția inimii 114
33. Darul pocăinței este cheazășia veșnicei fericiri. 116
34. Cu ce simțământ trebuie să ne apropiem de Dumnezeu. Să ne recunoaștem vrednici de iad, ca Dumnezeu să ne recunoască vrednici de cer 117

35. Pocăința și rugăciunea vindecă
întristarea 119
36. Despre singurul lucru de trebuință.
Când moare, omului i se iau toate bunurile
pământești. 120
37. Despre vederea păcatelor proprii și despre
pocăință. Fără curăția inimii este cu neputință a
săvârși vreo virtute în chip curat. 121
38. Pământul este o vale a surghiunului, cerul este
adevărata patrie a omului. Cum să ne curățim
de otrava păcatului. Sufletul celui ce a scăpat pe
pământ de robia păcatului va trece fără
împiedicare prin vămi 125
39. Cum să ne privim aproapele. Despre
dragostea cea curată, în Dumnezeu. Mântuirea
stă în lepădarea de sine. Ce înseamnă: *ca să îmi
îndreptățesc răspunsurile cele din păcate*. De
pocăință fuge orice păcat 130
40. Despre vremelnicie și veșnicie. Cum să ne
vedem privindu-ne în oglinda Evangheliei 133
41. Cum să păstrăm în noi pacea lui Hristos.
Pacea lui Hristos nimicește silnica înrâurire a
demonilor asupra sufletului și a trupului 135
42. Despre deosebirea dintre lucrarea focului
dumnezeiesc și cea a înfierbântării omenești. ... 137
43. Învățătura Sfinților Părinți este învățătura
Sfântului Duh. Numai calea sfântului adevăr duce
la mântuire; încununați vor fi numai cei ce se
nevoiesc *după lege* 139

44. Despre citirea Sfinților Părinți. Despre neconținută aducere-aminte de Dumnezeu. Despre orientarea greșită a nevoitorilor Bisericii Apusene. În lucrările Sfinților Părinți suflă buna mireasmă a Sfântului Duh, pe când lucrările scriitorilor apuseni sunt scrise din starea amăgirii de sine 140
45. Despre științele omenești. Rațiunea cu nume mincinos. Despre înțelepciunea duhovnicească și cea trupească..... 146
46. Despre citirea Sfinților Părinți de către mireni și de către călugări. Despre citirea Evangheliei.. 148
47. Cursele vrăjmașului. Despre păzirea minții. Cum să facem plăcute și îmbucurătoare necazurile vieții pământești..... 150
48. Despre iubirea de Dumnezeu și de aproapele..... 153
49. Privindu-ne în oglinda Evangheliei ne putem afla neajunsurile. Cum să stărnim în noi simțământul pocăinței, plânsul mântuitor. Să ne lepădăm de noi înșine și să urmăm Evangheliei 155
50. Necazurile sunt de la Domnul, spre îndreptarea noastră. Mulțumind lui Dumnezeu în necaz și în boală alinăm durerea acestora. Patul bolii devine adeseori loc al cunoașterii lui Dumnezeu și de sine. Ce ne aduce mângâiere în necazuri și în boli. ... 159
51. Despre scurtimea vieții pământești. Viața pământească este cale spre veșnicie. Doar cunoașterea lui Hristos este o îndeletnicire cu adevărat folositoare în viața pământească..... 162

52. Este de mare însemnătate să ne urmărim gândurile și mișcările rațiunii. Despre urmarea fără de rătăcire a adevărului. 165
53. Despre mărturisirea adevărului cu gura și cu fapta. Singura cale fără greș către mântuire este urmarea neabătută a învățăturii Sfinților Părinți. Despre citirea cărților eretice. Despre adevărul îndrumător duhovnicesc. Împlinirea prorociei despre prorocii mincinoși. Ce înseamnă ascultarea. 167
54. Despre deplina ascultare față de îndrumătorul duhovnicesc. Nevoitorii vremurilor din urmă . . 174
55. De ce este neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți. Ereticii din toate timpurile urăsc cu deosebire scrierile Părinților. Despre citirea Sfintei Scripturi. 178
56. Despre îndrumătorul duhovnicesc. Despre împătimirea față de îndrumător. Despre dreapta îndrumare duhovnicească și viața în Dumnezeu. Despre viața închipuită, care nu există de fapt. 184
57. Despre iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele. Iubirea duhovnicească. Cum să-i privim pe vrăjmașii noștri. 187
58. Cunoașterea lui Dumnezeu este chezașia veșnicei fericiri. Pricina neorânduiei de obște. Decăderea morală premerge întotdeauna tulburărilor cetățenești. Care este semnul aleșilor lui Dumnezeu. Facerea bunului plac e calea spre pierzare 192

59. Când primește Dumnezeu virtuțile noastre. Deosebirea dintre virtuțile duhovnicești și cele sufletești. Despre calea pocăinței. 198
60. Nimic din cele trecătoare nu-l poate îndestula pe om. Când Dumnezeu cuprinde și sufletul, și trupul, starea aceasta este deja fericirea veșnică, viața veșnică aici, pe pământ 204
61. Sfânta credință poate fi pătrunsă numai cu rațiunea duhovnicească. Despre deosebirea dintre credință și superstiție. Rodul superstiției este pierzarea 206
62. Mângâiere la moartea unui prunc. Despre soarta pruncilor răposați. 208
63. Povață către cineva care s-a vindecat de o boală de moarte. A trăi pentru tine însuși înseamnă a te despărți de Dumnezeu. Cine este cel ce trăiește pentru Domnul 211
64. Către un tată de familie care trage să moară, despre încredințarea vieții proprii în mâinile lui Hristos: despărțirea e pentru scurtă vreme 213
65. Despre bolile din viața vremelnică și mângâierile din viața veșnică. Despre răscoala patimilor 216
66. Rugăciunea și citirea cuvântului lui Dumnezeu ajută în viforele sufletești. Despre lupta cu gândurile. Despre răbdarea necazurilor mari. Necazurile vremelnice îi duc la bunătățile cele veșnice pe cei ce le primesc așa cum se cade 218
67. Dumnezeu, Care îngăduie necazurile, trimite și mângâiere. Mângâierea de la Dumnezeu nimicește din rădăcină întristarea inimii 221

68. Când cuvintele cuiva aduc folos altcuiva,
amândoi sunt datori să dea mulțumită Domnului.
Când de pe fața omului cade masca, se dezvăluie
chipul sufletului 223

69. Despre citirea pravilei pentru mireni.
„Rânduiala celui ce ia aminte la sine însuși în
lume.” Călăuză în viața făptuitoare sunt
poruncile evanghelice 225

70. Mângâiere în neazuri. Dumnezeu educă prin
neazuri. Cei străini de neazuri sunt uitați de
Dumnezeu. Despre bunătatea cea după fire și
cea după Evanghelie 227